

Innst. O. nr. 50

(2003-2004)

Innstilling til Odelstinget fra familie-, kultur- og administrasjonskomiteen

Ot.prp. nr. 6 (2003-2004)

Innstilling fra familie-, kultur- og administrasjonskomiteen om A) lov om konkurranse mellom foretak og kontroll med foretakssammenslutninger (konkurranseloven) og B) lov om gjennomføring og kontroll av EØS-avtalens konkurranse-regler mv. (EØS-konkurranseloven) mv.

Til Odelstinget

1. SAMMENDRAG

1.1 Proposisjonens hovedinnhold

Arbeids- og administrasjonsdepartementet legger i proposisjonen frem forslag til ny lov om konkurranse mellom foretak og kontroll med foretakssammenslutninger, med korttittel konkurranseloven, og ny lov om gjennomføring og kontroll av EØS-avtalens konkurranse-regler mv., med korttittel EØS-konkurranseloven.

Lovene erstatter henholdsvis lov 11. juni 1993 nr. 65 om konkurranse i ervervsvirksomhet og lov 27. november 1992 nr. 110 om konkurranseregler i EØS-avtalen mv.

Proposisjonen bygger på utredningen fra Konkurranselovutvalget i NOU 2003:12 Ny konkurranselov og tilhørende høringsuttalelser, samt St.meld. nr. 17 (2002-2003) Om statlige tilsyn og Stortingets behandling av denne.

Forslaget til ny EØS-konkurranselov i odelsingsproposisjonen bygger på at Stortinget samtykker i de endringer i EØS-avtalen og Avtale om opprettelse av et overvåkningsorgan og en domstol som blant annet følger av at rådsforordning (EF) nr. 1/2003 blir innlemmet i EØS-avtalen.

Nedenfor følger en gjennomgang av hovedtrekkene i de enkelte kapitlene i lovproposisjonen.

Proposisjonens kapittel 2 redegjør for bakgrunnen for proposisjonen, herunder en gjennomgang av Konkurranselovutvalgets mandat og St.meld. nr. 17 (2002-2003) Om statlige tilsyn.

Proposisjonens kapittel 3 inneholder en beskrivelse av konkurransepolitikken innhold, oppgaver og målsettinger.

Utgangspunktet for konkurransepolitikken er at konkurranse er det beste virkemiddelet for å sikre effektiv bruk av samfunnets ressurser, et konkurranse-dyktig næringsliv og en styrking av forbrukernes stilling. Det er imidlertid en rekke forhold som begrenser konkurransen i de ulike markeder. Dette kan skyldes egenskaper ved markedet selv, bedriftenes egen atferd eller offentlige reguleringer som skal tjene andre samfunnsmessige målsettinger.

Konkurransespolitikken viktigste utfordring er således å fremme tiltak som bidrar til økt konkurranse. I første rekke krever dette et regelverk som sikrer at konkurranseskadelig atferd er forbudt. Samtidig er det behov for hensiktsmessige kontroll- og sanksjonsmidler som sikrer at konkurransereglene faktisk etterleves. I utvidet forstand omfatter konkurransepolitikken alle forhold som påvirker konkurransen. Dette innebærer at konkurransehensynet må tillegges vekt innenfor alle politikkområder, og at konkurranse skal være et selvstendig mål på lik linje med andre samfunnshensyn.

Proposisjonens kapittel 4 omhandler formålet med konkurranseloven og dens virkeområde.

Departementet foreslår at realitetsinnholdet i konkurranselovens formålsbestemmelse videreføres ved at loven fortsatt skal bidra til å fremme effektiv ressursbruk. Departementet ønsker videre å tydeliggjøre at konkurranse er virkemiddelet for å oppnå målsettingen om effektiv ressursbruk, jf. lovutkastets § 1.

Unntak fra forbudene i konkurranseloven for markeder eller grupper av næringsdrivende vil bli utformet gjennom forskrifter. Kongen skal fastsette forskrifter om de unntak fra forbudene som er nødvendig for å gjennomføre landbruks- og fiskeripolitikken.

I proposisjonens kapittel 5 gis en gjennomgang av konkurransemyndighetenes oppgaver etter konkurranseloven, samt hvilke oppgaver som skal videreføres i ny lov.

Det forutsettes at konkurransemyndighetenes hovedoppgaver fortsatt skal være knyttet til håndheving av konkurranseloven, herunder kontroll med foretakssammenslutninger.

Når det gjelder tiltak for å øke markedets gjennomsiktighet, foreslår departementet at reglene om prisopplysning overføres til markedsføringsloven. Departementet mener imidlertid at konkurransemyndighetene fortsatt bør ha en hjemmel til å pålegge prisopplysninger mv. når det har en konkurransefremmende virkning å øke markedenes gjennomsiktighet.

Departementet ønsker å videreføre Konkurransetilsynets oppgave med å påpeke konkurranseregulerende virkninger av offentlige tiltak og forsterke den gjennom å innføre hjemmel for tilsynet til å fastsette svarfrister for henvendelser fra Konkurransetilsynet om offentlige reguleringer.

Proposisjonens kapittel 6 behandler lovutkastets forbudsbestemmelser, herunder forbud mot konkurransebegrensende samarbeid og utilbørlig utnyttelse av dominerende stilling.

Departementet foreslår at den norske konkurranselovgivningen harmoniseres med EØS-avtalens konkurranseregler for foretak. Med utgangspunkt i EØS-avtalen artikkel 53 og 54 foreslås § 10 om forbud mot konkurransebegrensende avtaler mellom foretak og § 11 om forbud mot utilbørlig utnyttelse av dominerende stilling som bestemmelser i den nye konkurranseloven. Forslagene innebærer en overgang fra en lov som bygger på en kombinasjon av forbud mot bestemte former for konkurransebegrensende samarbeid og en adgang for konkurransemyndighetene til å gripe inn mot konkurransebegrensende atferd, til en lov som inneholder forholdsvis omfattende forbud mot konkurransebegrensende samarbeid og utilbørlig utnyttelse av dominerende stilling.

Proposisjonens kapittel 7 redegjør for reglene om kontroll med foretakssammenslutninger.

Lovutkastet bygger i hovedsak på en videreføring av gjeldende materielle regler for inngrep mot foretakssammenslutninger. Departementet foreslår imidlertid å endre regelen slik at konkurransemyndighetene "skal" gripe inn dersom vilkårene for inngrep er til stede, jf. lovutkastets § 16. I saker av prinsipiell eller stor samfunnsmessig betydning foreslås i

lovutkastets § 21 at Kongen i statsråd kan tillate en foretakssammenslutning som konkurransemyndighetene har grepet inn mot. Forslaget er nærmere behandlet i proposisjonens kapittel 10 om organisasjonsspørsmål.

De prosessuelle reglene om kontroll med foretakssammenslutninger tar utgangspunkt i tilsvarende bestemmelser i EØS-avtalen, men det foreslås enkelte nasjonale tilpasninger. Departementet legger opp til at reglene skal kunne anvendes på ethvert erverv dersom inngrepsvilkårene er oppfylt, herunder erverv av minoritetsandeler som ikke medfører kontroll.

Departementet foreslår i § 18 at det innføres en alminnelig meldeplikt som i utgangspunktet gjelder alle foretakssammenslutninger. Melding skal sendes til Konkurransetilsynet senest når endelig avtale er inngått. Konkurransetilsynet kan be om ytterligere opplysninger ved å pålegge partene fullstendig melding innen en frist på 15 virkedager. Pålegges ikke partene å sende slik fullstendig melding innen ovennevnte frist, så løper Konkurransetilsynets inngrepskompetanse ut. Dersom partene velger å melde foretakssammenslutningen frivillig, må meldingen tilfredsstillende tilfredsstillende kravene til fullstendig melding.

I de tilfeller der Konkurransetilsynet pålegger fullstendig melding eller partene melder frivillig, utløses et automatisk gjennomføringsforbud i saksbehandlingsens første fase. Konkurransetilsynet gis adgang til å fatte vedtak om gjennomføringsforbud i saksbehandlingsens andre fase dersom det anses nødvendig.

Fra det tidspunkt fullstendig melding er mottatt, gis Konkurransetilsynet en frist på 25 virkedager til å varsle om at inngrep kan være aktuelt. Dersom et slikt varsel er gitt, har tilsynet en frist på 100 virkedager fra fullstendig melding er mottatt til inngrepsvedtak kan bli fattet. Dersom partene fremmer forslag om avhjelpende tiltak, kan fristen utsettes med 25 virkedager.

Proposisjonens kapittel 8 omhandler sanksjoner for overtredelser av konkurranseloven.

Departementet foreslår å supplere eksisterende system med strafferettslige sanksjoner overfor foretak med et sivilt sanksjonsmiddel. På denne bakgrunn gis Konkurransetilsynet i § 29 adgang til å ilegge foretak overtredelsesgebyr ved brudd på konkurranseloven. For fysiske personer gis det kun adgang til å ilegge straff. Overtredelser som kvalifiserer til straff er regulert i lovutkastets § 30.

Med utgangspunkt i EUs erfaringer med sanksjonslempling og det faktum at stadig flere europeiske land innfører lempningsprogrammer for kartellsaker, foreslås tilsvarende regler i § 31 i utkast til ny konkurranselov. Reglene om sanksjonslempling

kommer til anvendelse ved utmåling av overtredelsesgebyr etter § 29 og straff etter § 30.

Departementet foreslår å videreføre regelen om tvangsmulkt for å sikre etterlevelse av enkeltvedtak i den nye konkurranse-loven.

Proposisjonens kapittel 9 redegjør for saksbehandlingsregler knyttet til håndheving av ny konkurranse-lov.

Lovutkastets § 24 inneholder en videreføring av dagens ordning hvor enhver plikter å gi opplysninger som er nødvendige for at konkurransemyndighetene skal kunne utføre sine oppgaver etter loven.

I lovutkastets § 25 viderefører departementet kravet om "rimelig grunn" til å anta at konkurranse-loven eller vedtak i medhold av konkurranse-loven er overtrådt, for å iverksette bevissikring.

Ettersom bevissikring i bolig normalt vil oppleves som et større inngrep enn bevissikring hos et foretak, foreslår departementet en lovfesting av at det i tillegg til å foreligge rimelig grunn til å anta at loven eller vedtak i medhold av den er overtrådt, må være særlig grunn til å anta at bevis oppbevares i boligen for at det skal kunne gjennomføres bevissikring der.

I forbindelse med gjennomføring av bevissikring, foreslår departementet å videreføre gjeldende ordning med at Konkurransetilsynet gis adgang til å ta med originaldokumenter.

På grunn av et stadig økende behov for internasjonalt samarbeid, innføres en hjemmel for Konkurransetilsynet til å gjennomføre bevissikring på vegne av fremmede stater eller internasjonale organisasjoner der det foreligger en folkerettslig avtale som regulerer bistanden.

Departementet foreslår endringer i reglene om innsyn for personer eller foretak som er under etterforskning av Konkurransetilsynet. På begjæring skal det gis innsyn så fremt dette kan skje uten skade eller fare for saksbehandlings øyemed eller tredjemann. Andre med rettslig interesse gis en utvidet innsynsrett, men først etter at saken er avsluttet.

Proposisjonens kapittel 10 behandler spørsmål knyttet til organisering av konkurransemyndighetene.

I forbindelse med Stortingets behandling av St.meld. nr. 17 (2002-2003) Om stalige tilsyn, jf. Innst. S. nr. 222 (2002-2003), har Stortinget besluttet at det ikke skal foretas endringer i klagebehandlingen i inneværende stortingsperiode. Dette innebærer at gjeldende klageregler fortsatt må ligge til grunn for departementets forslag til organisering av og beslutningsprosess for konkurransemyndighetene i den nye loven. Av departementets utkast til § 8 første ledd fremkommer derfor i likhet med gjeldende konkurranse-lov § 2-1, at konkurransemyndighetene er Kongen, departementet og Konkurransetilsynet.

I tråd med gjeldende praksis, foreslår departementet å innføre en lovfestet begrensning i hovedregelen om departementets styrings- og kontrollmyndighet overfor Konkurransetilsynet. Utkast til § 8 annet ledd innebærer at departementet ikke kan instruere tilsynet med hensyn til resultatet av deres saksbehandling. Departementets omgjøringsadgang er begrenset i forhold til forvaltningsloven § 35, i det kun ugyldige vedtak kan omgjøres.

Departementet foreslår at det innføres en hjemmel i henholdsvis §§ 13 og 21 for Kongen i statsråd til å omgjøre Konkurransetilsynets eller departementets vedtak i saker av prinsipiell eller stor samfunnsmessig betydning. Det foreslås at Kongen i statsråd både skal kunne omgjøre Konkurransetilsynets vedtak ut fra andre hensyn enn konkurransehensyn, og overprøve det konkurransemessige skjønn som tilsynet har utøvd i den konkrete saken. Kongen i statsråd kan også på samme betingelser treffe tilsvarende vedtak som Konkurransetilsynet.

Proposisjonens kapittel 11 redegjør for forskjellige sider ved privat håndheving ved overtredelser av konkurranse-loven.

Departementet foreslår ingen særskilte regler knyttet til erstatning og midlertidig sikring i konkurranse-loven. I § 10 annet ledd er det foreslått at avtaler som er forbudt etter § 10, ikke skal ha noen rettsvirkninger.

Departementet har vurdert Konkurransetilsynets rolle ved private søksmål, herunder private parters rett til innsyn i Konkurransetilsynets dokumenter. Lovutkastet inneholder bestemmelser som gir enhver med rettslig interesse en utvidet rett til innsyn i dokumentene i en overtredelsessak når den er avsluttet.

Proposisjonens kapittel 12 omhandler regler om verneting i saker etter konkurranse-loven.

Departementet finner det ikke nødvendig å innføre særlige regler om verneting i konkurranse-loven. Departementet antar også at reglene i tvistemålsloven er tilstrekkelige til å ivareta behovet for forening av saker om overtredelsesgebyr som springer ut av samme forhold.

Proposisjonens kapittel 13 redegjør for norske konkurransemyndigheters håndheving av EØS-avtalen artikkel 53 og 54.

Departementet foreslår i § 6 i EØS-konkurranse-loven at norske konkurransemyndigheter gis kompetanse til å håndheve EØS-avtalen artikkel 53 og 54. Departementet legger i denne forbindelse blant annet vekt på at dette vil kunne bidra til en mer effektiv håndheving av nevnte bestemmelser, samt forenkle samarbeidet med EFTAs overvåkningsorgan (ESA). Videre vil håndheving av EØS-avtalen artikkel 53 og 54 etter departementets oppfatning føre til at reglene i større grad blir anvendt, samt bidra til en mer enhetlig anvendelse av regelverket.

Proposisjonens kapittel 14 omhandler endringer i EØS-konkurranseloven, herunder ulike bestemmelser i rådsforordning (EF) 1/2003 og bestemmelser som regulerer konkurransemyndighetenes håndheving av EØS-avtalen artikkel 53 og 54.

Rådsforordning 1/2003 artikkel 20 og 21 regulerer domstolenes prøvelsesrett av Kommisjonens beslutninger om bevissikring, og vil bli inkorporert i EØS-avtalen og deretter ODA. Departementet foreslår derfor at ovennevnte bestemmelser i tilpasset form i sin helhet tas inn i EØS-konkurranseloven § 3 tredje og fjerde ledd.

Rådsforordning 1/2003 artikkel 15 regulerer samarbeidet mellom Kommisjonen og nasjonale konkurransemyndigheter på den ene side, og nasjonale domstoler på den annen, når sistnevnte behandler spørsmål under EF-traktaten artikkel 81 og 82. Artikkel 15 nr. 3 vil i sin EØS-tilpassede form gi ESA innleggsrett overfor norske domstoler i saker som gjelder anvendelsen av EØS-avtalen artikkel 53 og 54. Videre kan ESA kreve innsyn i saksdokumenter som er nødvendige for å utarbeide innlegg. Departementet legger til grunn at regulering av disse rettigheter krever lovendring, og bestemmelsen foreslås tatt inn i EØS-konkurranseloven § 9.

Rådsforordning 1/2003 artikkel 16 nr. 1 regulerer rettsanvendelsen til nasjonale domstoler. Siden ovennevnte gjennomfører en forpliktelse etter EØS-avtalen og regulerer norske domstolers anvendelse av EØS-retten, foreslår departementet at bestemmelsen tas inn i EØS-konkurranseloven § 8.

Departementet legger til grunn at norske myndigheters håndheving av EØS-avtalen artikkel 53 og 54 bør reguleres på tilsvarende måte som forordning 1/2003 regulerer nasjonale konkurransemyndigheter i EU.

På denne bakgrunn foreslår departementet at forordningens bestemmelser om når og hvordan nasjonale konkurransemyndigheter skal anvende EF-traktaten artikkel 81 og 82 (tilsvarende EØS-avtalen artikkel 53 og 54) og bestemmelser om nasjonale konkurransemyndigheters innleggsrett for nasjonale domstoler, skal inntas i EØS-konkurranseloven. Vedrørende regler om saksbehandling og sanksjoner, legger departementet opp til at bestemmelsene i konkurranseeloven gjelder tilsvarende i EØS-konkurranseloven.

Etter departementets syn er det hensiktsmessig at man velger tilsvarende avgrensningskriterier for anvendelsen av norsk konkurranselovgivning og EØS-avtalen artikkel 53 og 54, som EU har for forholdet mellom nasjonal konkurranselovgivning i EU og EF-traktaten artikkel 81 og 82. Departementet foreslår derfor bestemmelser i EØS-konkurranseloven som ivaretar dette, jf. lovutkastets § 7 annet og tredje ledd.

Proposisjonens kapittel 15 omhandler ordningen for gjennomføring av konkurransereglene i EØS-avtalen.

Gjeldende konkurranseregelverk i Norge består av henholdsvis konkurranseeloven og EØS-avtalens konkurranseregler for foretak. Mens konkurranseeloven inneholder et fullstendig norsk konkurranserettslig regelverk med både materielle og prosessuelle regler, gjennomfører EØS-konkurranseloven våre forpliktelser etter EØS-avtalen. På denne bakgrunn mener departementet at reglene fortsatt bør organiseres i to separate lover.

Som det fremgår av kapittel 13 og 14, foreslår departementet en rekke endringer i EØS-konkurranseloven. Etter departementets oppfatning tilsier endringene at det er mest hensiktsmessig å vedta en ny lov om gjennomføring og kontroll av EØS-avtalens konkurranseregler (EØS-konkurranseloven). Den gjeldende lov om konkurranseregler i EØS-avtalen mv. foreslås dermed opphevet.

I proposisjonens kapittel 16 vurderes lovforslagets administrative og økonomiske konsekvenser for henholdsvis næringslivet og forvaltningen.

Departementet legger til grunn at utkastet til ny konkurranselov og EØS-konkurranselov vil ha positive administrative og økonomiske konsekvenser for næringslivet. Det henvises i den forbindelse til harmonisering av regelverket med konkurransereglene i EØS, samt at norske konkurransemyndigheter gis kompetanse til å håndheve EØS-avtalen artikkel 53 og 54. Innføring av alminnelig meldeplikt vil kunne medføre visse merkostnader for næringslivet, men ikke av et slikt omfang at ordningen oppfattes som unødig tyngende.

Departementet antar at overgangen til forbudsbasert lovgivning vil føre til en økning i antall klagesaker, og dermed økt ressursbehov for departementet som klageinstans.

Innføring av bestemmelser om sanksjonslempning antas å øke arbeidsmengden i Konkurransetilsynet tilsvarende 8-10 årsverk. Videre vil Konkurransetilsynets arbeid med å påpeke konkurranseregulerende virkninger av offentlige reguleringer kreve økt ressursbruk.

Som følge av at vanlige regler for domstolskontroll også gjelder i saker etter konkurranseeloven, antar departementet at ressursbehovet i domstolene vil øke med cirka ett årsverk.

I sammendraget nedenfor gjengis hovedsakelig departementets vurderinger av lovutkastets forslag. For nærmere presentasjon av gjeldende rett og utvalgets forslag og begrunnelse vises det til NOU 2003:12 og Ot.prp. nr. 6 (2003-2004).

1.2 Lovens formål og virkeområde

1.2.1 Lovens formål

1.2.1.1 DEPARTEMENTETS VURDERINGER

Departementet deler utvalgets oppfatning om å opprettholde realitetsinnholdet i lovens formålsbestemmelse. Formålet med konkurranseloven bør være å bidra til effektiv bruk av samfunnets ressurser. Virkemiddelet er konkurranse. Departementet mener det er riktig å fokusere sterkere i den nye loven på at konkurranse er virkemiddelet for å oppnå samfunnsøkonomisk effektiv ressursbruk. Den endring i formålsbestemmelsen som utvalget foreslår, vil føre til at ordlyden er mer i takt med det som i realiteten kan oppnås gjennom konkurransepolitikken. Departementet mener imidlertid at innholdet i begrepet "virksom" er uklart og ikke tilfører noe reelt innhold i bestemmelsens ordlyd. Departementet mener derfor at begrepet bør tas ut av formålsbestemmelsen.

Videre er det hensiktsmessig at forholdet mellom mål og virkemiddel i bestemmelsen gjøres tydeligere. Departementet foreslår derfor en tilføyelse i formålsbestemmelsens ordlyd, som ytterligere vil presisere at lovens formål om å fremme konkurranse, er et virkemiddel til å bidra til det overordnede målet om effektiv bruk av samfunnets ressurser.

Departementet presiserer imidlertid at det ikke alltid er manglende konkurranse som er årsaken til at det sløses med samfunnets ressurser. I en situasjon med markedssvikt, for eksempel som følge av eksterne virkninger, er det å fremme konkurransen ikke tilstrekkelig for å få til en bedre utnyttelse av samfunnets ressurser. Skal konkurranse lede til effektiv ressursbruk i slike tilfeller, kreves det også andre tiltak fra myndighetenes side for å bøte på markedssvikten. Dette ligger imidlertid utenfor konkurranselovens virkeområde.

På bakgrunn av høringsinstansenes merknader har departementet vurdert om forbrukerhensyn bør tas inn i formålsbestemmelsen. Å fremme konkurranse bidrar til å fremme forbrukerpolitiske mål. Departementet kan ikke se noe behov for eksplisitt å inkludere forbrukerpolitiske mål i konkurranselovens formål.

Departementet har også vurdert om andre hensyn bør tas inn i lovens formålsbestemmelse. Konkurransopolitiske hensyn kommer i noen tilfeller i konflikt med hensyn på andre politikkområder. Det kan for eksempel være konflikt mellom konkurransehensyn og henholdsvis fordelingshensyn, kulturhensyn, selsesettingshensyn og distriktshensyn. Avveiningene som må foretas når slike målkonflikter oppstår, er av politisk karakter.

Det er Konkurransetilsynet som skal håndheve loven. Ved motstrid mellom politikkområder vil det ikke være naturlig at Konkurransetilsynet foretar de

ovennevnte politiske avveiningene. Dette bør foregå på et overordnet politisk nivå. Departementet mener på denne bakgrunn at slike hensyn ikke bør tas inn i lovens formålsbestemmelse.

1.2.2 Foretaksdefinisjonen

1.2.2.1 DEPARTEMENTETS VURDERINGER

Av utvalgets forslag til § 1-2 fremgår at enhver enhet som utøver privat eller offentlig ervervsvirksomhet er et "foretak". Forslaget vil ifølge utvalget være i samsvar med foretaksbegrepet i EU/EØS-retten, og utvalget presiserer at det må anvendes EU/EØS-relevante rettskilder som ved tolkningen av EØS-basert regelverk forøvrig.

Departementet slutter seg til utvalgets forslag til bestemmelse med definisjon av begrepet "foretak".

I likhet med utvalget legger departementet til grunn at det i realiteten ikke er store forskjeller mellom foretaksbegrepet og begrepet "ervervsdrivende", slik som definert i konkurranseloven § 1-2 bokstav a, jf. at enhetene som omfattes av utkast til § 2 må drive ervervsvirksomhet.

Begrepet er i samsvar med foretaksbegrepet i EU/EØS-retten og vil være underlagt rettsutviklingen der.

1.2.3 Unntak for lønns- og arbeidsvilkår

1.2.3.1 DEPARTEMENTETS VURDERINGER

Unntaket i konkurranseloven § 1-3 for lønns- og arbeidsvilkår er knyttet til avtaler som regulerer "prisen" på arbeid og derved har betydning for konkurransen om arbeidskraft. Unntaket er begrunnet med at det er utviklet et omfattende avtaleverk for fastsettelsen av prisen på arbeidskraft og at tilpasninger og effektiviseringer først og fremst bør skje gjennom dette.

Unntaket for lønns- og arbeidsvilkår er tolket og praktisert slik at det ikke omfatter de sider av en arbeidsavtale, som ikke direkte regulerer lønns- og arbeidsvilkår.

Unntaket er ikke til hinder for en vurdering av de enkelte bestemmelser i lønns- og arbeidsavtaler, med henblikk på å fastslå om de ellers direkte regulerer konkurranseforhold i et relevant marked.

Dette er i overensstemmelse med praksis i EU og EØS.

Departementet støtter utvalgets forslag om å videreføre unntaket fra konkurranseloven for lønns- og arbeidsvilkår. Selv om utkastet til ny konkurranselov §§ 10 og 11 må tolkes i overensstemmelse med avgjørelser ved EFTA- og EF-domstolen, og det derfor strengt tatt er unødvendig med en egen lovbestemmelse, anser departementet at unntaket av pedagogiske grunner bør videreføres i loven.

1.2.4 Spørsmålet om unntak for markeder eller grupper av næringsdrivende

1.2.4.1 DEPARTEMENTETS VURDERINGER

Førstehåndsomsetningen av jordbruks-, skogbruks- og fiskeriprodukter er unntatt fra forbudene mot prissamarbeid, anbudssamarbeid og markedsdeling i den nåværende konkurranselov. I departementets utkast til ny konkurranselov utvides forbudene betydelig, blant annet forbys innkjøpsamarbeid i § 10, og det innføres et nytt forbud mot utilbørlig utnyttelse av dominerende stilling i § 11. Som høringsinstansene påpeker, kan dette føre til at nye deler av samvirkenes virksomhet innenfor disse næringer omfattes av forbudene i konkurranseloven. Særlig innenfor jordbruket skjer det betydelige strukturendringer i produksjons- og omsetningsleddene. Innholdet i og gjennomføringen av jordbrukspolitikken er også under utvikling. Skogbruket omfattes allerede av forbudene i EØS-avtalen artikkel 53 og 54. Store deler av omsetningen av skogbruksprodukter nyter derfor ingen fordel av unntaket fra konkurranselovens forbud. Utviklingen innenfor havbruksnæringen skaper utfordringer også på konkurransepolitikens område.

Etter departementets oppfatning viser dette at det er nødvendig å vurdere nærmere omfanget og innholdet av de unntakene som primærnæringene skal ha fra konkurranselovgivningen. Innholdet i landbruks- og fiskeripolitikken skal imidlertid ikke endres gjennom endringer i konkurranselovgivningen. Formålet med en gjennomgang av unntakene er således ikke å endre rammebetingelsene for disse næringene, men å finne frem til unntak som er tilpasset den utvikling som er skjedd siden nåværende konkurranselov ble vedtatt og som er fleksible nok til kunne tilpasses den politikk som vil bli fastlagt i fremtiden.

Departementet mener at det best kan gjøres ved at det tas inn en bestemmelse i konkurranseloven om at Kongen skal fastsette de unntak fra §§ 10 og 11 som er nødvendige for å gjennomføre landbruks- og fiskeripolitikken. På denne måten blir det gjort klart at det "skal" gis slike forskrifter.

Departementet har merket seg at flere høringsinstanser har gitt uttrykk for at deres virksomhet eventuelt kan fanges opp av de utvidede forbudene, for eksempel forbudet mot innkjøpsamarbeid. Den nye loven legger ikke opp til at det skal gis individuelle dispensasjoner, men hvert enkelt foretak må selv vurdere sin stilling ut fra en forståelse av utkastet til § 10 i sin helhet, dvs. også unntaksbestemmelsen i § 10 tredje ledd. Dersom enkelte aktører er usikre på om de rammes av forbudene eller ikke, må de ta kontakt med Konkurransetilsynet som har veiledningsplikt etter forvaltningsloven § 11.

1.2.5 Forholdet til stortingsvedtak og andre lover

1.2.5.1 DEPARTEMENTETS VURDERINGER

Departementet slutter seg til utvalgets forslag om ikke å videreføre gjeldende § 1-4 første ledd om at bestemmelser som gis i medhold av loven ikke må stride mot stortingsvedtak. Bestemmelsen har til nå hatt svært liten praktisk betydning og vil heller ikke få det, slik den nye konkurranseloven er utformet.

Departementet er enig med lovutvalget i at det kan være behov for en bestemmelse i konkurranseloven som gir Kongen anledning til å gi nærmere regler om den innbyrdes avgrensningen av de forskjellige myndigheters virkeområde. Det er nå en rekke sektorspesifikke reguleringsmyndigheter som kan eller skal ta konkurransehensyn ved praktiseringen av sin lovgivning. Den foreslåtte bestemmelsen kan forebygge konflikter som kan oppstå og gir Kongen en rett til å avklare forholdet mellom sektormyndigheter før det oppstår motstrid. En slik avgjørelse fra Kongen kan gå ut på at en av myndighetene får innskrenket kompetanse i forhold til den opprinnelige fullmakten. Det vises til utkastets § 4.

1.2.6 Varigheten av vedtak etter konkurranseloven

1.2.6.1 DEPARTEMENTETS VURDERINGER

Etter departementets oppfatning er det fortsatt behov for å foreta en fortløpende vurdering av om enkeltvedtak etter konkurranseloven bør opprettholdes. Departementet viderefører derfor i samsvar med lovutvalgets forslag bestemmelsen om at enkeltvedtak i alminnelighet skal gjelde for et bestemt tidsrom, at virkningstiden normalt ikke skal overstige fem år og aldri være lenger enn ti år.

Departementet er mer i tvil om ikke dette også bør gjelde for forskrifter fastsatt i medhold av loven. Også for forskrifter bør det vurderes om det fortsatt er behov for dem og de bør ikke stå lenger enn nødvendig. Når departementet likevel er kommet til at bestemmelsen om varighet ikke bør gjelde for forskrifter, skyldes det at det vil være uheldig om disse skulle miste sin kraft dersom departementet eller Konkurransetilsynet skulle "glemme" å fornye en forskrift etter 10 år. Forskrifter etter konkurranseloven kan regulere både rettigheter og plikter for lovens adressater. Det kan derfor ha uoverskuelige konsekvenser, også av privatrettslig art, dersom en forskrift løper ut ved en tilfældighet.

1.3 Konkurransemyndighetens oppgaver

1.3.1 Håndheving av konkurransereglene

1.3.1.1 DEPARTEMENTETS VURDERINGER

Kontroll med at lovens forbud og påbud overholdes og med foretakssammenslutninger skal være

Konkurransetilsynets hovedoppgaver. Departementet slutter seg således til utvalgets forslag på dette punkt. De foreslåtte endringer i atferdsreglene vil gjøre at Konkurransetilsynet kan fokusere mer av sin virksomhet mot de alvorlige overtredelsene. Videre vil overgangen til et rent forbudsprinsipp føre til at privat håndheving blir et mer reelt alternativ til at tilsynet forfølger overtredelsene. Når det gjelder kontroll med foretakssammenslutninger, vil reglene om meldeplikt, gjennomføringsforbud, fullstendig melding og de nye fristene for tilsynets saksbehandling, etter departementet syn også medføre at tilsynets ressursbruk blir mer effektiv.

Departementet avviker imidlertid fra utvalgets flertall, i det departementet mener Kongen bør ha mulighet til ved forskrift å gripe inn mot konkurransekadelig atferd i strid med lovens formål (utkastet § 14). Departementet anbefaler også at tilsynet skal kunne gripe inn mot erverv av andeler i bedrifter som ikke fører til kontroll, men som likevel fører til en vesentlig begrensning av konkurransen. I tillegg har departementet innarbeidet en tilpasset versjon av gjeldende konkurranselov § 3-12, som Stortinget tilføyde 17. juni 2003, etter at utvalget hadde levert sin innstilling (jf. utkastet § 16 fjerde ledd).

1.3.2 Tiltak for å øke markedenes gjennomsiktighet

1.3.2.1 DEPARTEMENTETS VURDERINGER

Prismerking

Departementet slutter seg til utvalgets forslag om å overføre bestemmelsen i konkurranseloven § 4-1 om prisinformasjon til forbrukerlovgivningen, nærmere bestemt markedsføringsloven § 3a. Departementet har lagt vekt på de samme forholdene som utvalget. Ved å legge forvaltningen av denne bestemmelsen til Forbrukerombudet, sikrer man også at samme organ både fører kontroll med prismerking og kontroll med villedende priser. Dette vil etter departementet syn være ressursparende.

Et mindretall i utvalget har foreslått at selv om bestemmelsen om prismerking overføres til markedsføringsloven, så bør konkurransemyndighetene fremdeles ha en hjemmel til å pålegge prisopplysning mv. når det har en konkurransefremmende virkning å øke markedenes gjennomsiktighet. Departementet er enig med mindretallet i at det kan være behov for Konkurransetilsynet å kunne komme med nærmere påbud om prisopplysning m.m. for at etterspørerne i et marked skal få tilstrekkelig kunnskap til å treffe rasjonelle valg. Som utvalgets mindretall viser til, vil dette kunne være nødvendig i markeder hvor etterspørerne ikke er forbrukere. Tilbyderne i disse markedene er ikke omfattet av bestemmelsen om pris-

merking i § 4-1, og vil heller ikke være i forbrukermyndighetenes fokus.

Departementet slutter seg til mindretallets forslag til lovtekst, og også at Kongen bør kunne gi slike pålegg i form av forskrift. Departementet ser det ikke som noe problem at både konkurranseloven og markedsføringsloven vil ha likeartede hjemler til prisopplysning. Bestemmelsene har forskjellige formål, og det vil også være forskjeller i håndhevingen da bestemmelsen som er foreslått overført til markedsføringsloven er utformet som et påbud, mens bestemmelsen foreslått inntatt i konkurranseloven er en inngrepshjemmel, lovforslaget § 23.

Prisundersøkelser

Departementet er enig med utvalget i at behovet for at offentlige myndigheter utfører prisundersøkelser er redusert i de senere år. I likhet med utvalget mener departementet likevel at å iverksette tiltak for å øke markedenes gjennomsiktighet fremdeles bør tilhøre konkurransemyndighetenes oppgaver. Departementet slutter seg derfor til å videreføre § 2-2 bokstav c i konkurranseloven, det vises til lovforslaget § 9c. I hvilken grad, og med hvilken hyppighet, Konkurransetilsynet bør utføre prisundersøkelser, og om de skal gjøre det selv eller la seg bistå av andre, går departementet ikke inn på her. Generelt må det være opp til Konkurransetilsynet selv å vurdere nødvendigheten av prisundersøkelser i et marked.

Offentlighet om konkurransebegrensninger

Utvalget har gått inn for at bestemmelsen om offentlighet om konkurransebegrensninger i § 4-2 ikke videreføres, og henviser spesielt til at bestemmelsen aldri har vært benyttet til det tiltenkte formål. Departementet følger utvalgets forslag.

Departementet støtter også forslaget om at konkurransemyndighetene skal offentliggjøre sine vedtak. Etter at Stortinget gikk imot opprettelsen av en konkurranse nemnd, vil det være Konkurransetilsynet og departementet som blir pliktsubjekter etter bestemmelsen. Siden både tilsynet og departementet allerede i dag offentliggjør sine vedtak, vil ikke en slik bestemmelse medføre noen endring.

Det vises til utkastet § 22 hvor det også er innarbeidet en begrensning i offentlighet ut fra hensynet til taushetsplikten i forvaltningsloven § 13 første ledd nr. 2.

Pristiltaksloven

Departementet er enig i utvalgets vurderinger av forbudet mot urimelig pris i pristiltaksloven § 2. Bestemmelsen har lite med moderne konkurransepolitikk å gjøre. Selv om bestemmelsen er generelt utformet, vil den under normale forhold primært fungere som beskyttelse av den enkelte forbruker. Inntil be-

hovet for bestemmelsen er nærmere vurdert, vil departementet foreslå at Konkurransetilsynet fortsatt skal håndheve pristiltakslovens § 2.

1.3.3 Offentlige tiltak og reguleringer

1.3.3.1 DEPARTEMENTETS VURDERINGER

Dagens konkurranselov fastsetter i § 2-2 bokstav d som et særskilt gjøremål for konkurransemyndighetene å påpeke konkurranseregulerende virkninger av offentlige tiltak, eventuelt ved å fremme forslag med sikte på å forsterke konkurransen og lette adgangen for nye konkurrenter.

Formålet med bestemmelsen er å henlede oppmerksomhet mot egenskaper ved vedkommende regulering som begrenser konkurransen, og derved kan svekke muligheten for å utnytte samfunnets ressurser på en effektiv måte.

Departementet vil videreføre Konkurransetilsynets oppgave med å påpeke konkurranseregulerende virkninger av offentlige tiltak, og forsterke den gjennom å innføre hjemmel for tilsynet til å fastsette svarfrister for henvendelser fra Konkurransetilsynet om offentlige reguleringer.

Departementet viser til at konkurransemyndighetenes arbeid med å påvirke offentlig regelverk slik at det ikke unødig svekker konkurransen, er vel innarbeidet i Norge og mange andre land. Oppgaven er nødvendig for å sikre at de konkurranseregulerende virkninger av offentlig regelverk blir vurdert, og at dette ikke i unødig grad begrenser konkurransen. Tilsynets henvendelser bidrar til å bevisstgjøre sektormyndighetene med hensyn til de konkurranseregulerende virkninger av deres regelverk. Offentlige reguleringer skal ofte ivareta sektorspesifikke mål. Reduksjon eller bortfall av konkurranse er svært sjelden et mål i seg selv, men en utilsiktet bivirkning av regelverket. Slike vurderinger er viktige for å få til større økonomisk bærekraft og omstillingsevne i samfunnet. Arbeidsoppgaven er viktig for å sikre næringslivet rammebetingelser som ikke hemmer, men fremmer konkurransen i markedene.

Departementet er enig i utvalgets vurdering av at prioritering av slikt arbeid er et politisk spørsmål. Dette blir ivaretatt gjennom de årlige prioriteringer i forbindelse med statsbudsjettet. De politiske prioriteringene formaliseres gjennom Stortingets forutsetninger for bevilgningene og departementets tildelingsbrev med instruks om anvendelse av bevilgningene.

Arbeidet i forhold til offentlige reguleringer har vært prioritert over lang tid og av vekslende regjeringer. Bestemmelsen (jf. utkastet § 9 bokstav e) har ikke til hensikt å binde opp politiske valg knyttet til avveininger mellom effektivitetshensyn og andre hensyn, men å sørge for at de ulike alternativene er godt utredet og tilpasset på forhånd.

Departementet foreslår at Konkurransetilsynet gis anledning til, etter nærmere vurdering, å pålegge adressaten for en henvendelse om en offentlig regulering å svare innen en fastsatt frist. Dette vil bidra til å sette fokus på problemstillingene og vedkommende myndighets vurdering av konkurranse- og effektivitetshensyn i sektorlovgivningen. Bestemmelsen innebærer ingen binding av vedkommende myndighets skjønnsutøvelse ved avveiningen mellom ulike hensyn. Det er ikke lagt opp til at overtredelser av fristbestemmelsene skal sanksjoneres.

1.3.4 Bistand til fremmede staters konkurransemyndigheter og internasjonale organisasjoner

1.3.4.1 DEPARTEMENTETS VURDERINGER

Etter gjeldende konkurranselov § 1-8 første ledd kan Konkurransetilsynet for å oppfylle Norges avtaleforpliktelser overfor fremmed stat eller internasjonal organisasjon uten hinder av lovbestemt taushetsplikt, gi konkurransemyndigheter i fremmede stater eller internasjonale organisasjoner, opplysninger som er nødvendige for å fremme norske eller vedkommende stats eller organisasjons konkurranseregler.

Etter reglene om opplysningsplikt i konkurranseloven § 6-1 plikter enhver å gi konkurransemyndighetene de opplysninger de trenger for å kunne oppfylle Norges avtaleforpliktelser overfor fremmed stat eller internasjonal organisasjon.

Departementet støtter utvalgets forslag om at konkurranseloven § 1-8 videreføres som § 7 i den nye konkurranseloven. Videre støtter departementet utvalgets forslag om at konkurransemyndighetenes adgang til å kreve opplysninger for å kunne oppfylle Norges internasjonale forpliktelser etter konkurranseloven § 6-1, videreføres i § 24 i den nye loven. Departementet støtter også utvalgets forslag om at Konkurransetilsynet skal kunne gjennomføre bevissikring for å kunne oppfylle Norges avtaleforpliktelser overfor fremmed stat eller internasjonal organisasjon, jf. utkastets § 25 første ledd.

Etter departementets oppfatning er utveksling av taushetsbelagt informasjon inngripende for den informasjonen gjelder. Det er derfor viktig at det etableres mekanismer som bidrar til å ivareta rettssikkerhetshensyn. Departementet mener at disse hensyn ivaretas best ved at bistanden til fremmede stater og internasjonale organisasjoner skjer innenfor et etablert avtaleverk. I likhet med utvalgets flertall mener departementet derfor at bistand etter forslaget §§ 7, 24 og 25 kun bør gis i de tilfeller der Norge er folkerettslig forpliktet til det, på grunnlag av avtale med vedkommende stat eller organisasjon.

1.4 Konkurransereguleringer og samarbeid og utilbørlig utnyttelse av dominerende stilling

1.4.1 Departementets vurderinger

1.4.1.1 EØS-HARMONISERTE FORBUDSBESTEMMELSER

Departementet foreslår i likhet med utvalget at den norske konkurranselovreguleringen harmoniseres med EØS-avtalens konkurranseregler for foretak. I likhet med utvalget legger departementet til grunn at EØS-avtalen artikkel 53 og 54 skal fungere som modell for konkurranseloven. Departementet slutter seg til utvalgets vurderinger og forslag til § 3-1 (jf. utkastet § 10) om forbud mot konkurransebegrensende avtaler mellom foretak og § 3-2 (jf. utkastet § 11) om forbud mot utilbørlig utnyttelse av dominerende stilling i den nye konkurranseloven. Forslagene vil innebære en overgang fra et kombinert forbuds- og inngrepssystem til et mer rendyrket forbudsprinsipp i den norske konkurranseloven.

Et flertall av høringsinstansene støtter departementets forslag. Imidlertid er det i enkelte av høringsuttalelsene fremhevet at konsekvensene for næringslivet av det nye forbudsprinsippet burde ha vært utredet bedre før loven trer i kraft. Departementet vil i denne forbindelse blant annet vise til at tilsvarende forbud allerede er en del av norsk rett gjennom EØS-avtalen. De av norske foretak som har virksomhet som oppfyller samhandelskriteriet i EØS-avtalen artikkel 53 og 54, vil således allerede måtte forholde seg til slike forbud.

Departementet fremhever at praksis fra EF-domstolen, EFTA-domstolen, Kommisjonen og EFTAs overvåkningsorgan, vil være relevante tolkningsmomenter for fastsettelse av rekkevidden til forbudsbestemmelsene i den nye norske konkurranseloven. En del av formålet med å innføre forbud som med nasjonale tilpasninger svarer til EØS-avtalen artikkel 53 og 54, er å harmonisere de norske reglene på området med disse. Departementet presiserer at en harmonisering i den nye loven ikke uten videre innebærer at norske myndigheters praksis i alt og ett vil bli identisk med praksis fra EU og EØS. Her vil blant annet ulikheter i reglenes formål, virkeområde, samt rettskildesituasjonen, kunne spille inn og føre til et noe annerledes resultat.

1.4.1.2 LOVBASERTE UNNTAK OG GRUPPEFRITAK FRA FORBUDET MOT KONKURRANSEBEGRENSENDE AVTALER MELLOM FORETAK

I samsvar med utvalgets forslag, foreslår departementet i utkastets § 10 tredje ledd et lovbasert unntak som med nasjonale tilpasninger svarer til EØS-avtalen artikkel 53 nr. 3. Praksis i EU og EØS knyttet til denne bestemmelsen vil gi god anvisning på unntakets rekkevidde. Videre foreslår departementet, som

utvalget, i utkastets § 10 fjerde ledd at Kongen gis myndighet til å gi nærmere forskrifter om generelle regler (gruppefritak) for hva som skal omfattes av § 10 tredje ledd. Dette gir hjemmel både til å gi tilsvarende fritak i norsk rett som det som er gitt etter EØS-reglene, og til å gi egne fritak i forhold til de norske forbudene.

Departementet slutter seg til utvalgets presisering av at gruppefritakene, som følger av EØS-avtalen artikkel 53, vil utelukke anvendelsen av den norske konkurranseloven, der samhandelskriteriet er oppfylt.

Departementet foreslår, i likhet med utvalget, i utkast til § 10 fjerde ledd annet punktum at Konkurransetilsynet i enkelttilfeller skal kunne trekke tilbake fordelene av et gruppefritak som er gitt i medhold av utkastets § 10 fjerde ledd første punktum. Tilbaketrekningen foreslås ikke gitt tilbakevirkende kraft.

Departementet har merket seg at flere høringsinstanser ber om en videreføring av dispensasjoner som er gitt med hjemmel i konkurranseloven 1993. I denne forbindelse understrekes at loven ikke legger opp til en videreføring av et system med individuelle unntak, og departementet finner det heller ikke hensiktsmessig å ta konkret stilling til slike i forbindelse med odelstingsproposisjonen. I utgangspunktet legger forslaget til den nye loven opp til et system hvor det påligger hver enkelt å vurdere om egen atferd er forbudt eller ikke, ut fra vilkårene i utkastets §§ 10 og 11. Dersom den enkelte aktør er usikker i denne vurderingen, vil de måtte ta kontakt med Konkurransetilsynet som har veiledingsplikt med hjemmel i forvaltningsloven § 11 i disse tilfellene. I motsetning til enkelte av høringsinstansene, mener departementet at det vil være å gå for langt om Konkurransetilsynet i disse tilfellene skal ha noen plikt til å gi bindende forhåndsuttalelser eller vedtak. Et poeng ved å innføre en forbudsbasert konkurranselov er nettopp å unngå ressursbruk til behandling av slike individuelle dispensasjoner.

1.4.1.3 PÅLEGG OM OPPHØR OG VEDTAK KNYTTET TIL FORBUDENE

Departementet foreslår, som utvalget, i utkastets § 12 første ledd at Konkurransetilsynet skal kunne pålegge foretak eller sammenslutninger av foretak som overtrer bestemmelsene i utkast til §§ 10 og 11, å bringe overtredelsen til opphør. For å sikre at foretakene etterlever påbudet, kan Konkurransetilsynet også ilegge tvangsmulkt. Overtredelse av et pålegg kan sanksjoneres med overtredelsesgebyr eller straff. I likhet med utvalget legger departementet til grunn at for mindre alvorlige overtredelser kan påbud om opphør være en mer hensiktsmessig reaksjon enn straff og overtredelsesgebyr. I tillegg er det bevismessig enklere å håndheve et pålegg om opphør enn

overtredelse av forbudsbestemmelsene i seg selv. Et pålegg om opphør kan også bidra til å avklare rettssituasjonen og gi veiledning for tolkningen av forbudsbestemmelsene, uten at det knyttes sanksjoner til førstegangsovertredelser.

Videre slutter departementet seg til utvalgets anbefaling om ikke å foreslå regler som pålegger Konkurransetilsynet en plikt til å treffe vedtak om at en atferd ikke er i strid med forbudene i utkast til §§ 10 og 11.

Departementet foreslår, som utvalget, i utkastets § 12 første ledd at Konkurransetilsynet ved overtredelser av utkast til §§ 10 og 11 skal kunne pålegge foretakene ethvert tiltak som er nødvendig for å bringe en overtredelse til opphør. De alminnelige reglene om forholdsmessighet vil legge begrensninger på hvilke tiltak som tilsynet kan pålegge foretaket.

Departementet vil, i likhet med utvalget, foreslå at det skal kunne settes en frist for gjennomføring av pålegg etter utkastets § 12. Dersom intet annet er bestemt, gjelder pålegget umiddelbart.

Videre presiserer departementet i likhet med utvalget at Konkurransetilsynet kan fastslå at det har funnet sted en overtredelse, selv om overtredelsen har opphørt. Som utvalget, finner departementet ikke grunn til å lovfeste dette særskilt.

1.4.1.4 SÆRLIG OM ADGANGEN TIL Å PÅLEGGE STRUKTURELLE TILTAK

Departementet støtter utvalgets flertall om at konkurransemyndighetene skal ha kompetanse til å pålegge strukturelle tiltak for å bringe en overtredelse av utkastets §§ 10 og 11 til opphør.

Departementet vil først peke på at når rådsforordning 1/2003 tas inn i EØS-avtalen og deretter gjennomføres som en forpliktelse i norsk rett, vil EFTAs overvåkningsorgan og Kommisjonen ha kompetanse til å pålegge strukturelle forpliktelser overfor norske foretak ved overtredelse av EØS-avtalen artikkel 53 og 54. Spørsmålet er således ikke om det skal innføres en adgang til å pålegge norske foretak strukturelle forpliktelser etter norsk rett. Spørsmålet er om Konkurransetilsynet skal ha en tilsvarende adgang etter konkurranseloven til å pålegge strukturelle forpliktelser som EFTAs overvåkningsorgan og Kommisjonen vil få, når rådsforordning 1/2003 gjennomføres i norsk rett.

Flere av høringsinstansen har etterlyst en nærmere vurdering av det konkurransepolitiske behovet for å innføre en regel som gir Konkurransetilsynet adgang til å pålegge strukturelle tiltak. Departementet har derfor vurdert dette spørsmålet nærmere.

Departementet antar at et pålegg om opphør i de fleste tilfeller vil være tilstrekkelig til at en ulovlig konkurranseregulering opphører, eventuelt kombinert med atferdsregulerende tiltak. Men visse typer

ulovlige konkurransereguleringer kan være direkte foranlediget av foretakets strukturelle organisering. For eksempel kan krysseierskap mellom to uavhengige foretak skape sterke insitamenter til atferd i strid med forbudet mot konkurransebegrensende samarbeid.

I slike tilfeller kan strukturelle tiltak være mer effektive enn atferdsregulerende tiltak. Dette skyldes at foretakets organisering i seg selv gir økonomiske motiver til å opptre i strid med lovens forbudsbestemmelser. Eventuelle atferdsregulerende tiltak vil kun innrettes mot å bestemme og kontrollere en bestemt type atferd, uten at foretakets underliggende insitamenter forandres. Dette innebærer at det er stor fare for at de ulovlige handlinger gjentas. Videre kan selskapets struktur føre til at det er vanskelig å kontrollere at forbudene overholdes, uten å iverksette omfattende kontrolltiltak. Det kan i slike tilfeller være aktuelt å iverksette strukturelle tiltak også av hensyn til foretakets interesser.

Tilsvarende kan utnyttelse av en dominerende stilling skyldes at et foretak har eksklusiv tilgang til en innsatsfaktor som er avgjørende for markedsposisjonen til andre aktører. En slik situasjon kan oppstå som følge av at foretaket egenhendig har utviklet en innsatsfaktor, som er overlegen konkurrentenes tilsvarende ressurser. I andre tilfeller kan det skyldes tidligere markedsreguleringer.

I prinsippet kan atferdsregulerende tiltak utformes på en måte som gir andre aktører tilgang til viktige innsatsfaktorer. Slike reguleringer er imidlertid problematiske av flere grunner. Først og fremst kan det være vanskelig å utforme atferdsregulerende tiltak som faktisk fører til at den konkurransebegrensende atferden opphører. Tilsvarende kan reguleringens utforming være et problem for det involverte foretak, utover den svekkelse av markedsposisjon som naturlig følger av tiltakets formål. Reguleringens kompleksitet kan gjøre det vanskelig for foretaket å vite om atferden faktisk er i overensstemmelse med de krav som stilles. Videre kan omfanget av reguleringen innebære at foretaket må oppgi informasjon som svekker konkurranseevnen på generelt grunnlag.

Atferdsregulerende tiltak har til hensikt å bestemme og kontrollere bedriftens atferd, og dermed sikre at bedriften opptrer i samsvar med lovens bestemmelser. Strukturelle tiltak søker å endre bedriftens strukturelle organisering og på denne måten sikre ønsket atferd gjennom at bedriften forfølger sine egne økonomiske interesser. Denne forskjellen har stor betydning for konkurransemyndighetenes håndheving av eventuelle pålegg. Mens atferdsregulerende tiltak krever kontinuerlig oppfølging, vil strukturelle tiltak normalt fungere uten at konkurransemyndighetene behøver detaljert kjennskap til bedriftens

aktiviteter. Derfor fremstår strukturelle tiltak som mer effektive enn tilsvarende atferdsregulerende tiltak.

På bakgrunn av ovennevnte legger departementet til grunn at det er et konkurransepolitisk behov for at konkurransemyndighetene skal kunne ilegge strukturelle tiltak i forbindelse med et pålegg om opphør, og at en bestemmelse som hjemler dette derfor bør tas inn i konkurranseloven.

Uavhengig av hvordan man utformer den norske konkurranseloven, vil det således bli etablert et system på EØS-nivå som gir overvåkningsorganene kompetanse til pålegge strukturelle tiltak ved overtredelser av EØS-avtalen artikkel 53 og 54. På denne bakgrunn, og siden konkurransemyndighetene etter departementets oppfatning bør ha en hjemmel til å pålegge strukturelle tiltak etter konkurranseloven, bør konkurranselovens bestemmelser om strukturelle tiltak utformes etter den tilsvarende bestemmelsen i EØS-retten. En slik tilpasning av den norske konkurranseloven til EØS-retten vil gjøre det lettere for næringslivet å forholde seg til regelverket.

Bestemmelsen i utkastets § 12 første ledd er utformet etter mønster fra EØS-retten. Den bør derfor etter departementets oppfatning fortolkes og anvendes i samsvar EØS-retten.

Departementet vil presisere at strukturelle tiltak ofte vil være mer inngripende enn atferdsregulerende tiltak. Konkurransemyndighetene bør bestrebe å iverksette tiltak som ikke er unødig tyngende for de involverte foretak. Strukturelle tiltak bør derfor bare benyttes ved overtredelser der det er en vesentlig fare for vedvarende eller gjentatte overtredelser, som følge av strukturen til det eller de aktuelle foretak.

1.4.1.5 MIDLERTIDIG VEDTAK

Departementet foreslår, som utvalget, i utkastets § 12 fjerde ledd at Konkurransetilsynet skal kunne treffe midlertidig vedtak om å bringe en ulovlig atferd til opphør, dersom det er fare for alvorlig og uopprettelig skade for konkurransen. Det er et vilkår etter bokstav a at det er rimelig grunn til å anta at det foreligger en overtredelse av utkastets §§ 10 og 11. Denne vurderingen vil måtte foretas på bakgrunn av de opplysninger som foreligger for Konkurransetilsynet. Vilåret om rimelig grunn medfører ikke noe krav til sannsynlighetsovervekt for at forbudene er overtrådt. Departementet mener at adgangen til å treffe midlertidig vedtak vil kunne sikre at markedet fungerer tilfredsstillende i tilfeller hvor det kan ta tid før endelig vedtak foreligger i saken, og det er nødvendig å treffe vedtak for å hindre en alvorlig og uopprettelig skade for konkurransen. Videre vil departementet, som utvalget, foreslå i utkastets § 12 fjerde ledd bokstav b at det må foretas en forholdsmessighetsvurdering, og at det derfor ikke kan treffes

midlertidig vedtak, dersom den vedtaket retter seg mot påføres skade eller ulempe som står i åpenbart misforhold til de hensyn som vedtaket skal ivareta. Hvis det midlertidige vedtaket påklages, foreslås det at vedtaket skal kunne overprøves av departementet. I denne forbindelse legges det til grunn at det på bakgrunn av sakens natur skal mye til før en anmodning om oppsettende virkning tas til følge. Endelig vil departementet, i likhet med utvalget, foreslå i utkast til § 12 fjerde ledd siste punktum at det midlertidige vedtaket må treffes for et avgrenset tidsrom, med mulighet til forlengelse dersom faren for konkurransen består.

1.4.1.6 KLAGEADGANG NÅR KONKURRANSE-TILSYNET IKKE HAR TRUFFET VEDTAK

Departementet foreslår, som utvalget, i utkastets § 12 tredje ledd en ny bestemmelse om tredjemenns adgang til å påklage Konkurransetilsynets unnlattelse av å pålegge opphør. Departementet er enig i utvalgets begrunnelse, og legger vekt på at departementets avgjørelser vil virke retningsgivende på tilsynets prioriteringer.

Det er de alminnelige reglene om rettslig klageinteresse som får anvendelse med hensyn til hvem som har rett til å klage når Konkurransetilsynet velger å ikke ilegge noen et pålegg om opphør. Departementet understreker at det i tråd med disse reglene, ikke er avgjørende for tredjeparts klagerett at vedkommende har anmodet Konkurransetilsynet om å ta en sak opp til behandling.

1.4.1.7 SÆRLIG FORSKRIFTSHJEMMEL FOR KONKURRANSEFREMMEDE TILTAK

Departementet mener at forbudene i utkastet til §§ 10 og 11 vil omfatte de fleste tilfeller som det har vært aktuelt å gripe inn overfor etter konkurranseloven 1993 § 3-10, men at det likevel ikke kan utelukkes at det kan forekomme atferd som faller utenfor forslaget til §§ 10 og 11, men som det av hensyn til konkurransen i markedet likevel vil være ønskelig å forby. Det kan være tilfelle i markeder der det har utviklet seg en praksis som er konkurransebegrensende uten at forbudene i utkast til §§ 10 og 11 kommer til anvendelse, eller det er vanskelig å bevise at forbudene brytes.

Departementet mener det kan være behov for en forskriftshjemmel som åpner for regulering av de generelle rammebetingelsene for aktørene i et marked med mangelfull konkurranse, hvis dette skulle vise seg nødvendig ut fra lovens formål. Departementet mener også, i likhet med mindretallet, at en generell regulering gjennom forskrift vil være mest hensiktsmessig i slike tilfeller, fordi den sikrer like rammebetingelser for alle aktører i vedkommende bransje (se utkastets § 14).

1.5 Kontroll med foretakssammenslutninger mv.

1.5.1 *Behovet for å videreføre nasjonal kontroll med markedsstrukturen*

1.5.1.1 DEPARTEMENTETS VURDERINGER

Konkurranseloven § 3-11 første ledd fastsetter at Konkurransetilsynet kan gripe inn mot bedriftserverv, dersom tilsynet finner at vedkommende erverv vil føre til eller forsterke en vesentlig begrensning av konkurransen i strid med formålet i loven § 1-1.

Departementet slutter seg til utvalgets konklusjon om at det fortsatt er behov for bestemmelser om kontroll med og mulig inngrep mot foretakssammenslutninger. Videre støtter departementet utvalgets tilnærming til EU/EØS-reglene gjennom forslaget til nye bestemmelser.

Konkurranseloven § 3-11 gir konkurransemyndighetene mulighet til å opptre preventivt i forhold til en potensielt skadelig fremtidig atferd. Begrunnelsen for å ha en slik bestemmelse har vært at konkurransemyndighetene ellers først vil kunne foreta seg noe etter at konkurranseskadelig atferd som følge av strukturendringer har manifestert seg og blir oppdaget. Denne begrunnelsen vil fremdeles gjelde for nye bestemmelser om kontroll med foretakssammenslutninger.

Med utvalgets forslag om å erstatte gjeldende bestemmelse med EU/EØS-tilpassede regler, vil flernasjonale virksomheter få større forutberegnelighet og det blir større rettslikhet med de andre nordiske land. Imidlertid har departementet lagt størst vekt på at de reglene som adopteres, samtidig skal være bedre enn de eksisterende.

1.5.2 *Saklig virkeområde*

1.5.2.1 DEPARTEMENTETS VURDERINGER

Forslaget fra et flertall i utvalget innebærer en overgang til et system hvor kun de erverv som medfører at det oppnås kontroll over målselskapet, omfattes av reglene om foretakssammenslutninger. Det vil si at de erverv som ikke oppfyller kontrollkriteriet, faller utenfor reglene. Disse må derfor, dersom de gir opphav til konkurransemessige problemer, i utgangspunktet vurderes etter lovens atferdsbestemmelser.

Forslaget fra utvalgets flertall innebærer både en utvidelse og en innsnevring av anvendelsesområdet for regler om regulering av markedsstrukturen i forhold til gjeldende rett.

Det er en utvidelse fordi begrepet "foretakssammenslutning" ikke som bedriftserverv bare omfatter erverv og sammenslåing, men også rettigheter eller faktisk mulighet til å utøve avgjørende innflytelse over et foretaks virksomhet. Innsnevringen følger av at bare foretakssammenslutninger som fører til kon-

troll kan vurderes. Det innebærer at minoritetserverv ikke omfattes.

Hele utvalget synes å mene at atferden ved minoritetserverv kan medføre konkurransemessige problemer. Departementet oppfatter det slik at hele utvalget også mener at konkurranseeloven bør ivareta både konkurransebegrensende følger av endret styring av et selskap og tilsvarende følger ved endret atferd mellom kjøper og målselskap som resultat av eierskap uten kontroll. Uenigheten gjelder hvordan man skal håndtere slike saker, det vil si om de skal behandles etter fusjonsreglene, atferdsreglene eller etter en særbestemmelse.

Sentralt i flertallets begrunnelse er den varige strukturendringen som oppstår ved et kontrollerverv. Dette i motsetning til et minoritetserverv, hvor det ifølge utvalget er aktørenes atferd som medfører de konkurransemessige problemene.

Regler om strukturelle inngrep er begrunnet med behovet for å gripe inn for å forhindre en potensiell konkurranseskadelig atferd på grunn av endrede strukturelle forhold. I denne sammenheng er det etter departementets mening ikke avgjørende om strukturen endres som følge av at det oppstår en ny enhet eller om endringen ligger i de økonomiske insentivene et erverv av mindre eierandeler gir. I begge tilfeller muliggjør strukturendringer atferd som ikke er ønskelig.

Økonomisk teori gir grunnlag for å anta at minoritetserverv kan være konkurranseskadelig. Enhver rasjonell bedrift vil søke å maksimere sin samlede profitt, som også vil kunne inkludere eierandeler i andre bedrifter, også da mindre eierposter. Selskapet vet at hvis det fører en aggressiv konkurranse, og med dette stjeler markedsandeler fra konkurrenten, vil det samtidig bety lavere inntekter fra deres eierandel i selskapet. Dette indikerer at eierskap av mindre andeler i konkurrenter trekker i retning av mindre konkurranse. Selv uten styrerepresentasjon og samarbeid som kan håndteres av atferdsreglene, foreligger det etter departementets oppfatning insitamerter som kan medføre redusert konkurranse.

Departementet mener at en passiv innrettelse neppe vil kunne subsumeres under gjerningsbeskrivelsene i de foreslåtte forbudene. Disse tar sikte på en annen type atferd. Teori og praksis etter konkurranseeloven § 3-11 viser at det fremdeles vil være behov for en inngrepsadgang mot minoritetserverv i ny konkurranselov. Departementet deler derfor i hovedsak mindretallets oppfatning.

Dersom en først velger tilpasning til EU/EØS-reglene, hvor kontroll er det sentrale vilkåret for at noe skal betegnes som en foretakssammenslutning, så er imidlertid departementet enig med flertallet i at minoritetserverv uten kontroll bør holdes utenom de-

finisjonen for foretakssammenslutninger. Departementet følger dette opp i utkastet til § 17.

Departementet er også enig med flertallet i at det sannsynligvis vil være aktuelt med inngrep mot minoritetserverv bare i et begrenset antall tilfeller. Det risikeres imidlertid ved flertallets løsning at det blir et rettslig tomrom ved at kun kontrollerverv kan reguleres.

Gitt at det skal finnes mulighet for inngrep mot strukturendringer som skal forhindre konkurranse-skadelig atferd, er det etter departementets oppfatning uklart hvorfor det kun skal kunne skje ved kontrollerverv. Departementet mener derfor at regler om inngrep mot strukturendringer på grunn av potensielle konkurransemessige virkninger av rasjonell økonomisk opptreden, bør omfatte erverv av minoritetsandeler som ikke medfører kontroll.

Det foreslås hjemmel for inngrep mot minoritetserverv i utkastet § 16 annet ledd.

1.5.3 Materielle inngrepsvilkår

1.5.3.1 DEPARTEMENTETS VURDERINGER

Departementet er enig med utvalget i at det materielle inngrepsvilkåret for bedriftserverv har vist seg formålstjenlig siden vi fikk fusjonsbestemmelser i norsk lovgivning, først i 1988 gjennom prisloven § 42 a og senere i 1993 ved konkurranseloven § 3-11. Departementet er også enig i at vesentlighetskravet bør videreføres. Når det dreier seg om et ekspropriasjonsliknende inngrep, bør nødvendigheten av dette veies opp mot den samfunnsmessig mulige gevinsten ved et inngrep. Det er derfor naturlig at kravet for å gripe inn må være en vesentlig begrensning av konkurransen.

At gjeldende rett videreføres innebærer at det fremdeles etter utkastet til § 16 første ledd må stilles krav om årsakssammenheng mellom foretakssammenslutningen og den vesentlige konkurransebegrensningen. Etter Konkurransetilsynets praksis foreligger en slik årsakssammenheng dersom ervervet kan føre til at partene får incentiver til å endre sin markedsstilpasning på en måte som gjør at konkurransen mellom partene reduseres vesentlig eller opphører. Dette innebærer at kravet om årsakssammenheng ikke alltid vil være oppfylt ved oppkjøp av et målselskap som av andre grunner står i ferd med å gå ut av markedet, og at foretakssammenslutningen derfor etter omstendighetene bør kunne tillates.

Departementet støtter utvalgets oppfatning om at kravene for å sannsynliggjøre at målselskapet uten oppkjøp vil gå ut av markedet bør være strenge, og bevisbyrden for at vilkårene er oppfylt bør ligge på partene.

Departementet vil imidlertid presisere at fare for konkurs ikke i seg selv er tilstrekkelig for å akseptere en foretakssammenslutning som ellers ville være

konkurransebegrensende. Det relevante vurderings-tema for konkurransemyndighetene i denne sammenheng er om det, etter eventuell konkurs eller gjelds-sanering, er lønnsomt å drive virksomheten eller deler av den videre i det samme markedet. Hvis det ikke er grunnlag for lønnsom drift etter en eventuell konkurs, eksisterer ikke en årsakssammenheng mellom konkurransebegrensningen og foretakssammenslutningen. Er det derimot grunnlag for lønnsom drift, kan det være grunn til å gripe inn.

Det er også relevant å vurdere om et opphør av virksomheten av andre grunner kan føre til en bedre konkurransemessig situasjon enn om ervervet gjennomføres. Det kan for eksempel skje dersom kundemassen til det opphørte foretaket fordeler seg på en konkurransemessig gunstigere måte mellom de gjenværende aktører enn om oppkjøper overtar hele eller store deler av kundemassen ved ervervet.

Departementet har merket seg at utvalgets forslag om å endre inngrepsfullmakten til en "skal"-bestemmelse er begrunnet med at Konkurransetilsynet og Konkurransenemnda skal være mer uavhengige enn tilfellet er i dag. Samtidig foreslås det en adgang til politisk avveining av allmenne hensyn mot konkurransehensyn dersom tilsynet eller nemnda har forbudt en foretakssammenslutning, jf. forslag til § 21.

Departementet følger ikke opp forslaget om å opprette en konkurransenemnd, og foretar også andre endringer i klageordningen. For nærmere omtale se proposisjonens kapittel 10 om organisasjonsspørsmål. Det innebærer at departementet fremdeles skal være klageinstans for Konkurransetilsynets vedtak. Det foreslås likevel visse innskrenkninger i departementets kontroll- og styringsmyndighet. Meningen, også etter departementets forslag, er at Konkurransetilsynet skal få større uavhengighet og anledning til å reddykke konkurransefaglige standpunkter. Departementet har derfor endret inngrepsfullmakten i forhold til gjeldende rett i overensstemmelse med utvalgets forslag, slik at Konkurransetilsynet heretter "skal" gripe inn hvis de materielle vilkårene er oppfylt. Ved en "skal"-bestemmelse blir vurderingstemmet rent konkurransefaglig, både i Konkurransetilsynet og i departementet. Departementets utkast til § 21 om prøving i saker av prinsipiell eller stor samfunnsmessig betydning innebærer at avgjørelser om å gripe inn eller unnlate å gripe inn mot foretakssammenslutninger etter denne bestemmelsen, må fattes på regjeringnivå ved Kongen i statsråd.

1.5.4 Innhold i inngrepsvedtaket

1.5.4.1 DEPARTEMENTETS VURDERINGER

Et inngrepsvedtak kan etter gjeldende rett gå ut på å nedlegge forbud eller gi påbud, samt å gi tillatelse på vilkår.

Departementet slutter seg til utvalgets anbefaling om at innholdet i et inngrepsvedtak bør kunne utformes på samme måte etter den nye loven som etter konkurranseloven 1993. Departementet er også enig i at strukturelle vilkår normalt er å foretrekke, men at det må være opp til Konkurransetilsynet å vurdere hva som passer best i den enkelte sak.

I likhet med utvalget vil også departementet understreke partenes ansvar for selv å fremlegge avhjelpende tiltak så snart de konkurransemessige problemer er identifisert. Partene kjenner markedene bedre enn tilsynet, og er følgelig nærmest til å vite hvilke tiltak som effektivt kan avhjelpe konkurransemessige problemer. Det er også partene selv som er best egnet til å vurdere de forretningsmessige konsekvensene av alternative avhjelpende tiltak. Konkurransetilsynet bør på sin side gå inn i en konstruktiv dialog med partene, med sikte på å finne fram til de tiltak som etter en helhetsvurdering best avhjelper de konkurransemessige problemer, lar seg kontrollere av tilsynet og samtidig er minst mulig byrdefulle for partene.

Departementets utkast til § 16 tredje ledd medfører at det også kan gripes inn mot såkalte minoritets-ervert.

Departementets utkast til § 16 sjette ledd innebærer et unntak fra forbudene mot konkurransebegrensende avtaler mellom foretak i utkastet § 10 og utilbørlig utnyttelse av dominerende stilling i § 11. Bestemmelsen fastsetter at begrensninger som er direkte tilknyttet en foretakssammenslutning eller et minoritetservert ikke er i strid med utkastet §§ 10 og 11, dersom de er nødvendige for gjennomføringen av foretakssammenslutningen eller ervervet og foretakssammenslutningen eller ervervet sammen med de tilknyttede begrensningene ikke fører til eller forsterker en vesentlig begrensning av konkurransen i strid med lovens formål.

1.5.5 Meldeplikt

1.5.5.1 DEPARTEMENTETS VURDERINGER

Konkurranseloven har ikke regler om meldeplikt for bedriftservert. Det er imidlertid anledning for partene til å melde den endelige avtalen om ervervet frivillig.

Etter departementets oppfatning er det konkurransemyndighetenes behov for å oppdage foretakssammenslutninger som begrunner en alminnelig meldeplikt. De foretakssammenslutninger som det i denne sammenheng er behov for melding om, vil først og fremst være de som skjer i smale markeder, markeder for innsatsvarer/tjenester og i lokale markeder. I utgangspunktet gjelder derfor meldeplikten alle foretakssammenslutninger. Det pålegges ikke en alminnelig meldeplikt for minoritetservert.

Departementets utkast til § 18 første ledd er i overensstemmelse med dette. Selv om departemen-

tets utkast til bestemmelse i § 16 første ledd innfører en alminnelig meldeplikt, som i utgangspunktet gjelder alle foretakssammenslutninger, vil departementet, for at meldeplikten ikke skal bli for omfattende, bruke hjemmelen i bestemmelsens siste ledd for å begrense omfanget av den alminnelige meldeplikten. Det vil bli utarbeidet forskrifter som skal tre i kraft samtidig med loven.

Av annet ledd i bestemmelsen fremgår at meldingen skal inneholde navn og adresse til partene i en foretakssammenslutning, beskrivelse av de involverte foretakene og foretak i samme konsern, beskrivelse av produkt og/eller tjenester som tilbys og anslag på samlede markedsandeler når disse er over 20 pst., geografiske markeder, navn på partenes fem viktigste konkurrenter, kunder og leverandører og eventuell årsberetning for de involverte foretakene. Dette er opplysninger som foretakene normalt har eller lett kan fremskaffe.

Departementet foreslår i første ledd at plikten til å sende alminnelig melding inntre ved "endelig avtale" eller "ved ervert av kontroll". Dersom en foretakssammenslutning ikke blir meldt senest ved endelig avtale, vil det kunne reageres med overtredelsesgebyr. Videre vil Konkurransetilsynet, når tilsynet oppdager foretakssammenslutningen, kunne pålegge fullstendig melding og eventuelt gripe inn.

Dersom Konkurransetilsynet ikke har pålagt slik fullstendig melding innen fristen på 15 virkedager, vil tilsynet ikke kunne gripe inn mot foretakssammenslutningen.

Fullstendig melding stiller større krav til informasjon enn innholdet i alminnelig melding. Det nærmere innholdet vil bli fastsatt i forskrift.

Mottak av fullstendig melding utløser tilsynets saksbehandlingsfrister.

Pålegg om fullstendig melding eller frivillig melding utløser et gjennomføringsforbud.

Etter departementets oppfatning vil forslaget til meldepliktsystem ivareta et reelt behov for å oppdage foretakssammenslutninger som kan være konkurransemessig problematiske. Samtidig vil det sikre et effektivt inngrep ved et gjennomføringsforbud der det pålegges fullstendig melding ut fra en individuell vurdering. I og med at konkurransemyndighetenes oppdagelsesbehov tilfredsstilles av en enkel melding i første omgang, blir departementets forslag om meldeplikt et ukomplisert og lite arbeidskrevende system.

Når tilsynet mottar fullstendig melding er dette utgangspunktet for saksbehandlingsfristene. Krav om melding/fullstendig melding er en måte å standardisere og effektivisere tilsynets informasjonsinnhentning. Det legges dermed til rette for at Konkurransetilsynet kan starte saksbehandlingen på et tidlig tids-

punkt og for å korte ned inngrepsfristene i forhold til dagens lovgivning.

Kortere frister vil imøtekomme næringslivets behov for en hurtig avklaring, og standardiserte krav til informasjon plasserer ansvaret for raskt å skaffe beslutningsgrunnlag for avgjørelsen på aktørene. Fullstendig melding vil på denne måten være både en byrde og en fordel.

At det stilles krav om fullstendig melding, avskjærer imidlertid ikke Konkurransetilsynets adgang til å innhente ytterligere informasjon etter departementets utkast til § 24 om opplysningsplikt.

Legalitetsprinsippet krever etter departementets oppfatning at både innhold og pliktsubjekter for den alminnelige meldeplikten i hovedsak fremgår direkte i loven. Departementet følger imidlertid opp utvalgets forslag om en forskriftshjemmel for nærmere detaljer om innholdet i meldeplikten. Departementet forutsetter i utkastet til § 18 siste ledd at Kongen kan innskrenke virkeområdet for den alminnelige meldeplikten.

1.5.6 Gjennomføringsforbud

1.5.6.1 DEPARTEMENTETS VURDERINGER

Gjeldende konkurranselov har ikke regler om meldeplikt for foretakssammenslutninger, og det er heller ingen regler om automatisk gjennomføringsforbud.

Etter departementets oppfatning er et gjennomføringsforbud en nødvendig del av kontrollen med foretakssammenslutninger.

Departementet slutter seg i hovedsak til utvalgets konklusjoner om at det er nødvendig å innføre et automatisk gjennomføringsforbud. Hensynet til å kunne gi Konkurransetilsynet arbeidsro i første fase av saksbehandlingen har vært viktig for departementet. I mange saker vil et automatisk gjennomføringsforbud være en forutsetning for at tilsynet skal kunne avklare om inngrep kan være aktuelt innen 25 virkedager. Departementet anser det som hensiktsmessig å bruke eksisterende bestemmelser i EU/EØS som modell for de norske reglene om gjennomføringsforbud.

For at Konkurransetilsynet skal kunne behandle saker på en rask, men forsvarlig måte, er det viktig at minst mulig tid går med til andre ting enn å vurdere sakens realitet. Dagens hjemmel for å nedlegge gjennomføringsforbud har vist seg å være tidkrevende.

Flere av høringsinstansene har anført at et automatisk gjennomføringsforbud vil være svært byrdefullt for næringslivet. Departementet er ikke enig i denne anførselen. For det første er det nå lagt opp til at en foretakssammenslutning kan meldes før endelig avtale er inngått. For det andre har departementet - i likhet med utvalget - ikke anbefalt at gjennomføringsforbudet skal gjelde helt til saken er endelig avgjort av konkurransemyndighetene, men kun de før-

ste 25 virkedagene etter at tilsynet har mottatt fullstendig melding.

Departementet vil ikke gå inn for en løsning med dispensasjon fra det automatiske gjennomføringsforbudet.

Departementet utelukker imidlertid ikke at det kan tenkes situasjoner hvor et gjennomføringsforbud på 25 dager kan få uheldige konsekvenser for partene eller for samfunnet. På denne bakgrunn foreslår departementet at tilsynet gis en mulighet til i særlige tilfeller å oppheve gjennomføringsforbudet.

Departementet vil føye til at dette er ment å være et instrument Konkurransetilsynet har for å håndtere særlige tilfeller. Et gjennomføringsforbud vil formodentlig fremstå som brysomt for de fleste aktører, men dette er naturligvis ikke nok for tilsynet til å oppheve gjennomføringsforbudet. Kun når det kan påvises alvorlige konsekvenser for partene eller for samfunnet for øvrig som er en direkte følge av gjennomføringsforbudet, vil det være aktuelt å oppheve forbudet.

Departementet er imidlertid enig med utvalget i at Konkurransetilsynet skal gis hjemmel til ved forskrift å gjøre unntak fra gjennomføringsforbudet for grupper av foretakssammenslutninger. Etter departementets syn vil dette særlig være aktuelt dersom det ved forskrift etableres en ordning for forenklet melding og/eller forenklet prosedyre for behandling av foretakssammenslutninger, som ikke antas å medføre konkurransemessige problemer.

1.5.7 Frister for saksbehandlingen

1.5.7.1 DEPARTEMENTETS VURDERINGER

Konkurransetilsynet kan etter gjeldende rett gripe inn mot et bedriftserev innen seks måneder etter at det er inngått endelig avtale om ervervet. Fristen kan i særlige tilfelle forlenges til ett år. Konkurransetilsynets vedtak kan påklages til departementet. Det er ingen fristregler for en eventuell klagebehandling i departementet.

Departementet er i likhet med utvalget av den oppfatning at dagens frister for å behandle foretakssammenslutninger bør kortes ned. Innføringen av et krav til fullstendig melding og et automatisk gjennomføringsforbud, bør muliggjøre en raskere saksbehandling. Departementets forslag til regler om meldeplikt, gjør det påkrevd med visse tilpasninger i fristreglene i forhold til utvalgets opplegg.

Departementet slutter seg imidlertid til utvalgets forslag og begrunnelse om å bruke virkedager istedenfor måneder for å fastsette fristene i loven.

Departementet har foreslått en alminnelig meldeplikt for alle foretakssammenslutninger. Denne meldingen skal være forholdsvis enkel, og må senest leveres Konkurransetilsynet når det er inngått endelig avtale eller det er ervervet kontroll. Det er ingenting

i veien for at partene melder foretakssammenslutningen tidligere. Dersom Konkurransetilsynet mener det kan være nødvendig å undersøke foretakssammenslutningen nærmere, kan tilsynet pålegge partene å levere fullstendig melding. Konkurransetilsynet må senest 15 virkedager fra tilsynet har mottatt forenklet melding pålegge partene å levere fullstendig melding. Departementet mener det ikke er nødvendig med noen frist for partene til å levere fullstendig melding etter at de har fått pålegg fra Konkurransetilsynet. På dette stadiet vil gjennomføringsforbudet gjelde, og fristen på 25 virkedager for Konkurransetilsynet til å varsle at inngrep kan bli aktuelt begynner ikke å løpe før fullstendig melding er levert. Partene vil således selv ha interesse i å levere fullstendig melding uten unødige forsinkelser.

Departementet mener at utvalget ved valg av frister for den øvrige saksbehandlingen har funnet en fin balanse mellom hensynet til rask avklaring for næringslivet og hensynet til en forsvarlig behandling av saken.

1.5.8 Bruk av forvalter

1.5.8.1 DEPARTEMENTETS VURDERINGER

Gjeldende konkurranselov har ingen bestemmelser om bruk av forvalter for å gjennomføre de vilkår tilsynet stiller for at en foretakssammenslutning skal kunne gjennomføres.

Departementet er enig med utvalget i at det kan være behov for en ekstern forvalter til å påse at Konkurransetilsynets vilkår følges opp på en måte som er mest mulig i tråd med lovens formål. Departementet legger liten vekt på at tilsynet hittil aldri har oppnevnt forvalter, og antar at det uklare hjemmelsgrunnlaget er hovedårsaken. Departementet er enig med utvalget i at "forvalter" er den mest passende betegnelsen på den eksterne hjelperen.

Departementet er enig med utvalget i at selv om tilsynet normalt selv er nærmest til å overvåke egne atferdsvilkår, så kan det i enkelte tilfelle være hensiktsmessig med en ekstern person med spesialkompetanse. Departementet er også enig i at det å ansette en forvalter i seg selv vil nødvendiggjøre klarere vilkår. Departementet mener derfor at det bør være adgang til å oppnevne en forvalter til å overvåke både strukturelle vilkår og atferdsvilkår.

Departementet slutter seg til utvalgets forslag om at det skal være opp til Konkurransetilsynet å bestemme om en forvalter skal oppnevnes og hvem det skal være.

Etter departementets oppfatning kan enhver som tilsynet finner kvalifisert oppnevnes til forvalter, også om vedkommende har tilhørighet utenfor Norge. En forutsetning er selvsagt at forvalteren er nøytral i saken og ikke selv har noen personlige eller økonomiske interesser i hvordan vilkårene oppfylles.

Departementet følger også utvalget i at omkostninger til forvalteren må påhvile den part som er pålagt å ha forvalter.

Utvalget har konkludert med at forvalteren gis fullmakt til å inngå bindende avtaler på vegne av partene. Departementet følger utvalget på dette punkt. For departementet har det særlig vært viktig å ikke legge hindringer i veien for en effektiv håndheving av vilkårene i tilsynets vedtak.

Departementet slutter seg til utvalgets forslag til lovtekst, se utkastet § 16 femte ledd.

1.6 Sanksjoner

1.6.1 Gjeldende rett

Overtredelser av konkurranseloven er straffsanksjonert. I tillegg finnes hjemmel for to typer sivilrettslige reaksjonsmidler - vinningsavståelse og tvangsmulkt. Vinningsavståelse er ikke benyttet.

1.6.2 Overtredelsesgebyr

1.6.2.1 DEPARTEMENTETS VURDERINGER

Utvalget foreslår en ny bestemmelse om sivilrettslige bøter i sitt forslag til § 7-2, som innebærer at det innføres et nytt sivilrettslig sanksjonsmiddel i konkurranseloven i form av bøter i tillegg til dagens system med bøter og fengsel som strafferettslig sanksjon overfor brudd på loven. Forslaget om sivilrettslige bøter vil kun være en sanksjon mot foretak. Fysiske personer kan bare ilegges bøter etter de straffeprosessuelle reglene.

Departementet viser innledningsvis til høringsuttalelsen fra Justisdepartementet og Riksadvokaten, hvor det foreslås at betegnelsen "sivilrettslige bøter" ikke skal brukes i den nye konkurranseloven. I samsvar med dette vil departementet foreslå at termen "sivilrettslige bøter" erstattes med "overtredelsesgebyr" i den nye konkurranseloven.

Departementet mener i samsvar med Konkurranselovutvalgets forslag at det er behov for en vidtgående administrativ sanksjon i form av et overtredelsesgebyr overfor foretak på konkurranserettsens område. Dette vil etter departementets mening føre til en mer effektiv håndheving av den nye konkurranseloven. Departementet mener også at den faglige kompleksitet som ofte foreligger i saker om brudd på konkurranseloven tilsier at Konkurransetilsynet som fagmyndighet bør ta hånd om disse. Departementet legger også vekt på at rekkevidden av forslaget fra Konkurranselovutvalget om innføring av overtredelsesgebyr overfor foretak vil være i tråd med rettstilstanden i EU/EØS og i andre europeiske land.

Departementet slutter seg til utvalgets vurderinger og forslaget om innføring av overtredelsesgebyr overfor foretak i den nye konkurranseloven. Forslaget har også bred støtte blant høringsinstansene. For-

slaget om innføring av et overtredelsesgebyr overfor foretak vil etter departementets oppfatning være et hensiktsmessig virkemiddel for å søke å føre en mer effektiv kontroll med skadelige konkurransebegrensninger.

Som utvalget foreslår departementet at alle overtredelser av den nye konkurranseloven i utgangspunktet skal kunne sanksjoneres med et overtredelsesgebyr, jf. utkastet § 29 første ledd. På bakgrunn av departementets forslag til meldepliktsregler, anbefales at det også skal kunne ilegges overtredelsesgebyr ved brudd på den generelle meldeplikten i § 18 første ledd.

Departementet slutter seg videre til utvalgets vurderinger og forslår at det må påvises en forsettlig eller uaktsom overtredelse fra foretaket eller av en som handler på vegne av foretaket, for at det skal kunne ilegges overtredelsesgebyr etter § 29.

Det fremkommer i departementets utkast til § 29 at et foretak som er ilagt et overtredelsesgebyr ikke kan påklage vedtaket til departementet. Den som vil prøve et slikt vedtak må gå til søksmål mot staten. I saker om overtredelsesgebyr kan retten prøve alle sider ved saken og treffe realitetsavgjørelse, slik som ved en forvaltningsmessig klagebehandling. Slik departementet ser det, er en domstol bedre egnet enn departementet til å behandle disse sakene. Når partene kan bringe saken direkte inn for domstolene vil de også få en endelig avgjørelse på et tidligere tidspunkt, enn hvis de hadde vært nødt til å gå veien om departementet. Det er også trolig at partene i saker om overtredelsesgebyr har større tillit til prosessen ved en domstol, enn ved klagebehandling i departementet.

1.6.3 *Straff*

1.6.3.1 DEPARTEMENTETS VURDERINGER

I utvalget er det delte meninger om bruk av straff for overtredelser av konkurranseloven. Noen av høringsinstansene mener at det ikke bør være straff i det hele tatt, mens andre mener det bare bør være straff for personer. Utvalget har anbefalt å videreføre straff for både foretak og personer, men med en nedtoning av det individuelle straffansvaret.

Departementet mener at forslaget om overtredelsesgebyr overfor foretak bør innføres som et supplement til, og ikke til fortregning for, gjeldende straffrettslige sanksjoner ved overtredelser av konkurranseloven. Videre mener departementet at forslaget om innføring av overtredelsesgebyr overfor foretak ikke skal føre til endringer i forholdet mellom personstraff og foretaksstraff. Departementet er derfor ikke enig i utvalgets flertallsforslag om at det tradisjonelle straffansvaret bør være sekundært i forhold til foretaksstraffen. I likhet med utvalgets mindretall og høringsuttalelsene fra Justisdepartementet, Økokrim

samt Riksadvokaten, mener departementet at det vil stride mot de kriminalpolitiske hensyn som ligger til grunn for straffansvaret, dersom sanksjonen mot alvorlige brudd på konkurranselovgevingen bare skal avgjøres med en sivilrettslig sanksjon mot foretaket, mens de som har begått lovbruddene går fri. Departementet er enig med flertallet i at praktiske hensyn kan tillegges vekt ved valg av reaksjon, men ikke som begrunnelse for å redusere det personlige ansvar på prinsipielt grunnlag.

Hva gjelder spørsmålet om hvilke overtredelser som skal være belagt med straff, har departementet ingen innvendinger mot utvalgets utgangspunkt, om at atferd som i dag er lovlig, ikke bør gi grunnlag for straffansvar i tradisjonell forstand, og at man ikke bør avskjære adgangen til å ilegge straff for de grove og alvorlige overtredelsene som i dag kan straffes med bøter og/eller fengsel.

Etter departementets oppfatning vil de uheldige virkningene av å innføre straff som sanksjon for enhver overtredelse av utkastet § 10 være begrensede.

Departementet slutter seg i det vesentlige til utvalgets begrunnelse for å ikke sanksjonere overtredelser av forbudet mot utilbørlig utnyttelse av dominerende stilling med straff, jf. utkastet § 11. Overtredelser som faller inn under bestemmelsen er ikke forbudt etter gjeldende konkurranselov, og favner, som utvalget peker på, et vidt spekter av handlinger. Departementet er derfor enig med utvalget i at det for overtredelser av dette forbudet er tilstrekkelig med muligheten til å ilegge foretaket et overtredelsesgebyr.

Departementet er også enig med utvalget i at dersom konkurransemyndighetene har truffet et vedtak etter utkastet § 12 første ledd med pålegg om opphør av konkurranseskadelig atferd etter §§ 10 eller 11, bør det ved overtredelser av pålegget være adgang til å ilegge straff.

Departementet slutter seg til utvalgets begrunnelse for forslaget om at brudd på det automatiske gjennomføringsforbudet etter utkastet § 19 første ledd skal være straffbart. Det samme gjelder overtredelser av vedtak om inngrep etter § 16 og gjennomføringsforbud etter § 19 tredje ledd.

På bakgrunn av departementets forslag til regler om meldeplikt, bør også brudd på den generelle meldeplikten, jf. § 18 første ledd, kunne sanksjoneres med straff.

Departementet er enig med utvalget i at straff ved overtredelser av prosessuelle bestemmelser bør videreføres under den nye konkurranseloven. Dette gjelder også for brudd på Konkurransetilsynets forseglinger i forbindelse med en bevissikring. Departementet har også anbefalt å si uttrykkelig at medvirkning til straffbare overtredelser skal være straffbart.

Departementet er imidlertid ikke enig med utvalget i at uaktsomme overtredelser skal kunne sanksjoneres med straff. I disse tilfellene vil overtredelsesgebyr være et mer passende sanksjonsmiddel. Skyldkravet er derfor foreslått kun å omfatte de grovt uaktsomme og de forsettlig overtredelser.

Strafferammen

Departementet anbefaler at straffen skal være bøter eller fengsel i tre år - uten mulighet til å øke straffen til seks år hvis det foreligger særlig skjerpene omstendigheter. For overtredelse av § 10 har departementet imidlertid gjort et unntak, slik at straffen her er bøter eller fengsel i inntil seks år hvis det foreligger særlig skjerpene omstendigheter.

1.6.4 Lempning

1.6.4.1 DEPARTEMENTETS VURDERINGER

I likhet med utvalget legger departementet til grunn at EUs gode erfaringer med sanksjonslempning, og det faktum at stadig flere europeiske land innfører lempningsprogrammer for kartellsaker, kan tilsi at en slik regel også bør innføres hos oss. Hensynet til harmonisering med EU/EØS-reglene taler også for en innføring av regler om sanksjonslempning i den norske konkurranse-loven.

Departementet anbefaler på denne bakgrunn å innføre en ny bestemmelse om lempning ved overtredelse av § 10. Med dette menes at ved utmålingen av overtredelsesgebyr etter § 29 eller bøter etter § 30 for overtredelse av § 10, skal det tas i betraktning om foretaket har bistått konkurransemyndighetene med oppklaring av egen eller andres overtredelse. For at overtrederen skal gis tilstrekkelig grad av forutsigbarhet for at bistanden blir vektlagt ved utmålingen av overtredelsesgebyr, foreslår departementet at det i forskrift gis klare regler om hvor mye det skal lempes. Tilsynets forståelse av forskriften vil selvsagt også kunne prøves av retten dersom en sak om overtredelsesgebyr bringes inn for domstolene.

1.6.5 Vinningsavståelse

1.6.5.1 DEPARTEMENTETS VURDERINGER

Departementet er i hovedsak enig med utvalgets begrunnelse for å ikke videreføre bestemmelsen om vinningsavståelse i den nye loven. Den nye bestemmelsen om overtredelsesgebyr vil formodentlig tilfredsstillende hensyn som i sin tid begrunnet å innføre en regel om vinningsavståelse.

1.6.6 Tvangsmulkt

1.6.6.1 DEPARTEMENTETS VURDERINGER

Departementet slutter seg til utvalgets forslag om å videreføre regelen om tvangsmulkt for å sikre etter-

levelse av enkeltvedtak i den nye konkurranse-loven. I likhet med utvalget, legger departementet også vekt på at tvangsmulkt er et viktig virkemiddel for å sikre effektiv håndhevelse av enkeltvedtak etter konkurranse-loven. Mulkten bør kunne ilegges både samtidig som det treffes et vedtak og senere dersom det viser seg at vedtaket ikke blir etterlevet.

Departementet er enig med utvalget i at det også bør være adgang til å ilegge tvangsmulkt for å sikre at opplysnings- og utleveringspålegg overholdes.

Utvalget har redegjort for hvilke grenser selvinkrimineringsvernet setter for bruken av tvangsmulkt, både overfor foretak og enkeltpersoner. Departementet er i hovedsak enig med utvalgets konklusjoner, og viser også til det som er skrevet om selvinkrimineringsvernet i forbindelse med behandlingen av saksbehandlingsreglene i proposisjonen. Departementet anbefaler derfor å innta utvalgets forslag til bestemmelse i den nye konkurranse-loven. Bestemmelsen selv sier ingenting om selvinkrimineringsvernet. Selvinkrimineringsvernet er i utvikling, og departementet ser det ikke som hensiktsmessig å ta inn nærmere bestemmelser om dette i konkurranse-loven.

Etter departementets oppfatning har ikke regelen om tvangsmulkt fungert tilfredsstillende slik den er utformet i dag. Hovedgrunnen til dette er at klage på tvangsmulktvedtaket har oppsettende virkning. Dersom Konkurransetilsynet har behov for informasjon raskt, for eksempel i forbindelse med behandlingen av en foretakssammenslutning, hjelper det lite med et vedtak om tvangsmulkt når denne ikke begynner å løpe før tre-fire uker senere. Departementet slutter seg følgelig til utvalgets forslag hvoretter konkurransemyndighetene i vedtaket fastsetter tidspunktet for når mulkten skal begynne å løpe, og at klage ikke gis oppsettende virkning.

1.7 Saksbehandlingsregler

1.7.1 Opplysningsplikt og gransking

1.7.1.1 DEPARTEMENTETS VURDERING

Behov for opplysningsplikt i konkurranse-loven

Departementet foreslår i utkast til § 24 at det skal være opplysningsplikt til konkurransemyndighetene. Ordlyd og innhold sammenfaller i hovedsak med konkurranse-loven § 6-1. Departementet foreslår at manglende etterlevelse av opplysningsplikten fortsatt skal være sanksjonert. Videre følger departementet opp utvalgets forslag til ny bestemmelse om tvangsmulkt for å fremtvinge etterlevelse av enkeltvedtak etter loven, og pålegg om opplysninger etter utkastet § 24.

Opplysningspliktsbestemmelsen er etter departementets oppfatning en forutsetning for konkurransemyndighetenes utførelse av sine oppgaver etter konkurranse-loven. Departementet slutter seg i hovedsak

til utvalgets vurdering når det gjelder behovet for en slik lovbestemmelse, og finner grunn til å gjenta noen hovedpunkter. Konkurransemyndighetenes informasjonsinnhenting skiller seg fra andre tilsynsmyndigheters ved at tilsynet ikke får tilgang til den informasjonen som trengs gjennom ulike former for rapporterings- og oppgaveplikt. Det er derfor behov for en bestemmelse om opplysningsplikt som gir det nødvendige informasjonsgrunnlag.

Ved kartellvirksomhet, som rammes av konkurranselovens forbud, er opplysningsplikten særlig viktig. I praksis er det umulig å bygge opplysningsplikten på frivillighet. Også for de som ønsker å gi opplysninger, kan det være en fordel å kunne vise til at dette er en plikt etter loven.

Departementet er enig med utvalget i at på samme tid som den rettslige utvikling er gått i retning av en mer formalisert saksbehandling, står myndighetene overfor nye utfordringer. Sakene synes stadig vanskeligere å etterforske. Utviklingen av elektronisk saksbehandling og kommunikasjon nødvendiggjør nye etterforskningsmetoder og tilgang til informasjon uansett lagringsmedium. Slik tilgang er omfattet av opplysningsplikten etter gjeldende konkurranselov og foreslås videreført i den nye loven.

Hvilke behov konkurransemyndighetene har, og hvor vidtrekkende virkemidler konkurransemyndighetene skal ha for effektiv kontroll og tilsyn, er omstridt. Mot hensynet til samfunnets interesse i en effektiv håndheving av konkurransereglene står interessene og rettighetene til de kontrollerte, som for eksempel vern mot selvinkriminering på kontrollstadiet og adgang til bevissikring i private hjem.

Pliktsubjekter

Departementet følger opp utvalgets forslag om å videreføre opplysningsplikten for enhver. Plikten vil, som nå, gjelde både fysiske og juridiske personer.

For å kunne avdekke ulovligheter er konkurransemyndighetene avhengig av å kunne kreve opplysninger fra enhver som har relevant informasjon. Dette gjelder også andre enn de som er direkte involvert i en antatt overtredelse. Etter departementets oppfatning må derfor opplysningsplikten fremdeles omfatte enhver som er i besittelse av relevant informasjon. Pålegg om å gi informasjon skriftlig eller muntlig og å utlevere dokumenter for gransking må fremdeles kunne rettes mot leverandører, konkurrenter, kunder og forbrukere.

Vilkår

Departementet er enig med utvalget i at det fremdeles må være opp til Konkurransetilsynets skjønn å avgjøre hvilken informasjon som er nødvendig for å kunne utføre oppgavene tilsynet er pålagt.

Konkurransemyndighetenes adgang til å kreve opplysninger vil på samme måte som i dag avgrenses gjennom forvaltningsrettens alminnelige prinsipper om forholdsmessighet og myndighetsmisbruk.

Tilfeller hvor opplysningsplikt må vike for taushetsplikt - spesielt om advokatkorrespondanse

Etter gjeldende rett må plikten til å gi opplysninger stå tilbake for såkalt kvalifisert lovbestemt taushetsplikt som påhviler den som kravet om opplysninger er rettet mot. Det vil si at vitneplikten viker for taushetsplikten. Utvalget går inn for å videreføre gjeldende rett på dette området.

I konkurransesaker har gjeldende rett særlig vært diskutert i forhold til utleveringsplikt for såkalt advokatkorrespondanse hos de kontrollerte. Det er ikke tvil om at det gjelder et vern for opplysninger advokaten er blitt betrodde som ledd i sin virksomhet som juridisk rådgiver eller prosessfullmektig når det er besluttet bevissikring, også når opplysningene befinner seg hos den taushetsplikten skal tilgodese. Det vil ikke være adgang til å kreve utlevert advokatkorrespondanse etter utkastet til § 24 fra den som taushetsplikten skal tilgodese både i bevissikringssituasjoner og ved informasjonsinnhenting.

Form

Opplysninger vil etter departementets forslag fremdeles kunne kreves gitt skriftlig eller muntlig, enten på Konkurransetilsynets kontorsted eller ved kontrollbesøk. Det tilsvarer gjeldende rett og utvalgets forslag.

Nytt i forhold til gjeldende bestemmelse er utvalgets forslag om adgang til lydopptak av forklaringer. Departementet er enig i utvalgets forslag, men foreslår å endre ordlyden slik at lovteksten direkte reflekterer adgangen til slike lydopptak, jf. utkast til § 24 første ledd.

Utleveringsplikt

Det er etter konkurranseloven § 6-1 forutsatt at konkurransemyndighetene kan ha behov for både muntlige opplysninger og allerede eksisterende lagrede opplysninger. Vilkåret for plikt til utlevering av slik eksisterende informasjon er at konkurransemyndighetene trenger informasjonen for å kunne utføre sine gjøremål etter loven. Det kreves at Konkurransetilsynet til en viss grad spesifiserer hva slags informasjon som ønskes utlevert.

I praksis har det oppstått spørsmål om konkurransemyndighetene med hjemmel i konkurranseloven § 6-1 annet ledd kan be om lagringsmediet for informasjonen når informasjonen ikke er nedtegnet på papir. Departementet viderefører derfor i utkastet § 24 annet ledd utleveringsplikten etter konkurranseloven § 6-1 annet ledd med en endring i ordlyden, som ikke

er ment som en realitetsendring, men som gjør det helt klart at tilsynet kan kreve utlevert mediet som er bærer av den etterspurte informasjon.

Originaler

Departementet ønsker å opprettholde gjeldende rettstilstand, som innebærer adgang til å kreve utlevert originaldokumenter for gransking, og foreslår i utkast til § 24 annet ledd om utlevering, å beholde begrepet gransking i ordlyden. Departementet følger dermed ikke utvalgets forslag på dette punkt.

Opplysningspliktens grenser

Straffsanksjonert opplysningsplikt overfor forvaltningen kan komme i konflikt med vernet mot selvinkriminering slik det er innfortolket i Den europeiske menneskerettskommisjonen. I straffesaker er vernet mot å bli tvunget til å inkriminere seg selv ved å bli tvunget til å vitne mot seg selv eller erkjenne seg skyldig, godt innarbeidet. På forvaltningsstadiet er imidlertid spørsmålet om rekkevidden av selvinkrimineringsvernet langt mer komplisert.

Konkurranseloven gir ingen begrensninger i plikten til å forklare seg overfor Konkurransetilsynet. Selv om spørsmålet har vært omdiskutert både i pris- og reguleringssaker og andre saker, er det nesten unntaksfritt lagt til grunn at straffeprosesslovens regler om fritakelse for vitner ikke kan anvendes overfor dem som i medhold av en kontrolllov blir pålagt å gi opplysninger. Spørsmålet om hvilke skranker selvinkrimineringsvernet setter for Konkurransetilsynets opplysningsinnhenting ved mistanke om overtredelser av konkurranselovens forbudsbestemmelser er ikke avgjort i norsk rettspraksis.

Når det gjelder nærmere regulering av spørsmålet om selvinkriminering, viser proposisjonen til Sanksjonutvalgets innstilling.

Sanksjonsutvalget foreslår følgende bestemmelse om vern mot selvinkriminering inntatt i forvaltningsloven, som også skal gjelde foretak:

"I sak om administrativ sanksjon eller mulig politianmeldelse har enhver rett til å nekte å svare på spørsmål eller utlevere dokumenter eller gjenstander når svaret eller utleveringen vil kunne utsette vedkommende for administrativ sanksjon eller straff. Forvaltningsorganet skal gjøre vedkommende kjent med denne retten."

Bestemmelsen skal gjelde generelt i saker om administrative sanksjoner. Bestemmelsen vil, dersom den blir vedtatt, gjelde også for Konkurransetilsynets saksbehandling i sanksjonssaker. Departementet finner ikke grunn til å foregripe behandlingen og oppfølgingen av Sanksjonsutvalgets innstilling, ved å foreslå en egen bestemmelse om selvinkriminering, men vil vurdere konsekvensene for konkurranselo-

vens saksbehandlingsregler når det eventuelt er vedtatt nye bestemmelser.

1.7.2 Bevissikring

1.7.2.1 DEPARTEMENTETS VURDERINGER

Vilkårene for bevissikring

Departementet slutter seg til utvalgets innstilling om å videreføre kravet om at det må foreligge "rimelig grunn" til å anta at konkurranseloven eller vedtak i medhold av konkurranseloven er overtrådt, for å iverksette bevissikring (utkastet § 25). Departementet slutter seg til utvalgets begrunnelse. Departementet vil presisere at kravet til rimelig grunn innebærer at det ikke er noe krav om at det må foreligge sannsynlighetsovervekt. Etter departementets mening bør det også i den nye loven være et krav om beslutning fra retten før Konkurransetilsynet kan iverksette en bevissikring. Det vises til utvalgets begrunnelse.

Departementet slutter seg til utvalgets vurdering når det ikke foreslås endringer i de prosessuelle reglene for øvrig. Tingrettens beslutning om bevissikring bør som i dag treffes uten at den som avgjørelsen rammer gis adgang til å uttale seg, og uten at beslutningen blir meddelt vedkommende, før bevissikringen settes i verk. Kjæremål over beslutningen bør etter departementets oppfatning heller ikke ha oppsettende virkning.

Hvor bevissikring kan gjennomføres

Departementet slutter seg til utvalgets forslag til ny ordlyd for å beskrive hvor Konkurransetilsynet kan søke etter bevis. Departementet er enig i at dette ikke medfører noen realitetsendringer, men det kan bidra til å klargjøre bestemmelsen. Det er således klart at den gir Konkurransetilsynet mulighet til å søke etter bevis på alle de nevnte steder, uavhengig av om disse tilhører det mistenkte foretaket. Det avgjørende for Konkurransetilsynets kontrolladgang vil være om det er rimelig grunn til å anta at loven eller vedtak i loven er overtrådt, og at det kan finnes bevis på det aktuelle stedet. Det kan således foretas kontroll hos for eksempel kunder og konkurrenter til det mistenkte foretaket.

Særlig om bevissikring i private hjem

Departementet slutter seg til utvalgets vurdering av spørsmålet om fortsatt adgang til å foreta bevissikring i private hjem. Departementet legger også vekt på Konkurransetilsynets erfaringer fra flere store kontroll saker i den senere tid som viser at bevis for lovovertrедelser ofte oppbevares i hjemmene til sentrale aktører.

På bakgrunn av at bevissikring i bolig normalt vil oppleves som et større inngrep enn bevissikring hos et foretak, ser departementet det som en fordel at det-

te kommer til uttrykk i lovens ordlyd og ikke bare ved anvendelsen av ulovfestede prinsipper. Departementet foreslår derfor lovfesting av at det må være særlig grunn til å anta at bevis oppbevares i boligen for at det skal kunne gjennomføres bevissikring der. Dette kommer i tillegg til kravet om at det må foreligge rimelig grunn til å anta at loven eller vedtak i medhold av den er overtrådt.

Departementet vil peke på at innføring av et vilkår om særlig grunn til mistanke om oppbevaring av bevis i boligen for å foreta bevissikring der, vil gjøre Konkurransetilsynets adgang til bevissikring i bolig snevrere enn adgangen for EFTAs overvåkingsorgan til å foreta tilsvarende bevissikring i Norge.

Bevissikringens gjenstand

Konkurransetilsynet kan etter § 6-2 i konkurranse-loven kreve adgang til fast eiendom, inventar og annet løsøre for å søke etter bevis og ta med slike bevis for nærmere granskning. Loven oppstiller ingen nærmere begrensning av hvilke dokumenter og eiendeler som kan gjennomgås. Utvalget har vurdert å endre ordlyden slik at den harmoniserer med EU/EØS-retten på dette området ettersom bevissikring etter dagens konkurranselov og rådsforordning 1/2003 i realiteten omfatter de samme gjenstandene. I likhet med utvalget mener departementet at det er en svakhet ved utformingen av disse bestemmelsene at de inneholder en positiv oppstilling av hva som kan være gjenstand for beslag. Departementet er også enig med utvalget i at oppstillinger som "forretningsdokumenter, bøker osv." kan virke tilfeldig i forhold til formålet med bevissikringen.

På denne bakgrunn har utvalget foreslått at Konkurransetilsynets kontrollgjenstand skal være "ting som kan ha betydning som bevis". Departementet ser det som en klar fordel å benytte et begrep som har et kjent innhold i straffeprosessen, og slutter seg til utvalgets forslag også på dette området.

Unntak for taushetsbelagte dokumenter

Departementet slutter seg til utvalget med hensyn til at bevissikringsadgangen ikke skal omfatte andre opplysninger enn dem som er omfattet av opplysningsplikten. Det vil si at adgangen til bevissikring er begrenset av lovbestemt taushetsplikt, med visse unntak, jf. lovforslagets § 24.

Departementet slutter seg også til å videreføre henvisningen til straffeprosessloven §§ 117 til 120, jf. § 204 i forslaget til ny lov. Hva gjelder unntaket for advokatkorrespondanse, er departementet enig med utvalget i at det avgjørende er hvilken funksjon advokaten hadde da han mottok informasjonen, ikke om advokaten er ekstern eller ansatt i virksomheten. Kun korrespondanse til og fra advokaten som gjelder kontrollobjektets forsvar er unntatt. At korrespon-

dansen er med en advokat (og ikke med for eksempel en rettshjelper eller revisor) er altså en nødvendig, men ikke tilstrekkelig betingelse.

I praksis har det oppstått spørsmål om konkurransemyndighetene har adgang til å gjennomgå dokumenter for å avgjøre om de inneholder opplysninger som gjør at de er unntatt fra bevissikring etter straffeprosessloven. Straffeprosessloven § 205 tredje ledd bestemmer at dokumenter eller annet som besitteren ikke plikter å forklare seg om uten etter særskilt pålegg fra retten, heller ikke kan beslaglegges uten retens kjennelse. Dersom politiet vil ta med dokumenter til retten for avgjørelse av om beslag kan tas, skal dokumentene forsegles i lukket konvolutt i nærvær av en representant for besitteren.

Gjennomføringen av bevissikringen

Utvalget har gått inn for at Konkurransetilsynet skal kunne forsegle alle forretningslokaler, samt bøker eller forretningspapirer så lenge undersøkelsen varer og dette anses nødvendig. Departementet slutter seg til å innføre en slik regel i den norske konkurranse-loven.

Beslaglegging og kopiering

Utvalget har delt seg i spørsmålet om Konkurransetilsynet skal ha plikt til å gi den bevissikringen retter seg mot kopi i de tilfeller hvor tilsynet tar med seg originaldokumenter. Flertallet ønsker å videreføre tilsynets rett til å ta med originaldokumenter uten at foretakene får beholde en kopi, mens et mindretall anbefaler en løsning der Konkurransetilsynet kan ta med originaldokumenter, men må etterlate en kopi av alle dokumenter som tas med.

Departementet slutter seg til flertallets forslag. I likhet med flertallet mener departementet at det sentrale hensynet ved en bevissikring er at konkurransemyndighetene får best mulig bevis. Departementet viser til flertallets uttalelser om de bevismessige fordelene ved originaldokumenter kontra kopier. For departementet har det også vært et tungtveiende moment at et krav om å etterlate kopier av alt man tar med seg vil gjøre kontrollen svært tidkrevende. Det er heller ikke sikkert at det er praktisk gjennomførbart å kopiere alle beslag. Det er riktig, som mindretallet sier, at det ville vært lettere for foretakene å utnytte sin rett til kontradiksjon dersom de på et tidlig tidspunkt (samtidig med bevissikringen) fikk kopier av beslaglagte dokumenter. Etter departementets syn veier dette imidlertid ikke tungt nok til å pålegge Konkurransetilsynet å etterlate kopier av alle beslag. Dette medfører ikke at foretakene fratras retten til kontradiksjon - bare en utsettelse slik at tilsynet får rimelig anledning til å studere beslaget.

Departementet legger, i likhet med flertallet, vekt på at Konkurransetilsynet i praksis strekker seg langt i å tilbakelevere dokumenter så lenge det ikke er betenkkelig av etterforskningsmessige grunner. Departementet er enig med flertallet i at det bør presiseres i lovteksten at bevis som tas med skal tilbakeleveres så snart behovet for bevisene faller bort.

Nærmere om databeslag

De såkalte uspesifiserte generalbeslag, typisk en speilkopi av et foretaks elektroniske lagringsfiler, reiser to sentrale spørsmål. Det første spørsmålet er om det overhodet er adgang til å gjøre slike beslag. Departementet slutter seg her til utvalgets konklusjon om at konkurranseloven § 6-2 ikke kan tolkes snevrere enn den tilsvarende bestemmelsen i straffeprosessloven § 203. Det innebærer etter departementets syn at dersom tilsynet etter undersøkelser som praktisk kan gjøres på stedet avklarer at ett eller flere dokumenter ikke er av betydning som bevis, kan dokumentene ikke beslaglegges for nærmere undersøkelse. Motsatt må tilsynet kunne ta med seg materiale hvor det kan finnes overskuddsinformasjon, men hvor dette ikke på en praktisk måte lar seg identifisere. Det siste vil normalt være tilfelle der hvor tilsynet speilkopierer et foretaks elektroniske lagringsfiler.

Det andre spørsmålet er hvordan tilsynet skal forholde seg til bevis som er unntatt fra beslag - typisk korrespondanse med advokat. Når tilsynet tar beslag i en sikkerhetskopi eller selv kopierer et foretaks elektroniske lagringsfiler, er det ikke til å unngå at beslaget også kan inneholde for eksempel korrespondanse med advokat. Utvalget anfører under henvisning til rettsavgjørelse at Konkurransetilsynet selv kan undersøke et beslaglagt bånd, når eventuell korrespondanse til og fra advokat kan identifiseres uten at det nærmere innhold behøver å bli kjent. Departementet slutter seg her til utvalgets oppfatning.

Adgang til å ha advokat til stede

I spørsmålet om tilsynet skal kunne begynne bevissikringen før kontrollobjektets advokat har ankommet, slutter departementet seg til utvalgets mindretall. I likhet med mindretallet ser departementet ikke at mye er vunnet ved flertallets forslag om at det tilføyes et nytt ledd til bestemmelsen om bevissikring, hvor det fremgår at den som det gjennomføres bevissikring hos har rett til å tilkalle en advokat. Selv om flertallet gjør unntak for de situasjonene hvor det av hensyn til bevissikringen er nødvendig å begynne uten opphold, eller dersom bevissikringen blir unødig forsinket, mener departementet at en slik regel vil kunne gi grobunn til en rekke unødige diskusjoner og konflikter ved bevissikringens innledning.

Kontroll på vegne av annen stats konkurransemyndighet

Departementet slutter seg i sin helhet til utvalgets anbefaling om og begrunnelse for, at Konkurransetilsynet skal kunne gjennomføre bevissikring for å kunne oppfylle Norges avtaleforpliktelser overfor fremmed stat eller internasjonal organisasjon.

1.7.3 Dokumentinnsyn

1.7.3.1 DEPARTEMENTETS VURDERINGER

Innsyn for parter/personer og foretak under etterforskning

Departementet er enig med utvalget i at selv om det er gode grunner for ikke å gi innsyn i saken på etterforskningsstadiet, så er det ikke nødvendig å avskjære innsyn i alle tilfeller. Bestemmelsen i gjeldende lov er for så vidt ikke i veien for at det gis innsyn, men departementet mener i likhet med utvalget at det kan være grunn til å styrke rettighetene til foretak under etterforskning noe på dette området. Departementet slutter seg således til utvalgets drøftelser på dette punktet.

Samtidig er det klart at partsinnsynet ikke kan gjelde ubetinget mens overtredelsen etterforskes. Departementet viser i denne forbindelse til utvalgets gjennomgang av de hensyn som taler mot partsinnsyn mens saken er til behandling hos tilsynet.

Tidspunktet for innsyn

Utvalget har delt seg i spørsmålet om når innsynsretten kan inntre i forhold til konkurransemyndighetenes etterforskning.

Departementet slutter seg til utvalgets flertall som ikke har funnet grunn til å gi nærmere regler om tidspunktet for innsyn. Departementet ser det slik at utvalgets forslag til unntaksbestemmelse for innsynsretten også vil fange opp tidsaspektet i den forstand at innsyn kan gjøre større skade tidlig i etterforskningen enn innsyn på et senere stadium, for eksempel etter at alle forklaringsopptak er avsluttet.

Departementet kan ikke slutte seg til mindretallets forslag om å utsette innsynsretten inntil saken er oversendt politiet, dersom tilsynet vurderer å anmelde saken. Etter departementets oppfatning vil det organ som har saken til behandling best kunne vurdere om innsyn vil skade etterforskningen og/eller tredjemann. Departementet finner det også uheldig å gjøre innsynsretten avhengig av et så uklart kriterium som når tilsynet vurderer å anmelde saken.

Unntak fra innsynsretten

Utvalget har anbefalt at innsynsretten begrenses etter mønster fra straffeprosesslovens regler om innsyn på etterforskningsstadiet.

Departementet slutter seg til utvalgets forslag om partsinnsyn etter mønster fra straffeprosessloven. Det innebærer at det skal gis dokumentinnsyn såfremt det kan skje uten skade eller fare for saksbehandlingen eller tredjemann.

Nektelse av innsyn kan legges frem for retten

Utvalget foreslår at nektelse av innsyn ikke skal være gjenstand for klagebehandling etter forvaltningsloven, men i stedet skal kunne prøves av retten. Utvalgets begrunnelse er at forslaget til regler om dokumentinnsyn bygger på regelen i straffeprosessloven, og da bør avgjørelsen om å nekte innsyn kunne kreves avgjort ved kjennelse av retten. Departementet legger vekt på at domstolene har langt mer erfaring enn departementet i å avgjøre slike spørsmål, gjennom praktiseringen av den tilsvarende bestemmelsen i straffeprosessloven. Departementet slutter seg derfor til utvalgets forslag om at nektelse av innsyn kan legges frem for domstolene. Slik departementet ser det må vedkommende, som er nektet innsyn, selv fremsette en begjæring for tingretten om innsyn i nærmere spesifiserte dokumenter.

Tredjemenns innsynsrett

Når det gjelder tredjemenns innsynsrett, se utkastet § 27 annet ledd, avviker departementet noe fra utvalgets vurdering. Bestemmelsen tar sikte på å gi den som mener å ha et privatrettslig krav mot et foretak som følge av en overtredelse av forbudsbestemmelsene, tilgang til de opplysninger konkurransemyndighetene har om overtredelsen. Bestemmelsen er ny i forhold til gjeldende rett.

Departementet ser det som en fordel at tredjemenns rett til innsyn blir uttrykkelig lovfestet, og at det blir adgang til å klage over Konkurransetilsynets avslag på krav om innsyn. Det følger av Konkurransetilsynets praksis, som departementet har sluttet seg til, at det ikke er klageadgang etter gjeldende rett.

I motsetning til utvalget, mener departementet at det ikke er noen sterke grunner som taler for å gi tredjemenn innsynsrett mens Konkurransetilsynet etterforsker saken. Kunder og konkurrenter som vurderer søksmål vil formodentlig uansett se an utfallet av tilsynets behandling, før de vurderer et eventuelt søksmål. For en med et potensielt erstatningssøksmål, vil informasjonen også være mer verdifull etter at Konkurransetilsynet har behandlet den og gjennomført sine analyser. Departementet går derfor inn for at tredjemenn skal gis rett til innsyn når konkurransemyndighetene har truffet vedtak om overtredelsesgebyr, eller på annen måte avsluttet saken. Saken regnes ikke som avsluttet dersom den anmeldes til påtalemyndigheten.

1.7.4 Unntak fra offentlighetslovens regler

1.7.4.1 DEPARTEMENTETS VURDERINGER

Departementet er enig med utvalget i at Konkurransetilsynet reelt sett driver etterforskning når de behandler saker om overtredelser av forbudene i konkurranseloven eller vedtak gitt i medhold av den. Slike saker har likhetstrekk med saker som behandles etter straffeprosessloven der offentlighetsloven ikke gjelder. Departementet slutter seg til utvalgets forslag om at offentlighetsloven ikke skal gjelde i saker om overtredelse av forbudene i konkurranseloven eller i saker om overtredelser av vedtak i medhold av den, så lenge saken ikke er avsluttet. Etter departementets oppfatning vil et slikt unntak gi en ryddig avklaring av forholdet til offentlighetsloven i denne typen saker. Det viser til lovforslaget § 26.

1.8 Organisasjonsspørsmål

1.8.1 Departementets vurderinger

Stortingets behandling av tilsynsmeldingen, jf. Innst. S. nr. 222 (2002-2003), innebærer endringer i konkurransemyndighetenes organisering og beslutningsprosess i forhold til det som er foreslått av departementet i høringsbrevet, og likeledes i forhold til det forslaget som Konkurranselovutvalget har lagt opp til.

Stortinget har besluttet at det ikke skal foretas endringer i klagebehandlingen i inneværende stortingsperiode. Dette innebærer at gjeldende klageregler fortsatt må ligge til grunn for departementets forslag til organisering av og beslutningsprosess for konkurransemyndighetene i den nye loven. Således bortfaller forslaget om innføring av en konkurranse-nemnd. Av departementets utkast til § 8 første ledd fremkommer, i likhet med § 2-1 i konkurranseloven 1993, at konkurransemyndighetene er Kongen, departementet og Konkurransetilsynet. Et enkeltvedtak etter den nye konkurranseloven, vil som etter gjeldende rett, kunne påklages til departementet, jf. forvaltningsloven § 28. I tillegg foreslår departementet, i likhet med utvalget, en ny bestemmelse i utkastet § 12 tredje ledd om tredjemenns adgang til å kunne påklage Konkurransetilsynets unnlattelse av å gi pålegg om opphør.

Stortinget har åpnet for at det kan innføres en lovfestet begrensning i gjeldende hovedregel om departementets styrings- og kontrollmyndighet overfor Konkurransetilsynet. Departementet vil i tråd med forslaget i høringsbrevet foreslå at en slik regel innføres i den nye konkurranseloven § 8 annet ledd første punktum. Forslaget innebærer at departementet ikke kan instruere tilsynet med hensyn til resultatet av saksbehandlingen. Forslaget vil være i samsvar med gjeldende forvaltningspraksis, og innebærer således ingen vesentlig realitetsendring på konkurran-

serettsområdet. Bestemmelsen er imidlertid viktig fordi den også formelt gjør det klart at departementet ikke kan instruere Konkurransetilsynet om resultatet i en sak, heller ikke gjennom en underhåndskontakt med tilsynet. Derneft gjør bestemmelsen det klart at tilsynets avgjørelser helt ut er tilsynets egne.

Stortinget forutsetter at dersom det foretas avskjæringer i instruksjonsmyndigheten, skal statsråden kunne pålegge Konkurransetilsynet å ta opp en sak til behandling. Departementet vil foreslå en slik bestemmelse i utkastet til § 8 annet ledd annet punktum, ved at Kongen gis slik myndighet. Myndigheten kan delegeres til departementet etter de vanlige reglene om delegasjon. Formålet er å sikre at politisk viktige saker blir tatt opp til behandling av Konkurransetilsynet i første instans. Gjennom denne adgangen vil departementet få mulighet til å styre tilsynets prioriteringer og ressursbruk. Endelig kan departementets instruksjonsmyndighet også benyttes til å be Konkurransetilsynet om å forberede en sak, der Kongen i statsråd ønsker å omgjøre et vedtak truffet av Konkurransetilsynet, eller treffe et vedtak i tilsynets sted.

For i størst mulig grad å sikre Konkurransetilsynets uavhengighet, kan departementet etter forslaget ikke omgjøre tilsynets vedtak, med mindre dette påklages. Dette gjelder likevel ikke dersom Konkurransetilsynets vedtak er ugyldig.

Stortinget setter ytterligere en forutsetning for lovmessige begrensninger i statsrådets instruksjonsrett. Det er at Kongen i statsråd kan omgjøre tilsynets eller departementets vedtak "i saker av prinsipiell eller stor samfunnsmessig betydning". I samsvar med flertallets valg av formulering i Innst. S. nr. 222 (2002-2003), foreslår departementet i utkastet §§ 13 og 21 myndighet for Kongen i statsråd til å omgjøre Konkurransetilsynets vedtak når det foreligger "saker av prinsipiell eller stor samfunnsmessig betydning". Ordlyden i bestemmelsen er noe endret i forhold til departementets høringsforslag, men uten at det innebærer noen realitetsendringer.

Departementet foreslår at Kongen i statsråd både skal kunne omgjøre Konkurransetilsynets vedtak ut fra andre hensyn enn konkurransehensyn og overprøve det konkurransemessige skjønn som tilsynet har utøvd i den konkrete saken. Videre foreslår departementet at det skal være adgang for Kongen i statsråd til å ta opp en sak til behandling, både der Konkurransetilsynet har fattet et formelt vedtak, og i de tilfellene hvor tilsynet kun har fattet en beslutning om ikke å behandle saken.

Endelig legger departementet til grunn at både Konkurransetilsynets vedtak og departementets vedtak som klageinstans skal kunne overprøves av Kongen i statsråd.

1.9 Norske konkurransemyndigheters håndheving av EØS-avtalen artikkel 53 og 54

1.9.1 DEPARTEMENTETS VURDERINGER

Det er ikke innført en rett og plikt for nasjonale konkurransemyndigheter til å håndheve artikkel 53 og 54.

Manglende plikt til desentralisert håndheving etter EØS-avtalen er likevel ikke til hinder for at norske konkurransemyndigheter gjennom nasjonal lovgivning gis kompetanse til å håndheve EØS-avtalen artikkel 53 og 54. Disse bestemmelser er norsk lov gjennom EØS-loven § 1, men håndheves i dag eksklusivt av Kommisjonen og EFTAs overvåkningsorgan etter kompetansefordelingsreglene i EØS-avtalen artikkel 56.

Departementets oppfatning er at norske konkurransemyndigheter bør gis kompetanse til å håndheve EØS-avtalen artikkel 53 og 54.

Dersom konkurransemyndighetene gis kompetanse til å håndheve EØS-avtalen artikkel 53 og 54, vil dette etter departementets oppfatning kunne bidra til å effektivisere håndhevingen av disse reglene i Norge.

EFTAs overvåkningsorgan og Kommisjonen håndhever i dag alene EØS-avtalen artikkel 53 og 54. Dersom Konkurransetilsynet gis kompetanse til å håndheve artikkel 53 og 54, vil dette innebære at saker etter disse bestemmelser i praksis vil kunne bli avklart på nasjonalt nivå i Norge. Videre er det etter departementets oppfatning naturlig at denne kompetansen også ledsages av en plikt til å anvende artikkel 53 og 54 der disse er anvendelige. Dette sikrer en homogen vurdering av saker som faller inn under virkeområdet til disse bestemmelsene.

Dersom norske konkurransemyndigheter gis kompetanse til å håndheve EØS-avtalen artikkel 53 og 54, vil dette bidra til å at norske foretak blir underlagt et tilsvarende system som i EU. Det vil, med enkelte begrensninger, bidra til at norske foretak får tilnærmet samme rammebetingelser som sine konkurrenter eller samarbeidspartnere innenfor EU.

Departementet anfører videre at dersom norske konkurransemyndigheter gis kompetanse til å håndheve artikkel 53 og 54, vil imidlertid dette åpne for at det etableres et eget system for desentralisert håndheving på EFTA-nivå, tilsvarende det som forordning 1/2003 etablerer i EU. Et slikt system vil kunne gi håndhevingsmessige fordeler i form av samarbeid og informasjonsutveksling. På bakgrunn av at spørsmålet om desentralisert håndheving på EØS-nivå vil bli tatt opp med Kommisjonen på et senere tidspunkt, antar departementet videre at etableringen av et slikt system på EFTA-nivå vil være en fordel i drøftelsene med Kommisjonen i den anledning.

Departementet slutter seg til utvalgets anbefaling og flertallet av høringsinstansene, og foreslår at nors-

ke konkurransemyndigheter gis kompetanse til å håndheve EØS-avtalen artikkel 53 og 54.

1.10 Endringer i EØS-konkurranseloven

1.10.1 Sammendrag

Flere av de lovendringer som departementet foreslår i EØS-konkurranseloven er begrunnet med at Norge vil være folkerettslig forpliktet etter EØS-avtalen til å ta inn bestemmelsene i norsk rett som en følge av endringer i EØS-avtalen.

Dels er lovforslagene begrunnet med det formål å etablere et system i Norge som gir norske konkurransemyndigheter og domstoler de rettigheter og plikter som forordning 1/2003 gir nasjonale konkurransemyndigheter og domstoler i EU. Denne tilpasningen gjør regelverket lettere å forholde seg til for næringslivet, samtidig som den legger forholdene til rette for etablering av et system for desentralisert håndheving på EFTA-nivå. Regjeringen vil derfor arbeide for at Avtale om opprettelse av et overvåkningsorgan og en domstol (ODA) blir endret slik at et system med desentralisert håndheving blir etablert innen EFTA-pillaren. I proposisjonen legger derfor departementet til grunn at ODA blir endret i samsvar med dette, og at de lovforslag som blir omtalt i dette kapittel, vil gjennomføre de folkerettslige forpliktelser som vil følge av disse endringer.

De nødvendige beslutningene om endringene i EØS-avtalen og ODA er ennå ikke vedtatt. Siden disse vil kreve endringer i lov, vil Utenriksdepartementet i samsvar med Grunnloven § 26 annet ledd fremme stortingsproposisjon om Stortingets samtykke til disse traktatendringene.

Det foreslås en rekke endringer i EØS-konkurranseloven. Endringene er omfattende, og de bryter vesentlig med lovens system. Etter departementets oppfatning er det derfor mest hensiktsmessig å vedta en ny lov om gjennomføring og kontroll av EØS-avtalens konkurranseregler. Den gjeldende lov om konkurranseregler i EØS-avtalen mv. foreslås dermed opphevet.

De foreslåtte endringene gjelder blant annet domstolens prøvesrett av Kommisjonens eller EFTAs overvåkningsorgans beslutninger om bevissikring og domstolens anvendelse av EØS-avtalens artikkel 53 og 54. Proposisjonen tar også opp forholdet mellom konkurranse og konkurransereglene i EØS-avtalen. Det vises til proposisjonens kapittel 14.

1.11 Ordningen for gjennomføring av konkurransereglene i EØS-avtalen

1.11.1 Departementets vurderinger

Mange norske foretak må i dag forholde seg til to sett konkurranseregler, konkurransereglene i EØS-avtalen og i konkurranse og konkurranse

mål om det gir et mer oversiktlig regelverk om alle bestemmelser som regulerer konkurransen i Norge, tas inn i eller hjemles i den nye konkurranse og konkurranse

Departementet ser at det i utgangspunktet kan fremstå som hensiktsmessig å søke å samle konkurranseregelverket i én lov. På den annen side har konkurranse og EØS-konkurranse vesentlig forskjellige funksjoner. Mens konkurranse og EØS-konkurranse etablerer et selvstendig konkurranse og EØS-konkurranse i Norge, er EØS-konkurranse en ren gjennomføringslov for Norges forpliktelser etter EØS-avtalen og Avtale mellom EFTA-statene om opprettelse av et overvåkningsorgan og en domstol (ODA). Det er således sentrale forskjeller mellom regelverkene i henholdsvis konkurranse og EØS-konkurranse. Etter dette mener departementet at en videreføring av dagens system med to lover er det alternativ som best reflekterer disse regelverkene formål og funksjon. Departementet vil på denne bakgrunn ikke foreslå at EØS-konkurranse og konkurranse samles til én lov.

Departementet har foreslått en rekke endringer i EØS-konkurranse og EØS-konkurranse. Disse er så omfattende, og forslagene til nye bestemmelser bryter så mye med lovens system, at det er mest hensiktsmessig å vedta en ny lov om gjennomføring og kontroll av EØS-avtalens konkurranseregler (EØS-konkurranse og EØS-konkurranse). Som en følge av dette, foreslås den gjeldende lov om konkurranseregler i EØS-avtalen mv. opphevet.

2. KOMITEENS MERKNADER

2.1 Innledning

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Eirin Faldet, Trond Giske og Torny Pedersen, fra Høyre, Afshan Rafiq, lederen Sonja Irene Sjøli og Olemic Thommessen, fra Fremskrittspartiet, Ulf Erik Knudsen og Karin S. Woldseth, fra Sosialistisk Venstreparti, Magnar Lund Berge og May Hansen, fra Kristelig Folkeparti, Dagrun Eriksen og Ola T. Lånke, og fra Senterpartiet, Eli Sollied Øveraas, viser til at Ot.prp. nr. 6 (2003-2004) omhandler endring av to lover. Dette gjelder lov om konkurranse mellom foretak og kontroll med foretakssammenslutninger (konkurranse og EØS-konkurranse) og lov om gjennomføring og kontroll av EØS-avtalens konkurranseregler mv. (EØS-konkurranse og EØS-konkurranse). Proposisjonen er et relativt omfattende lovarbeid med oppdatering av norsk konkurranse og EØS-konkurranse, og omfatter i overkant av 250 sider i proposisjonsform i tillegg til NOU på samme størrelse (NOU 2003:12).

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti, ser revisjon og oppdatering av dette lovverket som en viktig og nødvendig sak. I tillegg til det forarbeidet som er gjort i forbindelse med proposisjonen, har komiteen gjennomført en bred høring om saken hvor en rekke organisasjoner har vært til stede.

Et annet flertall, alle unntatt medlemmene fra Sosialistisk Venstreparti, mener at konkurranse-loven og den politikk som føres på området skal sikre at aktørene i markedet konkurrerer om å tilby forbrukerne de beste produktene, pris og kvalitet tatt i betraktning. Sett fra et slikt ståsted er det viktig at man har både en lov og et konkurransetilsyn som følger med i utviklingen - og at man har de nødvendige ressurser til å gjøre et kvalitativt godt arbeid.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti, viser til at på et overordnet plan er spørsmålet man må stille seg i forhold til hvordan en ny konkurranselov skal være i hvilken grad den skal være "streng" eller "mild".

Flertallet merker seg at Regjeringen har lagt seg på en relativt streng linje. Flertallet støtter dette som hovedprinsipp. Imidlertid må det være klart at samtidig med ønsket om en streng konkurranselov - for å sikre forbrukernes rettigheter gjennom virksom konkurranse - ønsker flertallet å sikre alminnelig rettsikkerhet for virksomheter og individer.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet ønsker primært å utsette behandlingen av Ot.prp. nr. 6 (2003-2004) til de forslagene som Regjeringen har foreslått og som ikke er behandlet i Konkurranselovutvalget, har vært ute på høring og er nærmere utredet. Dette gjelder spesielt forslaget om en generell mulighet til å gripe inn i markeder for å fremme konkurranse (§ 14). Disse medlemmer registrerer også at Regjeringen har avveket fra det bredt sammensatte utvalgets innstilling på flere punkter. Dette gjør at det er vanskelig å se hvilke konsekvenser enkelte forslag har.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"Ot.prp. nr. 6 (2003-2004) konkurranse-loven sendes tilbake til Regjeringen for ytterligere utredning."

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig

Folkeparti, viser til at Regjeringen ikke har tatt opp i proposisjonen spørsmål som ikke har blitt behandlet i Konkurranselovutvalget eller i høringsbrevet da proposisjonen ble sendt på høring. Imidlertid har Regjeringen på enkelte punkter valgt løsninger som ikke er blitt foreslått av utvalgets flertall eller dets mindretall. Regjeringen er selvfølgelig på ingen måte forpliktet til å følge forslag fra offentlige ekspertutvalg i utarbeidelsen av sine lovforslag til Stortinget.

Flertallet vil påpeke at når det gjelder § 14 om konkurransefremmende tiltak, så ble det foreslått av et mindretall på 5 medlemmer av utvalget, se pkt. 4.7 i NOU 2003:12 Ny Konkurranselov. Flere høringsinstanser uttalte seg om forslaget, se pkt. 6.5.8 i proposisjonen. Både Landsorganisasjonen i Norge, Forbrukerrådet og Konkurransetilsynet var positive til forslaget.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti vil påpeke at deler av det foreslåtte lovverket avviker betydelig eller er helt nytt i forhold til forslagene i Graver-utvalget. Graver-utvalgets innstilling dannet grunnlaget for departementets høringer, således har betydelige deler av det foreslåtte lovverket ikke vært på tilstrekkelig høring.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet viser til at Maktutredningen har påpekt at avdemokratisering i økende grad skjer gjennom at tilsyn og domstoler får mer makt på bekostning av organer som står til ansvar for folket gjennom valg.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti viser til at Regjeringens forslag til ny konkurranselov faller godt inn i dette mønsteret, gjennom å overlate sentrale grenseoppganger til rettspraksis, og at tilsynet gis større frihet i forhold til departementet, spesielt gjennom et vidtrekkende mandat, samt lovtekstens § 8 "Konkurransetilsynet kan ikke instrueres om avgjørelser i enkeltsaker".

Dette er en avpolitisering som disse medlemmer vil gå mot, og viser derfor til forslag til ny formålsparagraf. Disse medlemmer viser til Sosialistisk Venstrepartis øvrige forslag i innstillingen.

2.2 Lovens formål

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti, merker seg at § 1 slår fast at lovens formål er å fremme konkurranse for derigjennom å bidra til effektiv bruk av samfunnets ressurser. Dette er ingen vesentlig endring i forhold til tidligere lov-

tekst og innebærer liten realitetsforskjell i forhold til tidligere.

Flertallet mener at det er et behov for å inkludere forbrukerpolitiske mål i konkurranselovens formålsbestemmelse. Det er viktig å presisere at hensynet til effektiv bruk av samfunnets ressurser skal være i forbrukernes interesse. På denne måte kommer effektivisering i konkurransen til samfunnets nytte gjennom bedre utvalg, høyere kvalitet og lavere pris. Å fremme konkurranse skal bidra til å fremme forbrukerhensyn, og erfaring tilsier at forbrukerhensyn blir ivare tatt best i markeder med konkurranse.

På denne bakgrunn fremmer flertallet følgende forslag:

"Lov om konkurranse mellom foretak og kontroll med foretakssammenslutninger (konkurranseloven)

§ 1 Lovens formål skal lyde:

Lovens formål er å fremme konkurranse for derigjennom å bidra til effektiv bruk av samfunnets ressurser.

Ved anvendelse av denne lov skal det tas særlig hensyn til forbrukernes interesser."

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet har ellers merket seg at Forbrukerrådet har kommet med ønske om å få forbrukerhensyn inn i lovens formålsparagraf. Forbrukerhensyn ligger allerede i de operative bestemmelsene, blant annet § 10.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet mener derfor at ytterligere presisering ikke er nødvendig.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet mener at ikke alle områder er egnet for konkurranse. Eksempler på dette er helse, omsorg, utdanning og offentlig forvaltning. På disse områdene vil samfunnsmessige hensyn være overordnet konkurranse og bli bestemt utfra politiske valg. Disse medlemmer mener at den politiske styringen må beholdes og utvikles, ikke reduseres. Disse medlemmer viser for eksempel til prinsippet om anbudsutlysning for tjenesteproduksjon, hvor det er unntak for helse- og sosialsektoren. Disse medlemmer understreker at en slik avgrensning ikke er i strid med de forpliktelser Norge har gjennom EØS-avtalen.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet fremmer følgende forslag:

"Lov om konkurranse mellom foretak og kontroll med foretakssammenslutninger (konkurranseloven)

§ 1 Lovens formål skal lyde:

Lovens formål er å fremme virksom konkurranse for å bidra til effektiv bruk av samfunnets ressurser gjennom konkurranse der forholdene ligger til rette for det og konkurranse ikke kommer i konflikt med viktige samfunnsmessige hensyn."

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti, viser til at konkurranseloven regulerer konkurranse mellom foretak, og ikke hvorvidt offentlige tjenester som helse og omsorg, utdanning og offentlig forvaltning skal eksponeres for konkurranse.

Flertallet viser videre til at dersom storting eller regjering mener at bestemte varer eller tjenester ikke bør omsettes i markeder med konkurranse, så må de positivt bestemme dette gjennom lovgivning. Dette er gjort på en rekke områder. For eksempel er kommuner gitt en rett og plikt til å sørge for undervisning i grunnskolen. Vinmonopolet er gitt en enerett til detaljomsetning av en del alkoholholdige drikker. I slike tilfeller vil enten konkurranseloven ikke komme til anvendelse fordi tjenestene ikke blir produsert av et foretak, eller de spesielle reguleringslovene vil gå foran konkurranseloven.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet vil i forbindelse med denne paragraf og øvrige paragrafer i loven gi sin subsidiære støtte til proposisjonen/regjeringspartiene, dersom intet annet er anført spesifikt i merknad.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti viser til den foreslåtte formålsparagrafen, hvor det heter at "Lovens formål er å fremme konkurranse for derigjennom å bidra til effektiv bruk av samfunnets ressurser". Disse medlemmer påpeker at konkurranse kun er ett av flere virkemiddel for å oppnå effektiv bruk av samfunnets ressurser. Det understrekes at langsiktig, offentlig eierskap, satsing på forskning og utvikling, innovasjon, læring og kompetanseutvikling samt stordriftsfordeler også er relle og i mange tilfeller bedre alternativ til konkurranse som utviklingskraft.

Disse medlemmer understreker at konkurranse er et virkemiddel med klare begrensninger, særlig i forhold til fordeling eller miljøhensyn, men i

flere tilfeller også i forhold til effektivitetshensyn. Lovens formål bør synliggjøre dette.

Disse medlemmer vil peke på at det er fornuftig at mange sentrale samfunnsområder ivaretas gjennom offentlig drift. Dette er områder der det er positive effekter som ikke verdsettes i et marked, som f.eks. utdanning, helse, infrastruktur og forsvar. Som eksempel kan disse medlemmer nevne at ifølge WHO drives norsk helsevesen mye mer effektivt enn det konkurransebaserte helsevesenet i USA.

Disse medlemmer viser også til at konkurranse ikke sikrer rettferdig fordeling. Sammen med manglende evne til å korrigere for positive og negative effekter som ikke verdsettes i markedet, betyr dette at politisk kontroll med konkurransereguleringen er nødvendig.

Disse medlemmer understreker at på de områder hvor det åpnes for konkurranse, bør konkurransereglementet være strengt. I motsatt fall vil store markedsaktører søke å tilrive seg markedsrett som vil brukes til å øke egen profitt, på bekostning av mindre aktører og særlig forbrukerne. Dette vil også medføre et tap for samfunnet.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"§ 1 Lovens formål skal lyde:

Lovens formål er å bidra til effektiv bruk av samfunnets ressurser. Ved anvendelse av denne lov skal det tas særlig hensyn til forbrukernes interesser."

Disse medlemmer understreker at konkurransereguleringen må vurderes i forhold til den reelle konkurransesituasjonen. I de tilfeller det norske markedet er en integrert del av et internasjonalt marked, må det få konsekvenser for konkurransemyndighetenes vurdering. Disse medlemmer påpeker allikevel at transaksjonskostnader og flaskehalsproblematikk i regelen vil medføre at det norske markedet ikke er tilstrekkelig integrert i internasjonale markeder, slik at det norske markedet i utgangspunktet må regnes som et avgrenset marked.

Komiteens medlem fra Senterpartiet mener forslaget til ny konkurranselov i sterk grad er et uttrykk for Regjeringens syn på næringsnøytralitet og fri konkurranse uavhengig av samfunnsøkonomiske forhold.

Dette medlem mener prinsippet om næringsnøytralitet må vike til fordel for satsing på klart definerte områder, som for eksempel marine næringer, skipsfart, verftsindustri, energi, olje og gass, reiseliv, matproduksjon, treforedling og IKT.

I tilknytning til konkurranseloven ønsker dette medlem derfor blant annet å videreføre de lovfestede unntakene fra konkurransereglene for primær-

næringene (både innen jordbruk, skogbruk og fiske), prosjektsamarbeid mellom små foretak og prosjektsamarbeid om utvikling og innovasjon.

2.3 Adferdsreglene

Komiteen merker seg at det i proposisjonen er lagt opp til at adferdsreglene harmoniseres med EØS-regelverkets artikkel 53 og 54. Dette vil gjøre at man kan benytte EU- og EØS-retten som en tung rettskilde i arbeidet med norsk konkurransepolitikk og rettsavgjørelser i denne forbindelse. Det er rimelig å anta at parallelle anvendelser av loven vil gjøre det enklere for næringslivet, og at man får likere rammebetingelser, samtidig som EØS-avtalen setter en del begrensninger for særnorsk praksis.

Komiteen tror at det vil være en stor fordel at man i det norske rettsapparatet og i Konkurransetilsynet, vil kunne dra nytte av den brede rettspraksis og de rettskilder som vil følge av dette. Som overordnet mål for lovarbeidet støtter derfor komiteen en tilnærming til det europeiske regelverket.

Komiteen mener imidlertid det i forbindelse med noen enkeltbestemmelser bør knyttes spesielle kommentarer. Dette gjelder bl.a. § 10 Forbud om konkurransebegrensende samarbeid (ref. artikkel 53 EØS). I denne paragrafen omtales muligheter for såkalt "gruppefritak" fra regelverket. Det kan være fritak for eksempel i forbindelse med følgende områder: Vertikale avtaler, forsknings- og utviklingsavtaler, teknologioverføring, motorvogner, linjefart og luftfart.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti, mener at det å gi unntak til enkelte av disse gruppene vil være mer beskyttelse til næringsaktører enn til fordel for forbrukerne. Spesielt vertikale avtaler kan være problematiske og konkurransebegrensende. For slike bør terskelen for mulighet for gruppefritak heves. Etter flertallets mening bør det være slik at de som ønsker vertikale avtaler må sannsynliggjøre/bevise at den avtalen de ønsker fritak for ikke er skadelig for forbrukerne.

Flertallet mener videre at gruppefritak for motorvogner og luftfart også i hovedsak er mer til beskyttelse av næringsaktører enn til fordel for forbrukerne. Derfor bør man som hovedregel være svært restriktive med å gi gruppefritak på disse felt, utover det som følger av EØS-avtalen, jf. EØS-konkurranseloven § 7 andre ledd.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet merker seg at representanter for "bygdeservice" og "maskinringene" har vært på høring og fremlagt synspunkter om at de må unntas fra konkurranseloven. "Bygdeservicene" og "maskinrin-

gene" er prissamarbeid og organisatorisk samarbeid mellom bønder og skogbrukere om en rekke forskjellige tjenester til kommuner, bedrifter, privatpersoner, borettslag, idrettslag osv. De enkelte aktører er selvstendige næringsdrivende, men går sammen under en felles "paraplyorganisasjon". Disse tilbyr alt fra snømåking til gartnertjenester og snekring etc. Disse medlemmer mener at som utgangspunkt bør det ikke gis unntak fra konkurransebestemmelsene. Dette er åpenbart virksomhet hvor det av hensyn til forbrukeren er ønskelig med konkurranse. Dersom for eksempel en kommune, et borettslag eller privatpersoner ønsker å legge ut snøbrøyting eller gartnertjenester på anbud, vil "bygdeservice" som den dominerende (i mange tilfeller eneste) tilbyder selv kunne sette prisen. Disse medlemmer forutsetter at man i slike sammenhenger skal gripe inn.

Komiteen viser til at § 11 omhandler forbud mot utilbørlig utnyttelse av dominerende stilling (ref. artikkel 54 i EØS). Både §§ 11 og 10 er nært knyttet til § 3 som vil hjemle et generelt unntak fra loven for arbeids- og ansettelsesvilkår. Dette unntaket vil bl.a. sørge for at vi fortsatt kan ha fagorganisasjoner som forhandler lønns- og arbeidsvilkår i Norge. Komiteen støtter dette.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti, viser til at § 3 annet ledd omtaler landbruks- og fiskeripolitikken. Disse næringene har i tidligere utgaver av konkurranseloven hatt en klar formulering om at de skal ha unntak fra konkurranseloven. Dette endres nå til at Kongen skal gi unntak som er nødvendige for å gjennomføre landbruks- og fiskeripolitikken.

Hjemmelsgrunnlaget

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti, viser til at det fra landbruksnæringen er påpekt at hjemmelsgrunnlaget for primærnæringsunntaket ikke gir en tilstrekkelig sikkerhet for en videreføring av unntaket for landbrukssamvirket. Lovforslaget i NOU 2003:12 hadde ikke inntatt noe spesifikt unntak for landbruk og fiske. Det var her kun omtalt at det kunne fastsettes en forskrift dersom man fortsatt ønsket å unnta primærnæringene fra konkurranseloven. Regjeringens lovforslag har imidlertid nedfelt en bestemmelse som pålegger Kongen en plikt til å fastsette de unntak som er nødvendige for å gjennomføre landbruks- og fiskeripolitikken. Forslaget åpner imidlertid for at denne myndigheten kan delegeres til departementet.

Flertallet er av den oppfatning at denne kompetansen er av så grunnleggende betydning for utfor-

mingen av landbruks- og fiskeripolitikken, at unntaksbestemmelsene må fastsettes av Kongen i statsråd. Flertallet foreslår derfor en presisering i lovforslagets § 3 annet ledd annet punktum om at myndigheten til å fastsette de unntak fra §§ 10 og 11 som er nødvendige for å gjennomføre landbruks- og fiskeripolitikken, skal ligge til Kongen i statsråd. Flertallet vil i denne sammenheng også peke på at hovedtrekkene i landbruks- og fiskeripolitikken vil bli fastsatt av Stortinget gjennom lovvedtak og behandlingen av næringsavtalene. Ovennevnte vil bidra til å sikre stabile rammevilkår for primærnæringene.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti vil også understreke viktigheten av det premisset som er lagt i odelstingsproposisjonen kap. 4.4.4 der det heter at:

"[i]nnholdet i landbruks- og fiskeripolitikken skal imidlertid ikke endres gjennom endringer i konkurranselovgevingen."

Disse medlemmer legger derfor til grunn at konkurransepolitikken ikke skal overstyre landbruks- og fiskeripolitikken.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"§ 3 annet ledd annet punktum skal lyde:

Kongen i statsråd skal ved forskrift fastsette de unntak fra §§ 10 og 11 som er nødvendige for å gjennomføre landbruks- og fiskeripolitikken."

Unntaksforskriften

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti viser til forslaget til forskrift om unntak for primærnæringene som Arbeids- og administrasjonsdepartementet har sendt på høring. Forslaget medfører at sektormyndighetene, innenfor rammene som er gitt av Stortinget, fastlegger det reelle omfanget og innholdet av unntaket gjennom de til enhver tid gjeldende lover, forskrifter og avtaler mellom staten og næringsorganisasjonene. Slik dette forslaget til unntaksforskrift er utformet, skapes det en vesentlig klarere grense mellom hva som omfattes av unntaket og hva som faller utenfor, sammenlignet med unntaksbestemmelsen i gjeldende konkurranselov § 3-8. Denne klargjøringen skjer gjennom sektormyndighetenes reguleringer, som blant annet fastsetter hvilke produkter og hvilke former for atferd som unntaket dermed vil omfatte. Dette vil også bidra til at de aktuelle foretak lettere vil være i stand til å vurdere om den virksomheten de driver, er i overensstemmelse med konkurransebestemmelsene. Disse medlemmer vil understreke at en derved også gir et viktig bidrag til å tydelig-

gjøre skillet mellom konkurransemyndighetenes og sektormyndighetenes kompetanse.

Disse medlemmer viser til brev fra Arbeids- og administrasjonsdepartementet datert 12. februar 2004, jf. vedlegg.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, vil understreke betydningen av at primærnæringene gis unntak fra både §§ 10 og 11 i forslaget til ny lov. Forbud mot blant annet prissamarbeid og markedsdeling i § 10 og markedsregulerende tiltak i § 11, nødvendiggjør unntak fra begge disse bestemmelsene.

Skogbruket

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, har merket seg uttalelser fra skogbruksnæringen om at forslaget til nye konkurransebestemmelser kan hindre en videreføring av skogeierforeningenes viktige rolle for gjennomføring av skogpolitikken. Flertallet legger derfor til grunn at landbruksmyndighetene fastsetter de bestemmelser som er nødvendig for å sikre en slik videreføring. En er kjent med at Landbruksdepartementet arbeider med et forslag til ny skoglov. Flertallet ber om at skogeierforeningenes rolle sikres gjennom det lovforslag som fremmes for Stortinget.

Grøntsektoren

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, vil også vise til at det ikke er noen markedsregulator i grøntsektoren, og at det således er få reguleringer knyttet til samarbeids tiltak innen denne delen av landbruksnæringen. Flertallet understreker betydningen av en videreføring av samarbeidet om pris, produktkvalitet etc. innen denne sektoren som er nødvendig for å oppnå de landbrukspolitiske målsettinger for grøntnæringen. Det legges til grunn at landbruksmyndighetene, i samråd med jordbrukets organisasjoner, fastsetter det regelverk som er nødvendig i denne sammenheng.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet viser til at det i gjeldende lov er gitt unntak fra forbudsbestemmelsene når det gjelder samarbeid om omsetning av jordbruks-, skogbruks- og fiskeriprodukter fra produsenter eller produsentorganisasjoner innen jordbruk, skogbruk og fiske. Disse medlemmer viser til at primærnæringene preges av mange små produsenter, og at det er viktig å sikre disse foretakene adgang til samarbeid. Det foreliggende lovforslaget tar til en viss grad høyde for dette ved å foreslå unntak gjennom forskrift, men fortsatt er det uavklart om for eksempel samvirkeba-

sert omsetning av skogvirke vil være tillatt. Disse medlemmer viser også til at en konsekvens av loven kan bli at innkjøpssamarbeidet kan bli vanskeliggjort av loven. Disse medlemmer ønsker også å understreke viktigheten av samvirker og at disse er viktig for gjennomføringen av norsk landbrukspolitikk gjennom landbruksavtalen. Det er derfor viktig at det i konkurranselovgevingen gis mulighet til denne type organisering. Dette skaper forutsigbarhet og stabilitet i markedet. Disse medlemmer mener at dette er så sentrale elementer i distrikts- og næringspolitikken at eventuelle endringer må skje etter en mer helhetlig revidering enn det konkurranseloven legger opp til. Disse medlemmer viser til det arbeidet som pågår med forslag til samvirkelov. Disse medlemmer vil også understreke at en videreføring av dagens unntak i den nye konkurranseloven, ikke innebærer et unntak fra forbudet mot utilbørlig utnyttelse av dominerende stilling i markedet, eller andre bestemmelser i loven.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"§ 10 tredje ledd skal lyde:

Bestemmelsene i første og annet ledd får ikke anvendelse på avtaler, beslutninger og samordnet opp treden mellom produsenter eller produsentorganisasjoner i jordbruk, skogbruk eller fiske i tilknytning til:

- a) salg eller levering av norske jordbruks-, skogbruks- eller fiskeriprodukter
- b) innkjøp av innsatsfaktorer til produksjon av produkter som nevnt i bokstav a."

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti vil peke på at lovforslaget i Ot.prp. nr. 6 (2003-2004) pålegger Kongen en plikt til å gjøre de unntak som er nødvendige for å sikre at landbruks- og fiskerinæringen kan drive i samsvar med lover og forskrifter, og de avtaler som er inngått mellom staten og organisasjonene i disse næringene. Det betyr at en regjering ikke kan bruke konkurranseloven til å styre landbruks- og fiskeripolitikken. Disse medlemmer vil understreke at forskriften som er sendt ut på høring, jf. brev av 4. februar 2004 til komiteen, sikrer dette.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener at næringsdrivende innen landbruks- og fiskeripolitikken i så stor grad som mulig bør behandles som andre næringsdrivende. Disse medlemmer mener derfor at man i minst mulig grad skal gi unntak fra konkurranseloven på disse felt.

Disse medlemmer mener at eventuelle unntaksbestemmelser for landbruk og fiskeri kun skal

brukes i helt spesielle tilfeller. Disse medlemmer vil med andre ord ha sterkere grad av konkurranse innen landbruk og fiskeri enn Regjeringens forslag. På den måten vil virksom konkurranse gi bedre kår for forbrukerne. Konkurranse innen landbruks- og fiskeriprodukter er en forutsetning for billigere og bedre produkter til forbrukerne. Den eksisterende politikken har utviklet seg fra å være en nødvendighet for sikring av forsyningssituasjonen til å være en hemske om innovasjon, produktforbedring og kostnadskontroll. Enkeltprodusenter har i flere tilfeller møtt "veggen" når de har forsøkt å skape seg et levebrød med nisjeprodukter. I mange tilfeller har dette vært nisjeprodukter som forbrukerne har gitt stor støtte til. Disse medlemmer mener at for å sikre at forbrukernes interesser kommer i fokus må det sikres virksom konkurranse også for landbruks- og fiskeriprodukter.

På denne bakgrunn fremmes følgende forslag:

"Lov om konkurranse mellom foretak og kontroll med foretakssammenslutninger (konkurranseloven)

§ 3 andre ledd skal lyde:

Kongen kan ved forskrift gjøre unntak fra hele eller deler av denne lov for bestemte markeder eller næringer."

Disse medlemmer mener at det bør være en streng praksis for bruk av gruppefritak, spesielt for vertikale avtaler. Med begrunnelse i lovens formål bør alle unntak fra de generelle reglene kreve mer enn at unntaket ikke forhindrer lovens formål. Det bør også kreves at unntaket er nødvendig for å oppnå lovens formål. Med et slikt krav må alle unntak begrunnes i dokumentasjon for at unntaket sikrer mer effektiv bruk av samfunnets ressurser enn et fritt marked kan gjøre. Disse medlemmer viser til forslag om ny artikkel 53 tredje ledd og de fire kumulative vilkår. Spesielt tolkningen av og bevisbyrden i forhold til disse fire vilkårene bør strammes inn.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet vil peke på virksomhetene som foregår i bygdeserviceforetakene og maskinringene. For at disse skal kunne fortsette å drive slik de gjør i dag, er det avgjørende med dispensasjon fra visse paragrafer i konkurranseloven, slik tilfellet også er etter dagens lov. Disse medlemmer vil understreke viktigheten av at også den nye konkurranseloven gir åpninger for dispensasjon, gruppefritak eller andre løsninger som legger til rette for fortsatt drift av bygdeserviceforetakene og maskinringene.

Disse medlemmer viser videre til at det under høringene er kommet innvendinger fordi forsla-

get til ny § 10 etterlater usikkerhet knyttet til mindre aktørers mulighet til å samarbeide om enkeltstående prosjekter som hver av dem ikke kunne klart på egen hånd. Disse medlemmer mener denne usikkerheten kan skape unødige uklarheter og problemer for små og mellomstore bedrifter. Slike bedrifters samarbeid om deltakelse i konkurranse om større prosjekter kan dessuten i mange tilfeller bidra til bredere konkurranse snarere enn å svekke konkurransen. Disse medlemmer foreslår derfor å videreføre et unntak for prosjektsamarbeid tilsvarende unntaket i gjeldende konkurranselovs § 3-5.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag til nytt fjerde ledd i § 10:

"§ 10 nytt fjerde ledd skal lyde:

Forbudet i § 10 første ledd er ikke til hinder for at to eller flere ervervsdrivende samarbeider om enkeltprosjekter og inngir felles anbud eller tilbud for felles levering av varer eller tjenester. Unntaket gjelder bare dersom det i tilbudet opplyses om hva samarbeidet går ut på og hvem som samarbeider."

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, viser til at § 12 hjemler pålegg om opphør av adferd som er ulovlig i henhold til loven. Dersom det er rimelig grunn til å tro at §§ 10 eller 11 er overtrådt, og det er fare for at konkurransen utsettes for varig og uopprettelig skade, kan slike pålegg gis ved midlertidig vedtak. I tillegg vil det kunne pålegges strukturelle tiltak på samme måte som etter de nye EØS-reglene. Flertallet støtter dette.

Flertallet har merket seg at det i den nye loven vil være adgang til å treffe midlertidige vedtak når det er rimelig grunn til å anta at lovens forbud er overtrådt, og det er fare for at konkurransen utsettes for varig og uopprettelig skade. Slike vedtak skal begrunnes og kan påklages til departementet. På den måten sikres de næringsdrivendes rettsstilling også ved midlertidige vedtak. Flertallet støtter dette.

Et annet flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti, merker seg at som følge av det nye forbudet mot utilbørlig utnyttelse av dominerende stilling, vil både næringsdrivende og andre som lider skade som følge av slik maktmisbruk, kunne kreve erstatning for sine tap etter alminnelige sivilrettslige erstatningsregler. Dette åpner for mer såkalt privat håndheving av konkurransereglene, jf. proposisjonens kapittel 11, og vil være et svært effektivt virkemiddel mot konkurranseskadelig atferd.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti viser til at § 10 Konkurranseloven

begrensede avtaler ikke gjør forskjell mellom offentlige og private foretak. Hva angår innkjøpsarbeid kan lovens konsekvens bli vidtrekkende på en rekke områder som dreier seg om felles innkjøp av medisiner, bøker og utstyr. Disse medlemmer foreslår derfor forslag til nytt siste ledd i § 10:

"§ 10 nytt femte ledd skal lyde:

Offentlig foretak unntas fra denne bestemmelse."

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet viser til at prosjektsamarbeid i dagens lovverk er eksplisitt unntatt konkurranseloven. Med det nye forslaget forsvinner dette unntaket. Disse medlemmer ønsker å beholde dagens ordning, hvor det understrekes at samarbeid om utvikling er bra, men hvor det framkommer at slike prosjekter må ha en tydelig definert utviklings- eller nyhetsverdi.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"§ 10 første ledd ny f) skal lyde:

Prosjektsamarbeid med tydelig utviklings- og innovasjonspreg unntas fra reglene a-e."

2.4 Konkurransemyndighetenes oppgaver

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet går imot forslaget om svarplikt fra politiske myndigheter i forbindelse med offentlige tiltak som kan ha konkurranseregulerende virkninger. Disse medlemmer mener at forslaget kan oppfattes som om Konkurransetilsynet gis mulighet til å overprøve offentlige reguleringer og vedtak av hensyn til konkurransen. Dette er avveininger mellom ulike hensyn i forvaltningen, noe som i mange sammenhenger innebærer en politisk vurdering.

Disse medlemmer går inn for at følgende formulering i forslag til § 9 e andre og tredje punktum strykes:

"Dersom Konkurransetilsynet krever det, skal det organ som forestår tiltaket, svare Konkurransetilsynet innen en nærmere angitt frist. I svaret skal det blant annet redegjøres for hvordan de konkurransemessige hensyn bli ivaretatt."

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"§ 9 e skal lyde:

Påpeke konkurranseregulerende virkninger av offentlige tiltak, eventuelt ved å fremme forslag med

sikte på å styrke konkurransen og lette adgangen for nye konkurrenter."

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti, viser til at det av proposisjonen pkt. 5.4.1 fremgår uttrykkelig at § 9 e, siste og nest siste punktum, ikke gir tilsynet hjemmel til "å overprøve" vedkommende myndighets fullmaktskompetanse, men at formålet er å rette oppmerksomheten mot egenskaper ved den aktuelle reguleringen som kan begrense konkurransen og derved svekke muligheten for effektiv ressursbruk.

Flertallet mener at bestemmelsen medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet vil stryke, vil nettopp sørge for at det blir offentlighet rundt de politiske avveininger som er blitt eller skal bli foretatt.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet støtter ikke forslaget til ny § 14 om at det kan gis forskrift om å gripe inn mot avtaler, vilkår og handlinger som begrenser konkurransen. Forslaget har ikke vært ute på høring. Disse medlemmer mener dette er en generalklausul til å gripe inn fra myndighetenes side når de vanlige forbudsbestemmelsene i EU ikke strekker til og som det er vanskelig å se konsekvensene av. Disse medlemmer mener dette kan skape uforutsigbarhet om hvilke prinsipper som gjelder i norsk konkurransepolitikk.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti, viser til innstillingens pkt. 2.1 ovenfor hvor det vises til at forslaget har vært på høring.

Flertallet viser videre til at § 14 bare er en forskriftshjemmel. Dersom det er aktuelt å benytte hjemmelen, må selvfølgelig et utkast til forskriften sendes på høring. Både spørsmålet om en forskrift bør vedtas, og hvordan den i så fall skal utformes, må vurderes grundig på samme måte som ved enhver forskriftshjemmel i lovverket. En slik hjemmel gjør således ikke norsk konkurransepolitikk mer uforutsigbar.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet viser til at det er foreslått blant annet fra NHO at tilsynet skal drive veiledningsplikt med den hensikt å gi forhåndsavklaringer. Disse medlemmer støtter ikke dette. Kontrolløren skal ikke bidra til å legge premisser hvordan den som skal kontrolleres skal organisere sin virksomhet.

Disse medlemmer mener likevel at det skal være slik at tilsynet skal drive informasjon og rådgivning av generell karakter, men ikke gi juridisk bindende forhåndsuttalelser.

Komiteen støtter forslaget om å overføre bestemmelsen i konkurranse-loven om prisinformasjon til forbrukerlov-givningen.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, støtter forslaget om at Konkurransetilsynet skal ha adgang etter konkurranse-loven til å pålegge strukturelle forpliktelser. Flertallet viser blant annet til at EFTAs overvåkningsorgan og EU-kommisjonen skal få kompetanse til å pålegge strukturelle forpliktelser overfor norske foretak ved overtredelse av EØS-avtalen artikkel 53 og 54.

2.5 Strukturreglene

Komiteen viser til at forslaget til nye strukturregler blant annet omfatter fusjonskontroll. Inngrepsvilkåret om at det skal være vesentlig begrensning av konkurransen, som skal være basis for å kunne gripe inn, er videreført i den nye loven. Komiteen merker seg at man utvider noe når det gjelder hvilke foretakssammenslutninger som man kan gripe inn overfor når det gjelder fusjoner. Det legges også til grunn at man skal kunne gripe inn i enkelte tilfeller når det gjelder minoritetsserverv.

Komiteen presiserer for øvrig at det er viktig at man i utformingen av forskrifter og praksis legger til grunn at den nye loven ikke skal føre til saker som kan anses som små eller bagatellmessige ender opp med stor og omfattende byråkratisk behandling.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til behandlingen av Tilsynsmeldingen (St.meld. nr. 17 (2002-2003), jf. Innst. S. nr. 222 (2002-2003)), og vil understreke at det er viktig at det finnes muligheter til å inn gripe politisk, og at departementet fortsatt skal behandle anker.

Komiteen viser til at gjennomføringsforbudet hjemles i § 19. Det vil bli en tilstramming til beste for næringslivet ved at Konkurransetilsynet ikke skal kunne holde på med saken i altfor lang tid. Det blir lagt opp til at innen 25 virkedager etter fullstendig melding, skal man få melding om inngrep kan bli aktuelt. Komiteen støtter dette.

Når det gjelder meldeplikten for fusjoner så blir hovedregelen at alle foretakssammenslutninger av bedrifter som er definert inn under lovens virkeområde skal gi såkalt alminnelig melding. Det blir satt klare frister for at Konkurransetilsynet da har inntil 15 da-

ger til eventuelt å pålegge såkalt fullstendig melding. Det vil også åpnes for saksbehandlingsregler som tilsier at man kan gi frivillige meldinger og forenklede meldinger i tilfeller der dette er fornuftig. Komiteen forutsetter at Regjeringen, i arbeidet med forskrifter om melding, legger opp til en størst mulig standardisering, og at melding bør kunne avgis elektronisk.

Komiteen merker seg at klargjøring og innkorting av fristene for saksbehandling er på linje med det man søker å komme frem til innen EU-området. Komiteen har registrert at det har vært tilfeller der saker innen Konkurransetilsynets behandling tidligere har strukket seg over bokstavelig talt år og dag, mens med de nye fristene og svarfrister vil disse sakene i få tilfeller strekke seg ut over 115 dager, selv på de mest kompliserte sakene.

Komiteen merker seg at § 3-12 i gjeldende konkurranse-lov er videreført i ny § 16 fjerde ledd.

Komiteen vil for øvrig vise til behandlingen av Dokument nr. 8:99 (2002-2003) forslag fra stortingsrepresentant Øystein Hedstrøm om lov om endring i lov 11. juni 1993 nr. 65 om konkurranse i ervervsvirksomhet (konkurranse-loven) (ny § 3-12).

Komiteen tolker at enkelte mener at norske konkurransemyndigheter legger til grunn en for snever markedsavgrensning, og at dette svekker norske bedrifters konkurranseevne.

Komiteen legger til grunn at avgrensningen av det relevante marked er en sentral del av konkurranseanalysen i saker etter konkurranse-loven og viktig for å kunne analysere de konkurransemessige virkninger av bedriftsserverv og andre forhold av konkurransemessig betydning. Konkurransemyndighetenes markedsavgrensning må basere seg på en konkurransefaglig vurdering som tar hensyn til de markedsforhold som gjelder for den sektor virksomheten er involvert i. Det er viktig å merke seg at konkurransemyndighetene benytter samme kriterier for markedsavgrensning uavhengig av om bedriften er norsk eller utenlandsk. Det er forbrukernes alternativer som avgjør størrelsen på det relevante marked.

Komiteen legger videre til grunn at utgangspunktet for et eventuelt inngrep mot foretakssammenslutning er at bedriftsservervet begrenser konkurransen på en måte som strider med formålet om effektiv ressursbruk.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti, viser til høringsuttalelsene fra EBL og legger videre til grunn at EBLs forslag til § 16 fjerde ledd kun har praktisk relevans for kraftmarkedet. Det er vanskelig å se andre områder hvor det relevante marked varierer slik det fremgår av EBLs forslag til bestemmelse. Det vil være uheldig med en

slik bransjespesifikk bestemmelse i en generell konkurranselov.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre og Kristelig Folkeparti, mener at foretakssammenslutninger eller erverv hvor konkurransen må vurderes i forhold til at foretakene opererer i et velfungerende nordisk eller europeisk marked, ikke skal reguleres kun med utgangspunkt i et norsk marked.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet mener at det er viktig å sikre nasjonalt eierskap og at for eksempel Statkraft kan fortsette å vokse i det norske markedet og ikke pålegges av Konkurransetilsynet å selge seg ned fordi selskapet er blitt for dominerende.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti viser til at nye EU-direktiver om offentlige anskaffelser vedtas i disse dager. Nærings- og handelsdepartementet begynner arbeidet på det norske regelverket i år. Departementet vil samtidig vurdere effekten av de nye nasjonale reglene som kom i 2001, inkludert den nasjonale terskelverdien på 200 000 kroner.

Disse medlemmer viser til at i Dagens Næringsliv kunne man før jul lese hvordan et oppdrag for 400 000 kroner fører til papirarbeid og anbudsarbeid på nærmere 2 mill. kroner (DN 27. november 2003). Denne sløskaktigheten er ingen tjent med.

Disse medlemmer vurderer å øke terskelverdien for anbudsinnkjøp til det maksimale av hva EØS-avtalen tillater, og ber departementet komme tilbake med sak når EU-direktivet er ferdigbehandlet.

Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringa vurdere å heve terskelen for anbudsinnkjøp til det maksimale av hva EØS-avtalen tillater."

"Stortinget ber Regjeringa komme tilbake med sak om ny vurdering om de nye nasjonale reglene, inkludert terskelverdien, for anbudsinnkjøp når det nye EU-direktivet for offentlige anskaffelser er vedtatt."

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet mener forslaget om å kunne pålegge strukturelle tiltak går svært langt. Verken spørsmålet om hva som vil være et strukturelt tiltak, eller rekkevidden av et slikt pålegg, er tydeliggjort fra Regjeringens side. Disse medlemmer er av den oppfatning at adgangen til å pålegge slike tiltak synes å være uforholdsmessig

vid og mener de regler som inngår i EØS-avtalen vil være tilstrekkelige i forhold til foretak som omfattes av samhandel landene imellom. Disse medlemmer har merket seg at departementet i svarbrev dattert 13. desember 2003 (vedlegg), på spørsmål fra komiteen om rekkevidden av bestemmelsen, hevder at

"Det er viktig at pålegg om strukturelle tiltak også kan nyttes overfor foretak i skjermet sektor."

Disse medlemmer er usikre på hva departementet i denne sammenheng legger i begrepet skjermet sektor, men vil understreke at for foretak som utfører velferdsoppgaver eller oppgaver som har samfunnsmessige sider, som for eksempel post, jernbane og annen infrastruktur, bør det ikke tilligge Konkurransetilsynet å overta eller overprøve vurderinger som bør gjøres fra regjering eller storting. Disse medlemmer vil på denne bakgrunn fremme følgende forslag:

"§ 12 første ledd skal lyde:

Konkurransetilsynet kan pålegge foretak eller sammenslutninger av foretak som overtrer forbudene i §§ 10 eller 11, å bringe overtredelsen til opphør. Strukturelle tiltak kan bare pålegges dersom det ikke finnes like effektive atferdsregulerende tiltak, eller dersom et atferdsregulerende tiltak vil være mer byrdefullt for foretaket."

2.6 Regler for bedriftserveder

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Sosialistisk Venstreparti, har registrert at det er en betydelig bekymring, blant annet hos NHO, for at nye regler for meldeplikt ved foretakssammenslutninger og bedriftserveder skal medføre unødvendig papirarbeid og vesentlige administrative kostnader for små og mellomstore bedrifter. Flertallet har stor forståelse for dette og ønsker å unngå unødvendig byråkrati og sløsing. Flertallet mener derfor at forskrifter og regelverk om meldeplikt må utformes slik at intensjonen med meldeplikten ivaretas samtidig som de administrative og juridiske belastninger for bedriftene minimaliseres. Dette kan blant annet gjøres ved at opplysninger det stilles krav om når det gjelder forenklet melding begrenses så mye som mulig. Samtidig bør slike regler inneholde en presisering av hvilke foretakssammenslutninger og bedriftserveder som kan holdes utenfor meldeplikten, hvor disse helt åpenbart ikke kan virke konkurransehemmende.

Flertallet foreslår derfor:

"Stortinget ber Regjeringen, i forbindelse med statsbudsjettet for 2005, redegjøre for hvordan regelverket om forenklet melding kan praktiseres slik at

det i minst mulig grad blir til byrde for små og mellomstore bedrifter."

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti mener at en begrenset meldeplikt i vesentlig grad vil svekke Konkurransetilsynets mulighet til å oppdage konkurranseskadelige foretakssammenslutninger i lokale og smale markeder. Dette vil svekke konkurransen til skade for forbrukere og næringsliv.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet mener at et system med generell meldeplikt for bedriftservelse er byråkratisk for både bedrifter og tilsyn. Det foreslås et system med meldeplikt for større foretakssammenslutninger og frivillig meldeplikt for resten.

Disse medlemmer foreslår at § 18 skal lyde:

"§ 18 Melding om foretakssammenslutninger mv.

Kongen kan pålegge meldeplikt for foretakssammenslutninger. En foretakssammenslutning kan meldes frivillig til Konkurransetilsynet for å avklare om det kan bli aktuelt med inngrep etter § 6.

Konkurransetilsynet kan i enkelttilfeller pålegge melding. Slikt pålegg kan ikke gis senere enn tre måneder etter endelig avtale er inngått. Kongen kan fastsette nærmere regler om melding av foretakssammenslutninger, herunder hvilke sammenslutninger som skal være meldepliktige, krav til meldingens innhold og offentliggjøring av meldingen."

§ 16 Inngrep mot foretakssammenslutninger mv.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet mener at når det gjelder bruk av forvalter til å bistå med pålagt inngrep fra Konkurransetilsynet, bør selskapene selv få velge hvem dette skal være. Loven bør også omfatte forvalterens godtgjørelse.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"§ 16 femte ledd skal lyde:

Konkurransetilsynet kan kreve at partene i en fusjon skal oppnevne en forvalter til å bistå ved gjennomføringen av vedtak om inngrep etter første eller andre ledd. Forvalteren oppnevnes av og får omkostninger dekket av de parter som vedtaket retter seg mot i henhold til nærmere avtale mellom dem vedtaket retter seg mot og forvalteren. Forvalteren skal alltid ha muligheten til å inngå avtaler på vegne av dem vedtaket retter seg mot. Kongen kan i forskrift gi nærmere bestemmelser om forvalterens stilling."

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti, viser til at departementet har sluttet seg til begrunnelsen til et enstemmig utvalg, se pkt. 7.8.4 i proposisjonen og pkt. 5.4.10.2 i NOU 2003:12. Forvalterens oppgave vil være å sørge for at Konkurransetilsynets inngrepsvedtak etterleveres. Den som vedtaket rettes mot, bør ikke oppnevne den som skal sørge for at vedtak gjennomføres.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti viser til forslaget om allmenn meldeplikt ved foretakssammenslutninger - § 18 Om melding av foretakssammenslutninger mv. Disse medlemmer støtter dette, og ønsker å utvide kravet til også å gjelde oppkjøp.

Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

"§ 18 Om melding av foretakssammenslutninger mv. skal lyde:

A. Hvilke erverv skal meldes

Ved erverv av eierandeler i et norsk foretak i et slikt antall at erververen derved blir innehaver av mer enn en tredel eller minst en halvdel, eller minst to tredeler av samtlige eierandeler eller av stemmeberettigede eierandeler, skal erververen sende melding til departementet dersom:

1. foretaket har
 - a) over 50 ansatte, eller
 - b) en omsetning siste år på over 50 millioner kroner, eller
 - c) mottatt offentlig støtte til forskning og utvikling på over 5 millioner kroner til minst ett enkeltprosjekt i løpet av de siste 8 år.
2. foretaket direkte eller indirekte eier mer enn en tredel av samtlige eierandeler eller av stemmeberettigede eierandeler i foretak som nevnt i nr. 1.
3. erververen også har ervervet eierandeler i et slikt antall som angitt innledningsvis i denne paragraf, i andre foretak som tilhører samme konsern, og foretakene til sammen oppfyller betingelsen i nr. 1.

Ved erverv av aktiva som innebærer overtakelse av en virksomhet, skal erververen sende melding til departementet dersom virksomheten oppfyller betingelsen i første ledd nr. 1.

Departementet kan gi utfyllende regler om hvilke erverv som er meldepliktige.

B. Konsolidering av eierandeler

Meldeplikt inntreffer også når to eller flere etter forutgående innbyrdes avtale, blir innehavere av eierandeler eller aktiva som samlet overstiger grensene.

Ved anvendelse av forrige paragraf skal eierandeler eller aktiva som tilhører følgende personer eller selskap, regnes sammen med erververens egne eierandeler eller aktiva:

- a) erververens ektefelle eller person som vedkommende bor sammen med i ekteskapslignende forhold,
- b) slektninger i rett oppadstigende eller nedadstigende linje, samt søsken,
- c) slektninger i rett oppadstigende eller nedadstigende linje, samt søsken til person nevnt i bokstav a,
- d) selskap innen samme konsern som erververen,
- e) selskap der vedkommende selv eller noen som nevnt i bokstav a - d, har slik innflytelse som nevnt i aksjelovens § 1-2 første og annet ledd eller selskapslovens § 1-2 annet ledd,
- f) noen som erververen har forpliktende samarbeid med, når det gjelder å gjøre bruk av rettighetene som aksjonær eller deltager,
- g) et ansvarlig selskap eller et kommandittselskap hvor erververen har eierinteresser.

Departementet avgjør i tvilstilfeller om eierandeler eller aktiva som erververen ikke eier, skal likestiltes med eget erverv.

C. Omgåelse

Dersom det foreligger omstendigheter som gjør det sannsynlig at eierandeler eller aktiva er ervervet av en annen enn den formelle erververen, skal rettigheten anses for å tilhøre den antatt reelle erververen.

Dersom det må anses sannsynlig at andre enn erververen har rettigheter som innebærer at erververens rett til å råde over eierandelene eller aktiva, eller rett til å få det økonomiske utbyttet av dem, er vesentlig beskåret, skal eierandelene eller aktiva anses for å tilhøre rettighetshaveren.

D. Unntak fra meldeplikt på grunn av erververens stilling

Melding som nevnt i denne lov, er ikke nødvendig når:

- a) erververen er eierens ektefelle eller en person som vedkommende bor sammen med i et ekteskapslignende forhold,
- b) erververen er beslektet eller besvogret med vedkommende i oppadstigende eller nedadstigende linje eller i første sidelinje til og med barn av søsken,
- c) overdragelsen skjer ved skifte av ekteskapelig felleiseie,
- d) erververer er staten,
- e) erververer er den fylkeskommune eller kommune, hvor foretaket ligger,
- f) erververer er finans- eller forsikringsinstitusjon og ervervet finner sted for å redde en fordring som er sikret ved pant i aktiva eller eierandeler i foreta-

ket. Den ervervede rettighet må videregives innen 2 år. Dersom salg ikke har funnet sted innen denne tid, kommer bestemmelsene under *Hvilke erverv skal meldes* til anvendelse. Ved tvangssalg regnes fristen fra stadfestelsen av budet eller fra tidspunktet for inngåelsen av salgavtalen.

Er det tidligere gitt godkjenning for ervervet, skal de fastsatte vilkår også gjelde for den nye erverver.

E. Hvilke opplysninger skal meldes

Meldingen skal inneholde følgende:

- a) kopi av avtalen om ervervet,
- b) informasjon om erververen, herunder beskrivelse av erververs virksomhet, antall ansatte, årsoppgjør og firmaattest,
- c) begrunnelsen for og intensjonen med ervervet, herunder investeringsplaner,
- d) ervervets betydning for fremtidig virksomhet og sysselsetting,
- e) kopi av protokoll fra møtet hvor de ansatte ble informert om ervervet,
- f) informasjon om det foretak det er ervervet eierandeler i, eller de aktiva som er ervervet, herunder beskrivelse av virksomheten, antall ansatte, årsoppgjør og firmaattest.

Departementet kan i tillegg kreve fremlagt andre opplysninger som det anser som nødvendige for å vurdere saken.

F. Frist for innsendelse

Melding skal sendes departementet innen 30 dager etter at det ble inngått avtale om erverv av eierandeler eller aktiva som nevnt i denne lov, eller erververen ble innehaver av slike eierandeler eller aktiva. Ved tvangssalg regnes fristen fra stadfestelsen av budet eller fra tidspunktet for inngåelse av salgavtalen. Domstolloven § 146 annet ledd, § 148 første ledd og § 149 gjelder tilsvarende.

Departementet kan i særlige tilfeller gi utsettelse med innsendelse av melding.

Når ytterligere opplysninger er nødvendige, kan det settes frist for innsendelse av slik informasjon.

G. Når nærmere prøving kan finne sted

Dersom departementet har grunn til å anta at ervervet kan ha vesentlige negative virkninger for foretaket, bransjen eller samfunnet for øvrig, herunder sysselsettingsmessige virkninger, kan ervervet undergis nærmere prøving.

H. Ytterligere opplysninger

Departementet kan når som helst under prøvingsperioden, kreve fremlagt de opplysninger som det anser som nødvendige for å vurdere saken.

I. Høring

Før departementet tar endelig stilling til et erverv som undergis nærmere prøving, skal de ansatte, samt kommunen og fylkeskommunen hvor foretaket ligger, gis anledning til å uttale seg til departementet.

J. Godkjenning av erverv

Med mindre allmenne hensyn taler imot, skal ervervet godkjennes.

Når godkjenning ikke gis, kan departementet pålegge erververen å avhende de eierandeler eller aktiva som det meldepliktige ervervet omhandlet, innen en nærmere fastsatt frist."

2.7 Gebyr og straffereaksjoner

Komiteen viser til at overtredelsesgebyr etter § 29 ilegges kun overfor foretakene. Det kan brukes i forhold til alle forbud og påbud i loven, og i likhet med andre gebyrlignede saker er beviskravet at det er en sannsynlighetsovervekt for at det er foregått et lovbrudd. Utmåling er harmonisert med EUs regelverk, og vedtakene fattes av Konkurransetilsynet. I den grad at foretakene er uenige med tilsynet og ikke aksepterer gebyret, er det de som har bevisbyrden og dette vil da gå etter sivilrettslige prosessregler. Det er ingen særlige regler om verneting.

Det vil kunne idømmes straff i forhold til forbudene i § 10 (konkurransbegrensende samarbeid), § 18 (alminnelig meldeplikt) og § 19 første ledd (gjennomføringsforbudet). Det kan ikke idømmes straff for overtredelse av § 11 (utnyttelse av dominerende stilling), men straff idømmes først om man ikke følger pålegg fra Konkurransetilsynet i denne sammenheng. Det kan også pålegges straff etter vedtak i hht. § 12 (påbud om opphør), § 16 (inngrep mot foretakssammenslutninger) eller § 19 tredje ledd (pålegg om gjennomføringsforbud). På disse områdene er det et klart skyldkrav ved at overtredelsen skal være forsettlig eller grovt uaktsomt for at man skal kunne idømmes straff.

Komiteen merker seg at reaksjonsnivået til nå er blitt overlatt til påtalemyndigheten og de ordinære domstoler. Reaksjonsnivået er blitt kritisert fordi det er for lavt, sett i forhold til oppdagelsesrisikoen ved brudd på konkurranseloven og gevinstpotensialet for konkurransebegrensende adferd. Lovforslaget går ut på en harmonisering med bøtenivået for brudd på EU-/EØS-reglene. Komiteen støtter dette.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet, merker seg at det er ingen vesentlige diskusjoner om hvorvidt det skal være en økonomisk reaksjon mot å bryte konkurranseloven. Når det gjelder hvorvidt man i tillegg skal kunne pålegges personstraff i form av for eksem-

pel fengsel ved spesielt grove tilfeller, så er dette et diskusjonstema. NHO har i høringssammenheng uttalt seg svært skeptisk til dette, med henvisning til en del andre land. Flertallet viser her til brev fra Arbeids- og administrasjonsdepartementet av 1. desember 2003 (vedlagt). Her foretas en gjennomgang av en del land når det gjelder personstraff, og det viser at svært mange land har slike ordninger (som vi også har hatt i den gamle loven). Disse landene er Brasil, Canada, Chile, Estland, Frankrike, Hellas, Irland, Italia, Japan, Kypros, Luxembourg, Slovakia, Slovenia, Storbritannia, Sveits, Tyskland, USA og Østerrike. En parallell, slik NHO viser til at for eksempel Sverige ikke har personstraff, synes således ikke relevant. Når det gjelder overtredelsesgebyr og straff støtter flertallet Regjeringens fremlegg.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet mener at når det gjelder utstedelse av overtredelsesgebyr, må det stilles krav om klar sannsynlighetsovervekt for at overtredelsen har funnet sted.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet, mener at det ikke er grunn til å avvike fra de alminnelige bevisregler i sivile saker, og viser til departementets begrunnelse i proposisjonens pkt. 8.3.3, side 117 annen spalte.

2.8 Kontroll, bevis m.m.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, viser til at bevissikring og opplysningsplikt hjemles i §§ 24 og 25. Et tema som har vært diskutert både av jurister og av næringslivsfolk er Konkurransetilsynets/politiets mulighet til å sikre bevis i de involvertes boliger. Det er grunn til å mene at man muligens har vært noe for liberal med å ta seg til rette inn på privatpersonenes boliger. I den nye loven legger man opp til at det skal være særlig grunn til å anta at bevis oppbevares der, og at en dommer skal gjøre en konkret vurdering av dette før Konkurransetilsynet foretar kontrollbesøk. Dette gjør terskelen for å foreta bevissikring i boligen noe høyere enn tidligere. Flertallet støtter dette.

Flertallet vil dog bemerke at som følge av nye arbeids- og organisasjonsformer er skille mellom kontor og hjem i stadig større grad i ferd med å viskes ut. Antallet som har hjemmekontor stiger. Samtidig øker antallet "arbeidsnomader" - folk uten fast arbeidsplass. Slike "nomader" har gjerne arbeidsplassen sin med seg i form av en bærbar PC. Når de ikke er på jobb er den bærbare PC-en i de fleste tilfeller hjemme. Det er også åpenbart at enkelte næringslivsledere, som ikke har rent mel i posen, i forbindelse med konkurransesaker, har skjult beviser hjemme.

Det må derfor fortsatt være en åpning på dette området.

Flertallet viser til at innsyn i bevismateriale hjemles i § 27 første ledd. I Norge har det vært slik at de næringsdrivende selv i svært liten grad/ingen grad har fått innsyn i beslaglagt materiale. Dette har blant annet ført til kritikk for at man har vanskeligere for å forsvare seg, men også kritikk for at det er vanskeligere å drive sin virksomhet videre. I en del tilfeller ender saker med at man blir frikjent, men likevel kan bedriften få store problemer pga. at sentrale dokumenter har vært borte over lengre perioder.

Det blir nå lagt opp til en noe bedre ordening for de næringsdrivende på dette området. Man vil få innsyn i de beslaglagte dokumentene/kopier såfremt dette kan gjøres av hensyn til etterforskningen eller tredjemann. Dette er noe bedring i forhold til tidligere og går i retning av hva blant annet NHO har ønsket. Ved en gjennomgang av andre lands rutiner på dette området, finner man at de land som det er naturlig å sammenligne seg med (innenfor OECD/EU), deler seg omtrent likt mellom land hvor konkurransemyndighetene tar med seg kopier, og land hvor man tar med originalene. Det synes som om få land/ingen har hatt så strenge regler som Norge, hvor den som er under etterforskning, verken har sittet igjen med kopier eller original.

Flertallet viser til at Regjeringens forslag til § 25 om bevissikring innebærer en styrking av det kontrollerte foretaks rettigheter i forhold til gjeldende konkurranselov. Etter dagens lov har den kontrollerte ikke krav på innsyn i sakens dokumenter før saken er ferdigbehandlet. Det kontrollerte foretak får etter forslaget rett til innsyn i de dokumenter Konkurransetilsynet har innhentet eller beslaglagt i den grad dette ikke medfører skade eller fare for etterforskningen eller tredjemann. Avslag på begjæring om innsyn kan bringes inn for domstolene.

Flertallet har merket seg at flere høringsinstanser har tatt til orde for at foretak som er gjenstand for bevissikring i medhold av § 25 i tillegg bør ha rett til å beholde kopier av de dokumenter som beslaglegges for å sikre foretakenes rett til kontradiksjon. Flertallet har stor forståelse for dette synspunkt, men slutter seg til departementets vurdering av at hensynet til en effektiv etterforskning og håndheving av konkurranselovens forbudsbestemmelser tilsier at berørte foretak ikke kan gis noen ubetinget rett til kopi av beslaglagte dokumenter. Flertallet anser det altså nødvendig at loven gir Konkurransetilsynet adgang til å ta med originaldokumenter uten at foretaket gis kopi når dette er nødvendig av hensyn til etterforskningen.

Et annet spørsmål som har vært diskutert er om Konkurransetilsynet kunne "greie seg" med kopier - og la bedriftene beholde originaler. Flertallet leg-

ger her vekt på de bevismessige fordelene ved originaldokumenter.

Flertallet vil understreke at Konkurransetilsynet i det enkelte tilfellet må foreta en vurdering av om det vil være et uforholdsmessig inngrep overfor det kontrollerte foretak å beslaglegge originaldokumenter uten at det gis kopi. Konkurransetilsynet må veie hensynet til effektiv etterforskning mot hensynet til det berørte foretakets rett til kontradiksjon ved innsyn i Konkurransetilsynets bevismateriale, og samtidig søke å begrense eventuelle problemer beslagleggelsen av dokumenter kan få for foretakets daglige drift.

Flertallet legger til grunn at Konkurransetilsynet returnerer originaldokumenter så raskt som mulig og gir kopi av beslaglagte dokumenter i den utstrekning dette er forsvarlig av etterforskningmessige hensyn.

Når det gjelder behandlingen av overskuddsinformasjon vil flertallet understreke at Konkurransetilsynet skal søke å unngå å ta beslag i overskuddsinformasjon. Dokumenter og andre opplysninger bør derfor i størst mulig grad gjennomgås på kontrollstedet med sikte på å begrense beslaget til dokumenter som er relevante for etterforskningen.

Flertallet innser imidlertid at dette er vanskelig å gjennomføre fullt ut ved bevissikring, slik at Konkurransetilsynet må kunne ta beslag i materiale som kan inneholde overskuddsinformasjon, men hvor dette ikke på en hensiktsmessig og rask måte lar seg identifisere, for eksempel ved kopiering av et foretaks elektroniske lagringsfiler.

Flertallet forutsetter at Konkurransetilsynet i slike tilfeller prioriterer arbeidet med gjennomgang av beslaglagt materiale slik at overskuddsinformasjonen returneres fortløpende og så raskt som mulig.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet mener at foretak må få beholde kopier av beslaglagte dokumenter for blant annet å sikre videre drift og arbeidsplasser. Disse medlemmer mener at beslaglegging av originaler, uten mulighet til kopier, også reiser rettsikkerhetsmessige spørsmål knyttet til muligheten til å forsvare seg. I tillegg kan det nevnes at det i EØS/EU-retten er lov for foretaket å beholde originalene. Kontrollmyndighetene tar bare kopier. Dette gjør at det oppstår forskjellig praksis og to regelsett å forholde seg til. Disse medlemmer mener dette virker urimelig og foreslår derfor å endre loven. Disse medlemmer mener det bør utredes nærmere hvordan databeslag skal gjennomføres.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet mener også at

det bør være en klar sammenheng mellom den mistanke som foreligger og det som beslaglegges.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"§ 24 fjerde ledd skal lyde:

Beslag i henhold til denne bestemmelsen skal begrenses i omfang til det som er nødvendig og forholdsmessig i forhold til den mistanke som Konkurransetilsynet søker å avklare.

§ 25 nytt femte ledd skal lyde:

Beslag i henhold til denne bestemmelsen skal begrenses i omfang til det som er nødvendig og forholdsmessig i forhold til den mistanke som Konkurransetilsynet søker å avklare."

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, fremmer følgende forslag:

"§ 25 nytt sjette ledd skal lyde:

Foretak som kontrolleres av Konkurransetilsynet skal ha rett til kopier av alle dokumenter."

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti, viser til at de reglene som er foreslått i konkurranseloven bygger på straffeprosesslovgivningen. Det er således ingen grunn til å anta at Konkurransetilsynets bevissikring skal skape større problemer for foretakenes videre drift og arbeidsplasser, enn når politiet foretar ransaking og beslag. Tvert imot finnes bevis i konkurransesaker ofte i andre dokumenter enn de av foretakenes normale forretningspapirer som er viktige for den daglige drift. Videre skal den som etterforskes for overtredelser av konkurranseloven, på begjæring gis innsyn i sakens dokumenter såfremt det kan skje uten skade for etterforskningen eller tredjemann. Avslag på begjæring om innsyn kan bringes inn for retten, jf. § 27 første ledd. På denne måten er det foretatt en avveining mellom foretaks interesser både i å få dokumenter av hensyn til sin drift og sin mulighet til å forsvare seg, og på den annen side samfunnets interesser i å kunne avdekke alvorlig økonomisk kriminalitet.

Flertallet viser videre til at det forhold at foretakene må forholde seg til to regelsett har liten praktisk betydning. Problemet oppstår bare for de foretak som har begått brudd på både konkurranseloven og EØS-avtalens konkurranseregler, og etterforskningen overtas fra Konkurransetilsynet av Kommisjonen eller ESA. Dette vil bare gjelde store foretak som har betydelige ressurser til å holde orden på disse to regelsettene. Alle andre norske foretak kan forholde

seg til konkurranseloven som bygger på straffeprosesslovens regler.

Flertallet vil peke på at en slik regel ikke vil ha annen betydning enn at den gir foretakenes advokater enda en knagg å henge sine innvendinger mot tilsynets kontroller på. Konkurransetilsynet har etter § 25 første ledd bokstav c bare adgang til å ta med ting som kan ha betydning som bevis for nærmere granskning. Konkurransetilsynet har ingen interesse av å ta med seg mer enn det som er nødvendig, men av og til kan det være vanskelig på stedet å avgjøre om ting har betydning som bevis, blant annet fordi betydningen først kan avgjøres når flere dokumenter sees i sammenheng. Det som etter nærmere granskning ikke har betydning som bevis, skal leveres tilbake.

Et annet flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser til at grensen for hvilke dokumenter Konkurransetilsynet kan holde unna den etterforskede part er angitt i § 27 første ledd første punktum, slik at parten på begjæring skal få innsyn i alle dokumenter, såfremt det kan skje uten skade eller fare for etterforskningen eller tredjemann. Avslås begjæringen, kan parten få spørsmålet rettslig prøvet og avgjort av retten ved kjennelse. Dette sikrer en balansert avveining av hensynet til den etterforskede, tredjemann - som typisk har lidt tap ved den konkurranseskadelige handlingen - og til etterforskningen, på en bedre måte enn en lovfesting av en absolutt rett til kopi av alle dokumenter.

Komiteen mener at dette vil føre til forsinkelser og ineffektivitet å kreve at advokat for foretaket skal være til stede under bevissikring. Dette må likevel ikke ansees som et forbud mot å ha advokat til stede for å bistå foretaket under bevissikringen.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti vil understreke at det er viktig at det finnes muligheter til å inngripe politisk, og at departementet fortsatt skal behandle anker.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti, viser til at Konkurransetilsynet kan utgi generelle retningslinjer og veiledninger av mer generell karakter. Konkurransetilsynets veiledningsuttalelser i en konkret sak er ikke juridisk bindende, men av veiledende karakter. Flertallet ser det imidlertid slik at i den utstrekning et foretak har innrettet seg i tillit til en veiledningsuttalelse i en konkret sak, og de faktiske forhold ikke er endret, skal det tas hensyn til dette ved utmåling av overtredelsesgebyr etter § 29 og straff etter § 30.

Det samme prinsipp bør gjelde om foretaket har bistått konkurransemyndighetene med oppklaringen av egen eller andres overtredelse.

Flertallet fremmer følgende forslag:

"§ 9 nytt andre ledd skal lyde:

Konkurransetilsynet plikter å veilede foretak vedrørende forståelsen av denne lov, lovens rekkevidde og dens anvendelse i enkeltsaker."

2.9 Ankeinstans - beslutningsprosess

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, vil understreke at et enkeltvedtak etter den nye konkurranseloven vil, som etter gjeldende rett og praksis, kunne påklages til departementet, jf. forvaltningsloven § 28.

Flertallet mener at den enkelte statsråd har anledning til å pålegge Konkurransetilsynet å behandle spesifikke saker.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti viser til at i forbindelse med Tilsynsmeldingen (St.meld. nr. 17 (2002-2003)) ble det gjort følgende avtale mellom partiene:

"Instruksjonsmyndighet og klagebehandling

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkeparti, mener det er viktig at så vel de politiske organer som tilsynsorganene i størst mulig grad er i stand til å skille mellom faglige vurderinger på den ene side og vurderinger som krever politisk skjønnsutøvelse på den annen, og tilsynsvirksomheten organiseres slik at den fremmer en hensiktsmessig arbeidsfordeling mellom faglig tilsyn og politisk styring.

Flertallet viser til at St.meld. nr. 17 (2002-2003) varsler at det i det videre arbeid skal sees nærmere på tilsynenes oppgaver og oppgavefordeling og forutsetter at større endringer og endringer av prinsipiell betydning blir lagt fram for Stortinget.

Flertallet er derfor enig i at det i det videre arbeid foretas en gjennomgang med tanke på en nærmere klargjøring av tilsynenes rolle i forhold til vedtatte lover og regelverk samt å tydeliggjøre deres stilling vis a vis politiske myndigheter. I denne sammenheng vil det ikke minst være viktig å sette rammer for tilsynenes selvstendighet på en måte som ikke kommer i strid med behovet for politisk styring.

Flertallet viser til at meldingen åpner for at det foretas lovmessig avskjæring av statsrådenes instruksjonsmyndighet for visse tilsyn. For slike tilsyn kan det også være aktuelt å etablere uavhengige klagenemnder. Flertallet legger til grunn at Stortinget vil ta stilling til hvilke tilsyn dette skal gjelde for ved behandling av Regjeringens forslag til lovendringer på de enkelte tilsynsområder.

Flertallet vil understreke at statsrådene uansett vil ha ansvar for spørsmål av større betydning og av prinsipiell interesse. Flertallet mener dessuten at den enkelte statsråd uansett skal ha/bør gis anledning til å

pålegge tilsyn på sitt område å behandle spesifikke saker.

Flertallet legger videre til grunn at der lovmessig avskjæring av statsrådenes instruksjonsmyndighet innføres, skal det i saker av prinsipiell eller stor samfunnsmessig betydning være hjemmel for at Kongen i statsråd kan omgjøre tilsynets og klageinstansens vedtak.

Flertallet er enige om at det i inneværende stortingsperiode ikke skal vedtas endringer i klagebehandlingen.

Konkurransetsetting og privatisering

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkeparti, viser til at de ulike tilsynene utfører viktige myndighetsoppgaver på vegne av forbrukere, familier, organisasjoner, næringsliv og samfunnet for øvrig. Flertallet vil i denne sammenheng understreke at tilsyns- og forvaltningsoppgaver ikke kan konkurranseutsettes eller privatiseres, men fortsatt skal være et offentlig ansvar.

Flertallet mener det er viktig at den kontrollen som utføres av tekniske kontrollorgan eller andre sertifiseringsorganer ikke erstatter eller overtar det arbeid som utføres av de offentlige myndighetene. Det er fortsatt tilsynsmyndighetene som skal føre tilsyn med at virksomhetene følger norsk regelverk.

Flertallet legger til grunn at nye områder som er aktuelle for akkreditering og sertifisering blir konsekvensutredet på forhånd for å hindre at det skjer en svekkelse av den offentlige tilsyns- og forvaltningsfunksjonen."

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet fremmer følgende forslag:

"§ 21 Prøving i saker av prinsipiell eller stor samfunnsmessig betydning skal lyde:

I saker av prinsipiell eller stor samfunnsmessig betydning kan Departementet tillate en foretakssammenslutning eller et erverv av andeler som Konkurransetilsynet har grepet inn mot etter § 16. Det kan settes vilkår for en slik tillatelse. Bestemmelsen i § 16 tredje ledd får tilsvarende anvendelse. Dersom Konkurransetilsynets vedtak påklages, kan tillatelse ikke gis før klagebehandlingen er avsluttet.

Dersom vilkårene i § 16 første ledd er oppfylt, kan Departementet i saker av prinsipiell eller stor samfunnsmessig betydning, treffe vedtak etter §§ 16, 18 og 19. Fristene i §§ 18 og 20 gjelder ikke for vedtak truffet etter dette ledd. Departementet kan likevel ikke gripe inn mot en foretakssammenslutning eller et erverv av andeler senere enn 12 måneder etter at det er inngått endelig avtale eller kontroll er overtatt."

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener det skal være et eget separat klageorgan for saker knyttet til denne lov. Disse medlemmer viser til behandlingen av St.meld. nr.

17 (2002-2003) om Statlige tilsyn. I kapittel 4.6.3 Klagebehandling skriver Regjeringen:

"Hvis behovet for uavhengighet tilsier at klagesaker ikke bør behandles av overordnet departement, blir neste spørsmål hvordan uavhengig klagesaksbehandling kan organiseres. Regjeringen legger av rettssikkerhetshensyn til grunn prinsippet om toinstansbehandling. Selv om et tilsyn er gitt uavhengighet i behandlingen av enkeltsaker, skal dets vedtak kunne påklages.

Organiseringen av klagesaksbehandlingen kan løses ved etablering av klagenemnder som ikke kan instrueres av overordnet departement eller av Kongen i statsråd."

Disse medlemmer slutter seg til den vurderingen Regjeringen gjorde i stortingsmeldingen om statlige tilsyn. Rettssikkerhet er viktig også i saker om konkurranse. Derfor kan og bør den samme vurderingen, som Regjeringen tidligere sto inne for, overføres til konkurransefeltet.

På denne bakgrunn fremmes følgende forslag:

"§ 8 skal lyde:

Konkurransemyndighetene er Kongen, Konkurransklagenemnden og Konkurransetilsynet.

Konkurransetilsynet kan ikke instrueres om avgjørelser i enkeltsaker. Kongen kan pålegge Konkurransetilsynet å ta en sak opp til behandling. Konkurransklagenemnden kan omgjøre Konkurransetilsynets vedtak uten at vedtaket er påklaget, dersom dette er ugyldig. Forvaltningsloven § 35 gjelder ikke for Konkurransklagenemndens omgjøring av Konkurransetilsynets vedtak etter denne lov.

Kongen kan gi nærmere bestemmelser om Konkurransetilsynets og Konkurransklagenemndens organisasjon og virksomhet.

§ 12 tredje ledd skal lyde:

Konkurransetilsynet skal begrunne avslag på anmodning om å gi pålegg etter første ledd. Avslag kan påklages til Konkurransklagenemnden.

§ 20 fjerde og femte ledd skal lyde:

Et vedtak om inngrep kan påklages innen 15 virkedager. Konkurransetilsynet skal bringe klagen inn for Konkurransklagenemnden senest 15 virkedager etter at den er mottatt. Konkurransklagenemnden må treffe vedtak i klagesaken innen 60 virkedager etter at klagen er mottatt. For øvrig gjelder reglene om klage i forvaltningsloven kapittel VI så langt de passer.

Frister i annet, tredje og fjerde ledd for Konkurransetilsynets eller Konkurransklagenemndens saksbehandling slutter å løpe dersom noen av de in-

volverte foretak etter å ha mottatt skriftlig krav om å gi opplysninger innen en bestemt frist, ikke oppfyller kravet. Partene skal informeres om at fristen har sluttet å løpe. Fristen begynner å løpe igjen når Konkurransetilsynet eller Konkurransklagenemnden mottar de etterspurte opplysninger.

§ 22 skal lyde:

Konkurransetilsynet og Konkurransklagenemnden skal offentliggjøre sine vedtak. Ved offentliggjøringen skal partenes navn og vedtakets hovedinnhold oppgis. Opplysninger underlagt taushetsplikt etter forvaltningsloven § 13 første ledd nr. 2 kan offentliggjøres dersom det er nødvendig for å opplyse om vedtakets hovedinnhold.

§ 27 andre ledd skal lyde:

Enhver med rettslig interesse kan kreve innsyn i dokumenter hos konkurransemyndighetene i en avsluttet sak om overtredelse av §§ 10, 11 og 12. For at innsynsretten skal kunne omfatte opplysninger som er undergitt lovbestemt taushetsplikt, kreves det at innsyn ikke vil virke urimelig overfor den opplysningene gjelder. Blir det begjært innsyn i taushetsbelagte opplysninger etter denne bestemmelse, skal de som har krav på taushet varsles og gis en frist til å uttale seg om spørsmålet. Avslag på begjæring om innsyn kan påklages til Konkurransklagenemnden. Reglene i forvaltningsloven kapittel VI gjelder tilsvarende."

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti, er tilfreds med at når det gjelder beslutningsprosessen er det blitt strammet til noe i forhold til Regjeringen/Arbeids- og administrasjonsdepartementets mulighet til å gripe inn overfor vedtak i Konkurransetilsynet. Det er lagt opp til at eventuelle overprøvinger av tilsynet må gjøres av Kongen i statsråd, jf. §§ 13 og 21, og kun i saker med prinsipiell eller stor samfunnsmessig betydning.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti viser til innledende merknader hvor det heter at Maktutredningen har påpekt at avdemokratisering i økende grad skjer gjennom at tilsyn og domstoler får mer makt på bekostning av organer som står til ansvar for folket gjennom valg. Regjeringens forslag til ny konkurranselov faller godt inn i dette mønsteret, gjennom å overlate sentrale grenseoppganger til rettspraksis, og at tilsynet gis større frihet i forhold til departementet, spesielt gjennom et vidtrekkende mandat, samt lovtekstens § 8 "Konkurransetilsynet kan ikke instrueres om avgjørelser i enkeltsaker". Dette er en avpolitisering som

disse medlemmer vil gå mot, og viser i denne sammenheng til forslag i dokumentet.

2.10 Ikrafttredelse

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, merker seg at Regjeringen i proposisjonen har lagt opp til at lovene skal tre i kraft 1. mai 2004. Dette må ses i sammenheng med at EUs moderniseringsreform trer i kraft 1. mai 2004, og at man får en utvidelse av EU. En rekke andre land endrer også sine konkurranseregler fra dette tidspunkt. Det er ikke en absolutt nødvendighet at Norge følger dette tidspunktet, men flertallet ser ingen grunn til å endre på Regjeringens opplegg i denne sammenheng.

2.11 Redaksjonell endring

Når det gjelder § 17 Definisjon av foretakssammenslutning vil komiteen bemerke at bestemmelsen i første ledd bokstav b i den foreslåtte redaksjonelle utforming er vanskelig tilgjengelig. Den vil bli klarere ved å velge samme systematikk som i nåværende fusjonsforordnings artikkel 3 nr. 1, som gir definisjon av begrepet foretakssammenslutning, og som utkastet § 17 bygger på. Komiteen foreslår derfor at § 17 første ledd bokstav b skal lyde slik:

"§ 17 første ledd bokstav b skal lyde:

- en eller flere personer, som allerede kontrollerer minst ett foretak, eller
- ett eller flere foretak direkte eller indirekte, helt eller delvis, varig overtar kontrollen over ett eller flere andre foretak."

Komiteen presiserer at det med dette ikke er ment å endre bestemmelsens innhold.

Når det gjelder § 20 Vedtak om inngrep vil komiteen bemerke at bestemmelsen i utkastet § 20 tredje ledd femte punktum er upresis.

Komiteen foreslår derfor følgende omformulering av ren språklig karakter:

"§ 20 tredje ledd femte punktum skal lyde:

Tilbyr partene avhjelpende tiltak, skal tilbudet også fremlegges i et dokument som er offentlig."

Når det gjelder § 21 Prøving i saker av prinsipiell eller stor samfunnsmessig betydning vil komiteen bemerke at utkastets § 21 annet ledd første punktum, om prøving i saker av prinsipiell eller stor samfunnsmessig betydning, i den foreslåtte utforming kan oppfattes slik at det bare er saker om erverv av kon-

troll som kan overprøves, og ikke saker om erverv av minoritetsandeler. Av proposisjonen og den foreslåtte bestemmelsens annet ledd tredje punktum fremgår det klart at man har ment at begge typer saker skal kunne overprøves. For å avskjære eventuell tvil foreslås at formuleringen i utkastet § 21 annet ledd første punktum endres slik at det også får en henvisning til utkastet § 16 annet ledd. Bestemmelsen vil da lyde:

"§ 21 andre ledd første punktum

Dersom vilkårene i § 16 første eller andre ledd er oppfylt, kan Kongen i statsråd i saker av prinsipiell eller stor samfunnsmessig betydning, treffe vedtak etter §§ 16, 18 og 19."

Komiteen vil for øvrig legge vekt på at det bør foretas en del endringer av hensyn til enhetlig begrepsbruk. Komiteen merker seg at i utkastet til ny konkurranselov har enkelte uttrykk blitt hengende igjen fra gjeldende konkurranselov av 1993. Det gjelder "ervervsdrivende" i § 24 første ledd annet punktum, "næringsdrivende" i utkastet § 19 annet ledd annet punktum og "betingelser" i utkastet § 24 annet ledd. I utkastet for øvrig, brukes begrepene "foretak" og "vilkår" for å beskrive det samme. Av hensyn til konsekvent ordbruk foreslås derfor at uttrykkene "næringsdrivende" og "ervervsdrivende" endres til "foretak" i henholdsvis utkastet §§ 19 annet ledd annet punktum og 24 første ledd og at uttrykket "betingelser" endres til "vilkår" i utkastet § 24 annet ledd. Med samme begrunnelse foreslås at uttrykket "kontroll er ervervet" i utkastet § 18 første ledd erstattes med uttrykket "kontroll er overtatt". Det sikrer overensstemmelse med utkastet § 17 første ledd bokstav b, som angir varig overtagelse av kontroll som vilkår for at noe skal anses som en foretakssammenslutning.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti, fremmer følgende forslag:

"§ 18 første ledd skal lyde:

Partene i en fusjon etter § 17 første ledd bokstav a eller den eller de som samlet eller hver for seg varig overtar kontroll etter § 17 første ledd bokstav b, skal senest når endelig avtale er inngått eller kontroll er overtatt, informere Konkurransetilsynet om foretakssammenslutningen ved en alminnelig melding."

Komiteen fremmer følgende forslag:

"§ 19 annet ledd annet punktum skal lyde:

Konkurransetilsynet kan ved forskrift gjøre unntak for grupper av foretak.

§ 24 første og annet ledd skal lyde:

Enhver plikter å gi konkurransemyndighetene de opplysninger som disse myndigheter krever for å kunne utføre sine gjøremål etter loven eller for å kunne oppfylle Norges avtaleforpliktelser overfor en fremmed stat eller en internasjonal organisasjon. Opplysningene kan kreves gitt skriftlig eller muntlig innen en fastsatt frist både fra enkelte og fra grupper av foretak og kan nedtegnes og lagres som lydopptak.

På samme vilkår som nevnt i første ledd kan konkurransemyndighetene for gransking kreve utlevert alle typer informasjon og bærere av slik informasjon."

Komiteen viser for øvrig til brev av 21. januar 2004 fra Arbeids- og administrasjonsdepartementet (vedlegg) om behov for redaksjonelle endringer i forslaget til ny konkurranselov. Det fremgår av departementets brev at dette er endringer som er av teknisk karakter og innebærer oppretting av trykkfeil og språklige feil. De aktuelle endringene er innarbeidet i komiteens tilrådning til ny konkurranselov og gjelder følgende bestemmelser: § 12 fjerde ledd bokstav a, § 25 første ledd bokstav b, § 27 annet ledd første punktum og § 29 femte ledd første punktum.

2.12 EØS-konkurranseloven

Komiteen har merket seg at denne delen av lovproposisjonen er det få/ingen av høringsinstansene som har uttalt seg negative til. Det er i hovedsak en ren tillempling av krav i forbindelse med EØS' regelverk, og en klargjøring av hvilken kompetanse ESA skal ha i forhold til Norge og hvilken kompetanse Konkurransetilsynet skal ha i forhold til artiklene 53 og 54 i EØS-avtalen.

Det legges opp til at Konkurransetilsynet skal ha kompetanse til å håndheve artikkel 53 og 54. Ett av de områdene som tas inn er retten til å få prøvet bevissikring i henholdsvis foretak og andre steder, herunder privat bolig rettslig sett. Komiteen viser her til sine merknader om dette.

Komiteen merker seg også at § 9 i EØS-konkurranseloven gir ESA i enkelte saker en innleggsrett overfor de norske domstoler. Komiteen støtter dette.

3. FORSLAG FRA MINDRETALL

Forslag fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet:

Forslag 1

Ot.prp. nr. 6 (2003-2004) - A) om lov om konkurranse mellom foretak og kontroll med foretakssammenslutninger (konkurranseloven) - sendes tilbake til Regjeringen for ytterligere utredning.

Forslag 2

I lov om konkurranse mellom foretak og kontroll med foretakssammenslutninger (konkurranseloven) skal følgende bestemmelse lyde:

§ 9 e

Påpeke konkurranseregulerende virkninger av offentlige tiltak, eventuelt ved å fremme forslag med sikte på å styrke konkurransen og lette adgangen for nye konkurrenter.

§ 10 første ledd ny f)

Prosjektsamarbeid med tydelig utviklings- og innovasjonspreg unntas fra reglene a-e.

§ 10 tredje ledd

Bestemmelsene i første og annet ledd får ikke anvendelse på avtaler, beslutninger og samordnet opptrøden mellom produsenter eller produsentorganisasjoner i jordbruk, skogbruk eller fiske i tilknytning til:

- salg eller levering av norske jordbruks-, skogbruks- eller fiskeriprodukter
- innkjøp av innsatsfaktorer til produksjon av produkter som nevnt i bokstav a.

§ 10 nytt fjerde ledd

Forbudet i § 10 første ledd er ikke til hinder for at to eller flere ervervsdrivende samarbeider om enkeltprosjekter og inngir felles anbud eller tilbud for felles levering av varer eller tjenester. Unntaket gjelder bare dersom det i tilbudet opplyses om hva samarbeidet går ut på og hvem som samarbeider.

§ 25 nytt sjette ledd

Foretak som kontrolleres av Konkurransetilsynet skal ha rett til kopier av alle dokumenter.

Forslag fra Høyre og Kristelig Folkeparti:*Forslag 3*

I lov om konkurranse mellom foretak og kontroll med foretakssammenslutninger (konkurranseloven) skal følgende bestemmelse lyde:

§ 3 annet ledd annet punktum

Kongen i statsråd skal ved forskrift fastsette de unntak fra §§ 10 og 11 som er nødvendige for å gjennomføre landbruks- og fiskeripolitikken.

Forslag fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet:*Forslag 4*

I lov om konkurranse mellom foretak og kontroll med foretakssammenslutninger (konkurranseloven) skal følgende bestemmelser lyde:

§ 1 Lovens formål

Lovens formål er å fremme virksom konkurranse for å bidra til effektiv bruk av samfunnets ressurser gjennom konkurranse der forholdene ligger til rette for det og konkurranse ikke kommer i konflikt med viktige samfunnsmessige hensyn.

§ 16 femte ledd

Konkurransetilsynet kan kreve at partene i en fusjon skal oppnevne en forvalter til å bistå ved gjennomføringen av vedtak om inngrep etter første eller andre ledd. Forvalteren oppnevnes av og får omkostninger dekket av de parter som vedtaket retter seg mot i henhold til nærmere avtale mellom dem vedtaket retter seg mot og forvalteren. Forvalteren skal alltid ha muligheten til å inngå avtaler på vegne av dem vedtaket retter seg mot. Kongen kan i forskrift gi nærmere bestemmelser om forvalterens stilling.

§ 18 Melding om foretakssammenslutninger mv.

Kongen kan pålegge meldeplikt for foretakssammenslutninger. En foretakssammenslutning kan meldes frivillig til Konkurransetilsynet for å avklare om det kan bli aktuelt med inngrep etter § 6.

Konkurransetilsynet kan i enkelttilfeller pålegge melding. Slikt pålegg kan ikke gis senere enn tre måneder etter endelig avtale er inngått. Kongen kan fastsette nærmere regler om melding av foretakssammenslutninger, herunder hvilke sammenslutninger som skal være meldepliktige, krav til meldingens innhold og offentliggjøring av meldingen.

§ 24 fjerde ledd

Beslag i henhold til denne bestemmelsen skal begrenses i omfang til det som er nødvendig og for-

holdsmessig i forhold til den mistanke som Konkurransetilsynet søker å avklare.

§ 25 femte ledd

Beslag i henhold til denne bestemmelsen skal begrenses i omfang til det som er nødvendig og forholdsmessig i forhold til den mistanke som Konkurransetilsynet søker å avklare.

Forslag fra Arbeiderpartiet:*Forslag 5*

I lov om konkurranse mellom foretak og kontroll med foretakssammenslutninger (konkurranseloven) skal følgende bestemmelse lyde:

§ 21 Prøving i saker av prinsipiell eller stor samfunnsmessig betydning

I saker av prinsipiell eller stor samfunnsmessig betydning kan Departementet tillate en foretakssammenslutning eller et erverv av andeler som Konkurransetilsynet har grepet inn mot etter § 16. Det kan settes vilkår for en slik tillatelse. Bestemmelsen i § 16 tredje ledd får tilsvarende anvendelse. Dersom Konkurransetilsynets vedtak påklages, kan tillatelse ikke gis før klagebehandlingen er avsluttet.

Dersom vilkårene i § 16 første ledd er oppfylt, kan Departementet i saker av prinsipiell eller stor samfunnsmessig betydning, treffe vedtak etter §§ 16, 18 og 19. Fristene i §§ 18 og 20 gjelder ikke for vedtak truffet etter dette ledd. Departementet kan likevel ikke gripe inn mot en foretakssammenslutning eller et erverv av andeler senere enn 12 måneder etter at det er inngått endelig avtale eller kontroll er overtatt.

Forslag fra Fremskrittspartiet:*Forslag 6*

I lov om konkurranse mellom foretak og kontroll med foretakssammenslutninger (konkurranseloven) skal følgende bestemmelser lyde:

§ 3 andre ledd

Kongen kan ved forskrift gjøre unntak fra hele eller deler av denne lov for bestemte markeder eller næringer.

§ 8

Konkurransemyndighetene er Kongen, Konkurransklagenemnden og Konkurransetilsynet.

Konkurransetilsynet kan ikke instrueres om avgjørelser i enkeltsaker. Kongen kan pålegge Konkurransetilsynet å ta en sak opp til behandling. Konkurransklagenemnden kan omgjøre Konkurransetilsynets vedtak uten at vedtaket er påklaget, dersom dette

er ugyldig. Forvaltningsloven § 35 gjelder ikke for Konkurransklagenemndens omgjøring av Konkurransetilsynets vedtak etter denne lov.

Kongen kan gi nærmere bestemmelser om Konkurransetilsynets og Konkurransklagenemndens organisasjon og virksomhet.

§ 12 tredje ledd

Konkurransetilsynet skal begrunne avslag på anmodning om å gi pålegg etter første ledd. Avslag kan påklages til Konkurransklagenemnden.

§ 20 fjerde og femte ledd

Et vedtak om inngrep kan påklages innen 15 virkedager. Konkurransetilsynet skal bringe klagen inn for Konkurransklagenemnden senest 15 virkedager etter at den er mottatt. Konkurransklagenemnden må treffe vedtak i klagesaken innen 60 virkedager etter at klagen er mottatt. For øvrig gjelder reglene om klage i forvaltningsloven kapittel VI så langt de passer.

Frister i annet, tredje og fjerde ledd for Konkurransetilsynets eller Konkurransklagenemndens saksbehandling slutter å løpe dersom noen av de involverte foretak etter å ha mottatt skriftlig krav om å gi opplysninger innen en bestemt frist, ikke oppfyller kravet. Partene skal informeres om at fristen har sluttet å løpe. Fristen begynner å løpe igjen når Konkurransetilsynet eller Konkurransklagenemnden mottar de etterspurte opplysninger.

§ 22

Konkurransetilsynet og Konkurransklagenemnden skal offentliggjøre sine vedtak. Ved offentliggjøringen skal partenes navn og vedtakets hovedinnhold oppgis. Opplysninger underlagt taushetsplikt etter forvaltningsloven § 13 første ledd nr. 2 kan offentliggjøres dersom det er nødvendig for å opplyse om vedtakets hovedinnhold.

§ 27 andre ledd

Enhver med rettslig interesse kan kreve innsyn i dokumenter hos konkurransemyndighetene i en avsluttet sak om overtredelse av §§ 10, 11 og 12. For at innsynsretten skal kunne omfatte opplysninger som er undergitt lovbestemt taushetsplikt, kreves det at innsyn ikke vil virke urimelig overfor den opplysningene gjelder. Blir det begjært innsyn i taushetsbelagte opplysninger etter denne bestemmelse, skal de som har krav på taushet varsles og gis en frist til å uttale seg om spørsmålet. Avslag på begjæring om innsyn kan påklages til Konkurransklagenemnden.

Reglene i forvaltningsloven kapittel VI gjelder tilsvarende.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet:

Forslag 7

I lov om konkurranse mellom foretak og kontroll med foretakssammenslutninger (konkurranseloven) skal følgende bestemmelse lyde:

§ 12 første ledd

Konkurransetilsynet kan pålegge foretak eller sammenslutninger av foretak som overtrer forbudene i §§ 10 eller 11, å bringe overtredelsen til opphør. Strukturelle tiltak kan bare pålegges dersom det ikke finnes like effektive atferdsregulerende tiltak, eller dersom et atferdsregulerende tiltak vil være mer byrdefullt for foretaket.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 8

Stortinget ber Regjeringa vurdere å heve terskelen for anbudsinnkjøp til det maksimale av hva EØS-avtalen tillater.

Forslag 9

Stortinget ber Regjeringa komme tilbake med sak om ny vurdering om de nye nasjonale reglene, inkludert terskelverdien, for anbudsinnkjøp når det nye EU-direktivet for offentlige anskaffelser er vedtatt.

Forslag 10

I lov om konkurranse mellom foretak og kontroll med foretakssammenslutninger (konkurranseloven) skal følgende bestemmelser lyde:

§ 1 Lovens formål

Lovens formål er å bidra til effektiv bruk av samfunnets ressurser. Ved anvendelse av denne lov skal det tas særlig hensyn til forbrukernes interesser.

§ 10 nytt femte ledd

Offentlig foretak unntas fra denne bestemmelse.

§ 18 Melding om foretakssammenslutning mv.

A. Hvilke erverv skal meldes

Ved erverv av eierandeler i et norsk foretak i et slikt antall at erververen derved blir innehaver av mer enn en tredel eller minst en halvdel, eller minst to tredeler av samtlige eierandeler eller av stemmeberettigede eierandeler, skal erververen sende melding til departementet dersom:

1. foretaket har

- a) over 50 ansatte, eller
 - b) en omsetning siste år på over 50 millioner kroner, eller
 - c) mottatt offentlig støtte til forskning og utvikling på over 5 millioner kroner til minst ett enkeltprosjekt i løpet av de siste 8 år.
2. foretaket direkte eller indirekte eier mer enn en tredel av samtlige eierandeler eller av stemmeberettigede eierandeler i foretak som nevnt i nr. 1.
 3. erververen også har ervervet eierandeler i et slikt antall som angitt innledningsvis i denne paragraf, i andre foretak som tilhører samme konsern, og foretakene til sammen oppfyller betingelsen i nr. 1.

Ved erverv av aktiva som innebærer overtakelse av en virksomhet, skal erververen sende melding til departementet dersom virksomheten oppfyller betingelsen i første ledd nr. 1.

Departementet kan gi utfyllende regler om hvilke erverv som er meldepliktige.

B. Konsolidering av eierandeler

Meldeplikt inntreer også når to eller flere etter forutgående innbyrdes avtale, blir innehavere av eierandeler eller aktiva som samlet overstiger grensene.

Ved anvendelse av forrige paragraf skal eierandeler eller aktiva som tilhører følgende personer eller selskap, regnes sammen med erververens egne eierandeler eller aktiva:

- a) erververens ektefelle eller person som vedkommende bor sammen med i ekteskapslignende forhold,
- b) slektninger i rett oppadstigende eller nedadstigende linje, samt søsken,
- c) slektninger i rett oppadstigende eller nedadstigende linje, samt søsken til person nevnt i bokstav a,
- d) selskap innen samme konsern som erververen,
- e) selskap der vedkommende selv eller noen som nevnt i bokstav a - d, har slik innflytelse som nevnt i aksjelovens §1-2 første og annet ledd eller selskapslovens §1-2 annet ledd,
- f) noen som erververen har forpliktende samarbeid med, når det gjelder å gjøre bruk av rettighetene som aksjonær eller deltager,
- g) et ansvarlig selskap eller et kommandittselskap hvor erververen har eierinteresser.

Departementet avgjør i tvilstilfeller om eierandeler eller aktiva som erververen ikke eier, skal likestilles med eget erverv.

C. Omgåelse

Dersom det foreligger omstendigheter som gjør det sannsynlig at eierandeler eller aktiva er ervervet av en annen enn den formelle erververen, skal rettigheten anses for å tilhøre den antatt reelle erververen.

Dersom det må anses sannsynlig at andre enn erververen har rettigheter som innebærer at erververens rett til å råde over eierandelene eller aktiva, eller rett til å få det økonomiske utbyttet av dem, er vesentlig beskåret, skal eierandelene eller aktiva anses for å tilhøre rettighetshaveren.

D. Unntak fra meldeplikt på grunn av erververens stilling

Melding som nevnt i denne lov, er ikke nødvendig når:

- a) erververen er eierens ektefelle eller en person som vedkommende bor sammen med i et ekteskapslignende forhold,
- b) erververen er beslektet eller besvogret med vedkommende i oppadstigende eller nedadstigende linje eller i første sidelinje til og med barn av søsken,
- d) overdragelsen skjer ved skifte av ekteskapelig felleseie,
- e) erverver er staten,
- f) erverver er den fylkeskommune eller kommune, hvor foretaket ligger,
- g) erverver er finans- eller forsikringsinstitusjon og ervervet finner sted for å redde en fordring som er sikret ved pant i aktiva eller eierandeler i foretaket. Den ervervede rettighet må videreselges innen 2 år. Dersom salg ikke har funnet sted innen denne tid, kommer bestemmelsene under *Hvilke erverv skal meldes* til anvendelse. Ved tvangssalg regnes fristen fra stadfestelsen av budet eller fra tidspunktet for inngåelsen av salgsavtalen.

Er det tidligere gitt godkjenning for ervervet, skal de fastsatte vilkår også gjelde for den nye erverver.

E. Hvilke opplysninger skal meldes

Meldingen skal inneholde følgende:

- a) kopi av avtalen om ervervet,
- b) informasjon om erververen, herunder beskrivelse av erververs virksomhet, antall ansatte, årsoppgjør og firmaattest,
- c) begrunnelsen for og intensjonen med ervervet, herunder investeringsplaner,
- d) ervervets betydning for fremtidig virksomhet og sysselsetting,
- e) kopi av protokoll fra møtet hvor de ansatte ble informert om ervervet,
- f) informasjon om det foretak det er ervervet eierandeler i, eller de aktiva som er ervervet, herunder beskrivelse av virksomheten, antall ansatte, årsoppgjør og firmaattest.

Departementet kan i tillegg kreve fremlagt andre opplysninger som det anser som nødvendige for å vurdere saken.

F. Frist for innsendelse

Melding skal sendes departementet innen 30 dager etter at det ble inngått avtale om erverv av eierandeler eller aktiva som nevnt i denne lov, eller erververen ble innehaver av slike eierandeler eller aktiva. Ved tvangssalg regnes fristen fra stadfestelsen av budet eller fra tidspunktet for inngåelse av salgsavtalen. Domstoloven § 146 annet ledd, § 148 første ledd og § 149 gjelder tilsvarende.

Departementet kan i særlige tilfeller gi utsettelse med innsendelse av melding.

Når ytterligere opplysninger er nødvendige, kan det settes frist for innsendelse av slik informasjon.

G. Når nærmere prøving kan finne sted

Dersom departementet har grunn til å anta at ervervet kan ha vesentlige negative virkninger for foretaket, bransjen eller samfunnet for øvrig, herunder sysselsettingsmessige virkninger, kan ervervet undergis nærmere prøving.

H. Ytterligere opplysninger

Departementet kan når som helst under prøvingsperioden, kreve fremlagt de opplysninger som det anser som nødvendige for å vurdere saken.

I. Høring

Før departementet tar endelig stilling til et erverv som undergis nærmere prøving, skal de ansatte, samt kommunen og fylkeskommunen hvor foretaket ligger, gis anledning til å uttale seg til departementet.

J. Godkjenning av erverv

Med mindre allmenne hensyn taler imot, skal ervervet godkjennes.

Når godkjenning ikke gis, kan departementet pålegge erververen å avhende de eierandeler eller aktiva som det meldepliktige ervervet omhandlet, innen en nærmere fastsatt frist.

4. KOMITEENS TILRÅDING

Komiteen har ellers ingen merknader, viser til proposisjonen og råår Odelstinget til å gjøre slike

vedtak:

A.

Vedtak til lov

om konkurranse mellom foretak og kontroll med foretakssammenslutninger (konkurranseloven)

Kapittel 1 Innledende bestemmelser*§ 1 Lovens formål*

Lovens formål er å fremme konkurranse for derigjennom å bidra til effektiv bruk av samfunnets ressurser.

Ved anvendelse av denne lov skal det tas særlig hensyn til forbrukernes interesser.

§ 2 Definisjon av foretak

Med foretak menes i denne loven enhver enhet som utøver privat eller offentlig ervervsvirksomhet.

§ 3 Generelle unntak fra loven

Loven gjelder ikke for arbeids- og ansettelsesvilkår.

Kongen kan ved forskrift gjøre unntak fra hele eller deler av denne lov for bestemte markeder eller næringer. Kongen skal ved forskrift fastsette de unntak fra §§ 10 og 11 som er nødvendige for å gjennomføre landbruks- og fiskeripolitikken.

§ 4 Forholdet til andre lover

Dersom et forhold som faller inn under loven, også går inn under regulerings- og kontrollbestemmelser i andre lover, kan Kongen gi nærmere regler om den innbyrdes avgrensning av de forskjellige myndigheters virkeområde.

§ 5 Lovens stedlige virkeområde

Loven gjelder for vilkår, avtaler og handlinger som foretas, har virkning eller er egnet til å ha virkning her i riket.

Kongen kan ved forskrift bestemme at loven skal gjelde for vilkår, avtaler og handlinger som utelukkende har eller er egnet til å ha virkning utenfor riket.

Kongen kan ved forskrift bestemme i hvilken utstrekning loven skal gjelde for Svalbard.

§ 6 Varighet av enkeltvedtak

Enkeltvedtak etter denne loven skal normalt gjelde for et bestemt tidsrom. Enkeltvedtak skal normalt

ikke gjelde mer enn fem år og aldri i mer enn ti år. Virkningstiden bør fremgå av vedtaket.

Regelen i første ledd er ikke til hinder for at enkeltvedtak kan fornyes.

§ 7 *Overlevering av taushetsbelagte opplysninger til fremmede staters konkurransemyndigheter og internasjonale organisasjoner*

For å oppfylle Norges avtaleforpliktelser overfor fremmed stat eller internasjonal organisasjon kan Konkurransetilsynet uten hinder av lovbestemt taushetsplikt gi konkurransemyndigheter i fremmede stater og internasjonale organisasjoner opplysninger som er nødvendige for å fremme norske eller vedkommende stats eller organisasjons konkurranseregler.

Ved utlevering av opplysninger etter første ledd skal Konkurransetilsynet stille som vilkår at opplysningene bare kan formidles videre med samtykke fra Konkurransetilsynet og bare for det formål som samtykket omfatter.

Kongen kan gi forskrift om overlevering av opplysninger etter første og annet ledd.

Kapittel 2 Konkurransemyndighetenes organisasjon og oppgaver

§ 8 *Konkurransemyndighetenes organisasjon*

Konkurransemyndighetene er Kongen, departementet og Konkurransetilsynet.

Konkurransetilsynet kan ikke instrueres om avgjørelser i enkeltsaker. Kongen kan pålegge Konkurransetilsynet å ta en sak opp til behandling. Departementet kan omgjøre Konkurransetilsynets vedtak uten at vedtaket er påklaget, dersom dette er ugyldig. Forvaltningsloven § 35 gjelder ikke for departementets omgjøring av Konkurransetilsynets vedtak etter denne lov.

Kongen kan gi nærmere bestemmelser om Konkurransetilsynets organisasjon og virksomhet.

§ 9 *Konkurransetilsynets oppgaver*

Konkurransetilsynet skal føre tilsyn med konkurransen i de forskjellige markeder, herunder ved å

- kontrollere at lovens forbud og påbud overholdes,
- foreta nødvendige inngrep mot foretakssammenslutninger,
- iverksette tiltak for å øke markedenes gjennom-siktighet,
- håndheve EØS-avtalen artikkel 53 og 54 og
- påpeke konkurranseregulerende virkninger av offentlige tiltak, eventuelt ved å fremme forslag med sikte på å styrke konkurransen og lette adgangen for nye konkurrenter. Dersom Konkurransetilsynet krever det, skal det organ som forestår tiltaket, svare Konkurransetilsynet innen en nærmere an-

gitt frist. I svaret skal det blant annet redegjøres for hvordan de konkurransemessige hensyn vil bli ivarettatt.

Konkurransetilsynet plikter å veilede foretak vedrørende forståelse av denne lov, lovens rekkevidde og dens anvendelse i enkeltsaker.

Kapittel 3 Forbudte konkurransebegrensninger

§ 10 *Konkurransbegrensende avtaler mellom foretak*

Enhver avtale mellom foretak, enhver beslutning truffet av sammenslutninger av foretak og enhver form for samordnet opptreden som har til formål eller virkning å hindre, innskrenke eller vri konkurransen, er forbudt, særlig slike som består i

- å fastsette på direkte eller indirekte måte innkjøps- eller utsalgspriser eller andre forretningsvilkår,
- å begrense eller kontrollere produksjon, avsetning, teknisk utvikling eller investeringer,
- å dele opp markeder eller forsyningskilder,
- å anvende overfor handelspartnere ulike vilkår for likeverdige ytelser og derved stille dem ugunstigere i konkurransen,
- å gjøre inngåelsen av kontrakter avhengig av at medkontrahentene godtar tilleggstyelser som etter sin art eller etter vanlig forretningspraksis ikke har noen sammenheng med kontraktsgjenstanden.

Avtaler eller beslutninger som er forbudt i henhold til denne bestemmelse, skal ikke ha noen rettsvirkning.

Bestemmelsen i første ledd får ikke anvendelse på avtaler mellom foretak, beslutninger truffet av sammenslutninger av foretak og samordnet opptreden, som bidrar til å bedre produksjonen eller fordelingen av varene eller til å fremme den tekniske eller økonomiske utvikling, samtidig som de sikrer forbrukerne en rimelig andel av de fordeler som er oppnådd, og uten

- å pålegge vedkommende foretak restriksjoner som ikke er absolutt nødvendige for å nå disse mål, eller
- å gi disse foretak mulighet til å utelukke konkurranse for en vesentlig del av de varer det gjelder.

Kongen kan ved forskrift fastsette regler for hva som skal gå inn under tredje ledd (gruppefritak). Konkurransetilsynet kan bestemme at et gruppefritak ikke skal være anvendelig overfor bestemte foretak i den utstrekning avtaler, beslutninger og samordnet opptreden har virkninger som ikke er forenlige med tredje ledd.

§ 11 *Utilbørlig utnyttelse av dominerende stilling*

Et eller flere foretaks utilbørlige utnyttelse av sin dominerende stilling er forbudt.

Slik utilbørlig utnyttelse kan særlig bestå i

- å påtvinge, direkte eller indirekte, urimelige inn-

kjøps- eller utsalgspriser eller andre urimelige forretningsvilkår,

- b) å begrense produksjon, avsetning eller teknisk utvikling til skade for forbrukerne,
- c) å anvende overfor handelspartnere ulike vilkår for likeverdige ytelser og derved stille dem ugunstige i konkurransen,
- d) å gjøre inngåelsen av kontrakter avhengig av at medkontrahentene godtar tilleggsytelser som etter sin art eller etter vanlig forretningspraksis ikke har noen sammenheng med kontraktsgjenstanden.

§ 12 *Pålegg om å bringe en ulovlig atferd til opphør mv.*

Konkurransetilsynet kan pålegge foretak eller sammenslutninger av foretak som overtrer forbudene i §§ 10 eller 11, å bringe overtredelsen til opphør. Pålegget kan omfatte ethvert tiltak som er nødvendig for å bringe overtredelsen til opphør. Strukturelle tiltak kan bare pålegges dersom det ikke finnes like effektive atferdsregulerende tiltak, eller dersom et atferdsregulerende tiltak vil være mer byrdefullt for foretaket.

Pålegg etter første ledd kan gis selv om Konkurransetilsynet vedtar overtredelsesgebyr mot foretaket etter § 29 eller anmelder overtredelsen.

Konkurransetilsynet skal begrunne avslag på anmodning om å gi pålegg etter første ledd. Avslag kan påklages til departementet.

Konkurransetilsynet kan dersom det er

- a) rimelig grunn til å anta at §§ 10 eller 11 er overtrådt og
 - b) fare for at konkurransen utsettes for varig og uopprettelig skade,
- treffe midlertidig vedtak om pålegg etter første ledd. Dette gjelder likevel ikke dersom den vedtaket retter seg mot, påføres skade eller ulempe som står i åpenbart misforhold til de hensyn vedtaket skal ivareta. Midlertidig vedtak skal treffes for et begrenset tidsrom, men kan forlenges dersom faren for konkurransen består.

§ 13 *Prøving i saker av prinsipiell eller stor samfunnsmessig betydning*

I saker av prinsipiell eller stor samfunnsmessig betydning kan Kongen i statsråd tillate atferd i strid med forbudet i §§ 10 eller 11, gi pålegg etter § 12 og omgjøre Konkurransetilsynets vedtak etter § 12. En tillatelse til atferd i strid med §§ 10 eller 11 har ingen virkning i forhold til overtredelser av lovens forbud eller vedtak truffet i medhold av loven før tillatelsen blir gitt.

§ 14 *Konkurranserefremmende tiltak*

Dersom det er nødvendig for å fremme konkurransen i markedene, kan Kongen ved forskrift gripe inn mot vilkår, avtaler og handlinger som begrenser eller er egnet til å begrense konkurransen i strid med lovens formål.

§ 15 *Forholdet til EØS-avtalen*

Reglene i §§ 10 og 11 og i forskrifter etter § 14 gjelder med de begrensninger som følger av EØS-konkurranseloven § 7.

Kapittel 4 Kontroll med foretakssammenslutninger mv.

§ 16 *Inngrep mot foretakssammenslutninger mv.*

Konkurransetilsynet skal gripe inn mot en foretakssammenslutning dersom tilsynet finner at den vil føre til eller forsterke en vesentlig begrensning av konkurransen i strid med lovens formål.

Konkurransetilsynet skal på samme vilkår som etter første ledd, gripe inn mot erverv av andeler i et foretak selv om ervervet ikke fører til kontroll. Er ervervet gjennomført ved trinnvise oppkjøp, kan det gripes inn overfor de transaksjoner som har funnet sted innenfor en periode på to år regnet fra tidspunktet for det siste ervervet.

Inngrep etter første og annet ledd kan omfatte forbud, påbud og tillatelser på vilkår, herunder

- a) forbud mot en foretakssammenslutning eller et erverv som nevnt i annet ledd, med slike utfyllende bestemmelser som er nødvendige for at formålet med forbudet blir oppnådd,
- b) påbud om avhendelse av aksjer eller andeler som er ervervet som ledd i foretakssammenslutningen eller erverv som nevnt i annet ledd, eller
- c) vilkår som er nødvendige for å motvirke begrensning av konkurransen.

Inngrep etter første og annet ledd kan ikke finne sted dersom det foreligger et velfungerende nordisk eller europeisk marked og foretakssammenslutningen eller ervervet etter annet ledd heller ikke virker negativt for norske kunder.

Konkurransetilsynet kan oppnevne en forvalter til å bistå ved gjennomføringen av vedtak om inngrep etter første eller annet ledd. Forvalteren får sin godtgjørelse dekket av og kan inngå avtaler på vegne av dem som vedtaket retter seg mot. Kongen kan i forskrift gi nærmere bestemmelser om forvalters stilling.

Begrensninger som er direkte knyttet til en foretakssammenslutning eller et erverv som nevnt i annet ledd, er ikke i strid med §§ 10 eller 11 dersom de er nødvendige for gjennomføring av foretakssammenslutningen eller ervervet, og foretakssammenslutnin-

gen eller ervervet sammen med de tilknyttede begrensningene ikke fører til eller forsterker en vesentlig begrensning av konkurransen i strid med lovens formål.

§ 17 *Definisjon av foretakssammenslutning*

En foretakssammenslutning foreligger når

- a) to eller flere tidligere uavhengige foretak eller deler av foretak fusjonerer, eller
- b) – en eller flere personer, som allerede kontrollerer minst ett foretak, eller
 - ett eller flere foretak direkte eller indirekte, helt eller delvis, varig overtar kontrollen over ett eller flere andre foretak.

Når det opprettes et fellesforetak som på varig grunnlag ivaretar alle funksjoner som hører inn under en uavhengig økonomisk enhet, foreligger en foretakssammenslutning i henhold til første ledd bokstav b.

Kontroll oppnås gjennom rettigheter, avtaler eller andre midler som enkeltvis eller sammen, de faktiske eller juridiske forhold tatt i betraktning, gir mulighet til å utøve avgjørende innflytelse over et foretaks virksomhet, særlig

- a) eiendomsrett eller bruksrett til et foretaks samlede aktiva eller deler av dem,
- b) rettigheter eller avtaler som gir avgjørende innflytelse over et foretaks organer med hensyn til deres sammensetning, stemmegivning eller beslutninger.

Kontroll oppnås av personer eller foretak som

- a) er innehavere av slike rettigheter eller har rettigheter i henhold til slike avtaler, eller
- b) uten å være innehavere av slike rettigheter eller å ha rettigheter i henhold til slike avtaler, kan utøve rettigheter som følger av dem.

Kongen kan gi nærmere forskrifter om hva som skal omfattes av første ledd.

§ 18 *Melding av foretakssammenslutninger mv.*

Partene i en fusjon etter § 17 første ledd bokstav a eller den eller de som samlet eller hver for seg varig overtar kontroll etter § 17 første ledd bokstav b, skal senest når endelig avtale er inngått eller kontroll er overtatt, informere Konkurransetilsynet om foretakssammenslutningen ved en alminnelig melding.

Meldingen skal inneholde

- a) navn og adresse på partene i fusjonen eller den eller de som overtar kontroll,
- b) beskrivelse av de involverte foretakene og foretak i samme konsern,
- c) beskrivelse av markeder hvor de involverte foretak har en samlet markedsandel på over 20 prosent,
- d) navn på de involverte foretakenes fem viktigste konkurrenter, kunder og leverandører og

- e) årsberetning for de involverte foretakene.

Konkurransetilsynet kan pålegge fullstendig melding. Et slikt pålegg kan ikke gis senere enn 15 virkedager etter at Konkurransetilsynet har mottatt melding etter første ledd eller 3 måneder etter endelig avtale om erverv av andeler etter § 16 annet ledd.

Foretakssammenslutninger og erverv etter § 16 annet ledd kan meldes frivillig til Konkurransetilsynet for å avklare om det er aktuelt med inngrep etter § 16. Den frivillige meldingen må tilfredsstillende kravet til fullstendig melding.

Kongen kan ved forskrift fastsette nærmere regler om meldinger etter første til fjerde ledd, herunder innskrenke virkeområdet for den alminnelige meldepikten etter første ledd, og fastsette krav til innhold i alminnelig melding og fullstendig melding samt regler om offentliggjøring av meldingene.

§ 19 *Gjennomføringsforbud*

Foretakssammenslutninger som omfattes av reglene i § 18 tredje eller fjerde ledd, må ikke gjennomføres så lenge Konkurransetilsynet behandler saken etter § 20 annet ledd første punktum. For foretakssammenslutninger som pålegges meldeplikt etter § 18 tredje ledd, gjelder gjennomføringsforbudet fra partene har mottatt pålegg om melding. For foretakssammenslutninger som meldes frivillig etter § 18 fjerde ledd, gjelder gjennomføringsforbudet fra det tidspunkt fullstendig melding er gitt.

Konkurransetilsynet kan av eget tiltak gjøre unntak fra gjennomføringsforbudet etter første ledd i enkeltsaker. Konkurransetilsynet kan ved forskrift gjøre unntak for grupper av foretak.

Konkurransetilsynet kan gi pålegg om midlertidig gjennomføringsforbud og andre tiltak dersom det er

- a) rimelig grunn til å anta at foretakssammenslutningen kan lede til eller forsterke en vesentlig begrensning av konkurransen og
- b) nødvendig med et midlertidig forbud for å sikre gjennomføringen av eventuelle inngrep etter § 16.

§ 20 *Vedtak om inngrep*

Vedtak om inngrep etter § 16 treffes av Konkurransetilsynet på grunnlag av fullstendig melding etter § 18 tredje eller fjerde ledd.

Konkurransetilsynet må innen 25 virkedager fra den fullstendige meldingen er mottatt, varsle at inngrep kan bli aktuelt. Gis ikke slikt varsel, kan Konkurransetilsynet ikke gripe inn etter § 16.

Konkurransetilsynet må senest innen 70 virkedager etter at fullstendig melding ble mottatt, legge frem begrunnet forslag til inngrepsvedtak. Forslaget forelegges partene til uttalelse med en frist på 15 virkedager. Konkurransetilsynet må treffe sitt vedtak innen 15 virkedager fra tilsynet har mottatt partenes

uttalelse. Dersom det er fremsatt et tilbud om avhjelpende tiltak, kan fristen etter begjæring fra partene forlenges med 25 virkedager. Tilbyr partene avhjelpende tiltak, skal tilbudet også fremlegges i et dokument som er offentlig.

Et vedtak om inngrep kan påklages innen 15 virkedager. Konkurransetilsynet skal bringe klagen inn for departementet senest 15 virkedager etter at den er mottatt. Departementet må treffe vedtak i klagesaken innen 60 virkedager etter at klagen er mottatt. For øvrig gjelder reglene om klage i forvaltningsloven kapittel VI så langt de passer.

Frister i annet, tredje og fjerde ledd for Konkurransetilsynets eller departementets saksbehandling slutter å løpe dersom noen av de involverte foretak etter å ha mottatt skriftlig krav om å gi opplysninger innen en bestemt frist, ikke oppfyller kravet. Partene skal informeres om at fristen har sluttet å løpe. Fristen begynner å løpe igjen når Konkurransetilsynet eller departementet mottar de etterspurte opplysninger.

§ 21 *Prøving i saker av prinsipiell eller stor samfunnsmessig betydning*

I saker av prinsipiell eller stor samfunnsmessig betydning kan Kongen i statsråd tillate en foretaks-sammenslutning eller et erverv av andeler som Konkurransetilsynet har grepet inn mot etter § 16. Det kan settes vilkår for en slik tillatelse. Bestemmelsen i § 16 tredje ledd får tilsvarende anvendelse. Dersom Konkurransetilsynets vedtak påklages, kan tillatelse ikke gis før klagebehandlingen er avsluttet.

Dersom vilkårene i § 16 første eller andre ledd er oppfylt, kan Kongen i statsråd i saker av prinsipiell eller stor samfunnsmessig betydning, treffe vedtak etter §§ 16, 18 og 19. Fristene i §§ 18 og 20 gjelder ikke for vedtak truffet etter dette ledd. Kongen i statsråd kan likevel ikke gripe inn mot en foretaks-sammenslutning eller et erverv av andeler senere enn 12 måneder etter at det er inngått endelig avtale eller kontroll er overtatt.

Kapittel 5 Prisopplysning og offentlighet

§ 22 *Offentlighet*

Konkurransetilsynet og departementet skal offentliggjøre sine vedtak. Ved offentliggjøringen skal partenes navn og vedtakets hovedinnhold oppgis. Opplysninger underlagt taushetsplikt etter forvaltningsloven § 13 første ledd nr. 2 kan offentliggjøres dersom det er nødvendig for å opplyse om vedtakets hovedinnhold.

§ 23 *Prisopplysning mv.*

Konkurransetilsynet kan, dersom det er nødvendig for å fremme konkurransen, pålegge ervervsdrivende å merke, ha oppslag om eller gi annen under-

retning om pris, forretningsvilkår og kvalitet ved salg av varer og tjenester. Kongen kan gi forskrift om det samme.

Kapittel 6 Saksbehandling ved undersøkelser og kontroll

§ 24 *Opplysningsplikt og granskning*

Enhver plikter å gi konkurransemyndighetene de opplysninger som disse myndigheter krever for å kunne utføre sine gjøremål etter loven eller for å kunne oppfylle Norges avtaleforpliktelser overfor en fremmed stat eller en internasjonal organisasjon. Opplysningene kan kreves gitt skriftlig eller muntlig innen en fastsatt frist både fra enkelte og fra grupper av foretak og kan nedtegnes og lagres som lydopptak.

På samme vilkår som nevnt i første ledd kan konkurransemyndighetene for granskning kreve utlevert alle typer informasjon og bærere av slik informasjon.

Opplysninger som kreves etter første og annet ledd, kan gis uten hinder av den lovbestemte taushetsplikt som ellers påhviler ligningsmyndigheter, andre skatte- og avgiftsmyndigheter og myndigheter som har til oppgave å overvåke offentlig regulering av ervervsvirksomhet.

Første og annet ledd gjelder selv om det er besluttet bevissikring etter § 25.

Kongen kan ved forskrift fastsette nærmere regler for opplysningsplikt og granskning.

§ 25 *Bevissikring*

For å søke etter bevis kan Konkurransetilsynet, når det er rimelig grunn til å anta at loven eller vedtak i medhold av loven er overtrådt, eller det er nødvendig for å kunne oppfylle Norges avtaleforpliktelser overfor en fremmed stat eller en internasjonal organisasjon, kreve

- å få adgang til lokaler, eiendommer, transportmidler og andre oppbevaringssteder hvor det kan finnes bevis for overtredelse,
- å få adgang til bolig dersom det er særlig grunn til å anta at bevis oppbevares der,
- å ta med ting som kan ha betydning som bevis for nærmere granskning og
- å forsegle forretningslokaler, bøker eller forretningspapirer så lenge undersøkelsen varer og dette anses nødvendig.

Begjæring om adgang til bevissikring framsettes av Konkurransetilsynet for tingretten på det sted hvor det mest praktisk kan skje. Retten treffer sin avgjørelse ved beslutning før bevissikringen settes i verk. Den begjæringen retter seg mot, skal ikke varsles om begjæringen eller beslutningen. Kjæremål over beslutningen har ikke oppsettende virkning. Straffeprosessloven §§ 200 og 201 første ledd, §§ 117 til 120, jf. §§ 204, 207, 208, 209, 213 og kapittel 26 samt for-

valtningsloven § 15 annet ledd gjelder så langt de passer.

Konkurransetilsynet kan kreve bistand av politiet til å iverksette beslutningen om bevissikring.

Dersom det ikke er tid til å avvente rettens beslutning, kan Konkurransetilsynet kreve at politiet avstenger områder der bevisene kan være inntil rettens beslutning foreligger.

Kongen kan ved forskrift fastsette nærmere regler om bevissikring og behandling av overskuddsinformasjon.

§ 26 *Forholdet til offentlighetsloven*

Offentlighetsloven gjelder ikke i saker om overtredelse av §§ 10, 11, 18 første ledd, 19 første ledd eller vedtak i medhold av denne lov så lenge saken ikke er avsluttet. En sak regnes ikke som avsluttet hvis den er anmeldt til påtalemyndigheten.

§ 27 *Innsyn i dokumenter hos konkurransemyndighetene*

Foretak eller personer som Konkurransetilsynet etterforsker for overtredelse av konkurranseloven, skal på begjæring gis adgang til å gjøre seg kjent med sakens dokumenter, såfremt det kan skje uten skade eller fare for etterforskningen eller tredjemann. Forvaltningsloven § 19 får tilsvarende anvendelse. Blir begjæringen avslått, kan spørsmålet kreves avgjort av retten ved kjennelse. Dersom etterforskningen omfatter flere foretak eller personer, gjelder innsynsretten ikke dokumenter som bare gjelder andre foretak eller personer.

Enhver med rettslig interesse kan kreve innsyn i dokumenter hos konkurransemyndighetene i en avsluttet sak om overtredelse av §§ 10, 11 eller 12. For at innsynsretten skal kunne omfatte opplysninger som er undergitt lovbestemt taushetsplikt, kreves det at innsyn ikke vil virke urimelig overfor den opplysningene gjelder. Blir det begjært innsyn i taushetsbelagte opplysninger etter denne bestemmelse, skal de som har krav på taushet varsles og gis en frist til å uttale seg om spørsmålet. Avslag på begjæring om innsyn kan påklages til departementet. Reglene i forvaltningsloven kapittel VI gjelder tilsvarende.

Kapittel 7 Sanksjoner

§ 28 *Tvangsmulkt*

For å sikre at enkeltvedtak i medhold av denne lov og pålegg etter § 24 overholdes, kan Konkurransetilsynet bestemme at den vedtaket retter seg mot, skal betale en løpende mulkt til staten inntil forholdet er rettet.

Konkurransetilsynet bestemmer når mulkten begynner å løpe. Konkurransetilsynet kan helt eller delvis frafalle kravet om påløpt mulkt.

Kongen kan ved forskrift fastsette nærmere regler om ileggelse av tvangsmulkt.

§ 29 *Overtredelsesgebyr*

Et foretak kan ilegges overtredelsesgebyr dersom foretaket eller noen som handler på vegne av foretaket, forsettlig eller uaktsomt

- a) overtrer §§ 10, 11, 18 første ledd eller 19 første ledd,
- b) overtrer vedtak etter §§ 12, 16, 19 tredje ledd eller 23,
- c) unnlater å etterkomme pålegg etter §§ 24 eller 25,
- d) gir uriktige eller ufullstendige opplysninger til konkurransemyndighetene,
- e) bryter forsegling foretatt i medhold av § 25,
- f) overtrer forskrift i medhold av §§ 14 eller 23, eller
- g) medvirker til overtredelser av bokstav a til f.

Gebyr kommer ikke til anvendelse ved overtredelse av § 18 tredje ledd.

Konkurransetilsynet vedtar overtredelsesgebyr. Ved fastsettelse av gebyrets størrelse, skal det særlig legges vekt på foretakets omsetning, overtredelsens grovhet og varighet, samt lempning etter § 31.

Vedtaket om overtredelsesgebyr kan ikke påklages. Overtredelsesgebyret forfaller til betaling to måneder etter at vedtaket er fattet. Vedtak om overtredelsesgebyr er tvangsgrunnlag for utlegg. Dersom foretaket går til søksmål mot staten for å prøve vedtaket, suspenderes tvangskraften. Retten kan prøve alle sider av saken. Tvistemålsloven gjelder så langt den passer.

Adgangen til å ilegge gebyr foreldes etter 10 år ved overtredelse av §§ 10 eller 11 i denne loven. Andre overtredelser foreldes etter 5 år. Fristen avbrytes ved at Konkurransetilsynet tar skritt til sikring av bevis etter lovens § 25 eller meddeler et foretak at det er mistenkt for overtredelse av loven eller et vedtak truffet i medhold av loven.

Kongen kan ved forskrift gi nærmere regler om beregning av overtredelsesgebyr.

§ 30 *Straff*

Med bøter eller fengsel inntil 3 år straffes den som forsettlig eller grovt uaktsomt

- a) overtrer §§ 10, 18 første ledd eller 19 første ledd,
- b) overtrer vedtak etter §§ 12, 16 eller 19 tredje ledd,
- c) unnlater å etterkomme pålegg etter §§ 24 eller 25,
- d) gir uriktige eller ufullstendige opplysninger til konkurransemyndighetene,
- e) bryter forsegling foretatt i medhold av § 25, eller
- f) overtrer forskrift i medhold av § 14.

Er en overtredelse av § 10 utført under særdeles skjerpene omstendigheter, kan fengsel inntil 6 år anvendes. Ved avgjørelse av om særdeles skjerpene omstendigheter foreligger, skal det legges vekt på om overtredelsen har vært søkt holdt skjult, om den har

voldt betydelig økonomisk skade, om den har gitt betydelig økonomisk fordel og grovheten av overtredelsen for øvrig.

Medvirkning til overtredelse som nevnt i første og annet ledd straffes på samme måte.

§ 31 Lempning

Ved utmålingen av gebyr etter § 29 eller bøter til foretak etter § 30 for overtredelse av § 10, skal det tas i betraktning om foretaket har bistått konkurransemyndighetene med oppklaringen av egen eller andres overtredelse.

Kongen kan ved forskrift gi nærmere regler om lempning ved utmåling av gebyr.

Kapittel 8 Ikrafttredelse m.m.

§ 32 Ikrafttredelse

Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer.

Fra samme tid oppheves lov 11. juni 1993 nr. 65 om konkurranse i ervervsvirksomhet.

§ 33 Overgangsbestemmelser

Forskrifter, vedtekter, reglementer og instruksjoner som er gitt i medhold av lov 11. juni 1993 nr. 65 om konkurranse i ervervsvirksomhet gjelder fortsatt så langt de passer, inntil Kongen opphever eller endrer disse i medhold av denne lov eller ved særskilt bestemmelse.

Enkeltvedtak i medhold av lov 11. juni 1993 nr. 65 om konkurranse i ervervsvirksomhet opprettholdes i den perioden som er forutsatt i vedtakene inntil de blir endret eller opphevet i medhold av denne lov eller ved særskilt bestemmelse av Kongen.

Overtredelsesgebyr og straff etter denne loven kommer bare til anvendelse på overtredelser som er begått etter lovens ikrafttredelse.

Kongen kan ellers gi de overgangsbestemmelser som er nødvendige.

§ 34 Endringer i andre lover

Fra den tid loven trer i kraft gjøres følgende endringer i andre lover:

1. Tolloven 10. juni 1966 nr. 5 § 16 annet ledd nr. 1 skal lyde:
 1. myndigheter som har til oppgave å føre kontroll med at bestemmelsene i konkurranseloven og lov om pristiltak overholdes
2. I markedsføringsloven 16. juni 1972 nr. 47 gjøres følgende endringer:

Ny § 3 a skal lyde:

§ 3 a Prismerking mv.

Den som i næringsvirksomhet selger varer, tjenester eller andre ytelser til forbrukere, skal så langt det er praktisk mulig informere om prisene, slik at de lett kan ses av kundene.

Departementet kan ved forskrift gi nærmere regler om gjennomføringen av plikten etter første ledd og kan herunder gjøre unntak fra første ledd.

For å lette kundenes bedømmelse av priser og kvalitet på varer og tjenester, kan departementet ved forskrift påby ervervsdrivende å iverksette tiltak utover det som følger av påbudet i første ledd. Slik forskrift om informasjonstiltak kan blant annet

1. påby merking, oppslag eller annen underretning om pris, forretningsvilkår, kvalitet og andre egenskaper.
2. gi påbud om sortering og bestemmelser om mål og vekt og opplysning om pris pr. enhet (jmførpris) for varer som frambyes for salg.

§ 12 nytt tredje ledd skal lyde:

Markedsrådet kan ved enkeltvedtak påby prisinformasjon etter § 3 a første ledd og ved forskrifter gitt med hjemmel i § 3 a annet og tredje ledd.

Nåværende tredje og fjerde ledd blir nye fjerde og femte ledd.

§ 14 første ledd nytt annet punktum skal lyde:

Forbrukerombudet kan også treffe vedtak som nevnt i § 12 tredje ledd dersom det ikke er oppnådd frivillig ordning, og ombudet antar at det vil medføre skadevirkning å avvente Markedsrådets vedtak.

Nåværende første ledd annet punktum blir første ledd nytt tredje punktum.

§ 20 tredje ledd skal lyde:

Bestemmelsene i denne lov gjør ingen innskrenkninger i bestemmelser fastsatt i eller i medhold av konkurranseloven, jf. likevel fjerde ledd og lov om pristiltak.

§ 20 nytt fjerde ledd skal lyde:

Konkurranseloven § 10 gjelder ikke ved bruk av kontraktvilkår som er fremforhandlet i samarbeid med Forbrukerombudet i medhold av markedsføringsloven § 13 annet ledd.

Nåværende fjerde ledd blir nytt femte ledd.

3. I lov 26. mai 1995 nr. 25 om gjennomføring av fellesregler om innenlands transport i EØS-avtalen gjøres følgende endringer:

§ 3 første ledd skal lyde:

Den som forsettlig eller uaktsomt overtrer artikkel 5 nr. 2 eller artikkel 6 i EØS-avtalen vedlegg XIII punkt 6 (rådsforordning nr 11 av 27 juni 1960), eller unnlater å etterkomme en anmodning etter avtalen artikkel 11 eller 13 om å gi opplysninger til norske myndigheter, straffes som fastsatt i konkurranseloven § 30.

§ 3 tredje ledd skal lyde:

For å sikre at en anmodning etter artikkel 11 eller 13 etterkommes, kan vedkommende myndighet ilegge tvangsmulkt etter reglene i konkurranseloven § 28.

4. I lov 23. juni 2000 nr. 54 om edb-baserte reservasjonssystemer for passasjertransport mv. skal § 3 første ledd lyde:

Ved kontroll som foretas av EFTAs overvåkingsorgan eller Konkurransetilsynet i henhold til forskrifter gitt i medhold av rettsakten omhandlet i EØS-avtalen vedlegg XIII, kapittel VI, punkt 63 om regler for bruk av edb-baserte reservasjonssystemer, gjelder konkurranseloven §§ 24 og 25 tilsvarende.

5. I lov 4. juli 2003 nr. 83 om elektronisk kommunikasjon (ekomloven) skal

§ 9-6 annet ledd annet punktum lyde:

Myndigheten skal ikke, uten samtykke fra konkurransemyndighetene, gi innsyn i informasjon som nevnt i konkurranseloven §§ 26 og 27.

B.

Vedtak til lov

om gjennomføring og kontroll av EØS-avtalens konkurranseregler mv. (EØS-konkurranseloven)

§ 1 *Håndheving av EØS-avtalens konkurranseregler*

EFTAs overvåkingsorgan og EFTA-domstolen håndhever EØS-avtalens konkurranseregler i samsvar med denne lovens §§ 2 til 5 og 9 med forskrifter. Norske konkurransemyndigheter og domstoler håndhever EØS-avtalen artikkel 53 og 54 i samsvar med denne lovens §§ 6 til 9.

§ 2 *Opplysningsplikt og unntak fra taushetsplikt*

Enhver plikter uten hinder av taushetsplikt å gi EFTAs overvåkingsorgan og EFTA-domstolen de

opplysninger organene kan kreve i henhold til EØS-avtalen, Avtale mellom EFTA-statene om opprettelse av et overvåkingsorgan og en domstol eller forskrifter gitt i medhold av § 5. Det kan settes tidsfrist for når opplysninger skal gis.

Konkurransetilsynet kan etter anmodning fra EFTAs overvåkingsorgan kreve tilsvarende opplysninger.

Enhver skal uten hinder av taushetsplikt, innenfor de rammer EØS-avtalen gir, ha rett til å besvare henvendelser fra Europa-kommisjonen og EF-domstolen.

Uten hinder av lovbestemt taushetsplikt kan norske myndigheter gi EFTAs overvåkingsorgan og Kommisjonen alle opplysninger som er nødvendige for å håndheve konkurransereglene i EØS-avtalen.

§ 3 *Kontroll foretatt av EFTAs overvåkingsorgan*

Ved kontroll som foretas av EFTAs overvåkingsorgan eller Konkurransetilsynet etter anmodning fra EFTAs overvåkingsorgan i henhold til forskrifter gitt i medhold av § 5, gjelder konkurranseloven §§ 24 og 25 tilsvarende.

Når tingretten prøver en begjæring om bevissikring etter konkurranseloven § 25 annet ledd, er rettens prøvelsesrett regulert av reglene i tredje og fjerde ledd.

Ved begjæring om bevissikring som gjelder adgang til lokaler, eiendommer og transportmidler som tilhører foretak eller sammenslutninger av foretak, kontrollerer retten om beslutningen fra EFTAs overvåkingsorgan er ekte og prøver om den tiltenkte bruk av tvangsmidler er vilkårlig eller uforholdsmessig i forhold til bevissikringens formål. Ved prøvelsen av tvangsmidlenes forholdsmessighet kan retten anmode EFTAs overvåkingsorgan direkte eller gjennom Konkurransetilsynet om detaljerte forklaringer om de forhold som ligger til grunn for EFTAs overvåkingsorgans mistanke om at det foreligger en overtredelse av EØS-avtalen artikkel 53 og 54, samt om alvorligheten av den antatte overtredelsen og karakteren av foretakets delaktighet. Retten kan likevel ikke prøve om bevissikringen er nødvendig, eller kreve å få forelagt opplysninger i EFTAs overvåkingsorgans saksdokumenter. Det er forbeholdt EFTA-domstolen å kontrollere lovligheten av beslutningen fra EFTAs overvåkingsorgan.

Ved begjæring om bevissikring som gjelder andre lokaler, eiendommer og transportmidler enn nevnt i tredje ledd, herunder private hjem, kontrollerer retten om beslutningen fra EFTAs overvåkingsorgan er ekte og prøver om den tiltenkte bruk av tvangsmidler er vilkårlig eller uforholdsmessig, særlig i forhold til den antatte overtredelses grovhet og betydningen av det ønskede bevismateriale, foretakets delaktighet, samt den rimelige sannsynlighet for

at forretningspapirer som er relevante for formålet med bevissikringen, oppbevares i de lokaler som begjæringen om bevissikring angår. Retten kan anmode EFTAs overvåkningsorgan direkte eller gjennom Konkurransetilsynet om detaljerte forklaringer om forhold av betydning for prøvingen av forholdsmessigheten av de tiltenkte tvangsmidler. Retten kan likevel ikke prøve om bevissikringen er nødvendig eller kreve å få forelagt opplysninger i EFTAs overvåkningsorgans saksdokumenter. Det er forbeholdt EFTA-domstolen å kontrollere lovligheten av beslutningen fra EFTAs overvåkningsorgan.

EFTAs overvåkningsorgan og Kommisjonen kan være til stede ved og delta i kontroll som foretas av Konkurransetilsynet innenfor de rammer EØS-avtalen gir.

Konkurransetilsynet og Kommisjonen kan være til stede ved og delta i kontroll som foretas av EFTAs overvåkningsorgan innenfor de rammer EØS-avtalen gir.

§ 4 *Sivilrettslige bøter og tvangsmulkt*

EFTAs overvåkningsorgan og EFTA-domstolen kan ilegge foretak eller sammenslutninger av foretak sivilrettslige bøter for forsettlig eller uaktsom overtreddelse av EØS-avtalen artikkel 53, 54 eller 57, bestemmelsene i EØS-avtalen vedlegg XIV, bestemmelsene i Avtale mellom EFTA-statene om opprettelse av et overvåkningsorgan og en domstol protokoll 4, samt vedtak fattet i medhold av nevnte bestemmelser.

Myndighetene nevnt i første ledd, kan også fastsette tvangsmulkt til gjennomføring av vedtak fattet med hjemmel i bestemmelsene nevnt i første ledd.

§ 5 *Forskrifter*

Kongen kan gi forskrifter om gjennomføring og håndheving av konkurransereglene i EØS-avtalen og Avtale mellom EFTA-statene om opprettelse av et overvåkningsorgan og en domstol.

§ 6 *Norske konkurransemyndigheters håndheving av EØS-avtalen artikkel 53 og 54*

Norske konkurransemyndigheter skal, med de begrensninger som følger av EØS-avtalen, Avtale mellom EFTA-statene om opprettelse av et overvåkningsorgan og en domstol og forskrifter gitt i medhold av § 5, føre tilsyn med at EØS-avtalen artikkel 53 og 54 overholdes. Konkurranseloven §§ 12, 22 og 24 til 31 gjelder tilsvarende.

Når konkurransemyndighetene treffer avgjørelser i henhold til EØS-avtalen artikkel 53 og 54 om avtaler, beslutninger eller opptreden som allerede er gjenstand for en beslutning fra EFTAs overvåkningsorgan, kan de ikke treffe avgjørelser som er i strid

med den beslutning som EFTAs overvåkningsorgan har truffet.

Konkurransemyndighetene kan bestemme at forskrifter om gruppefritak etter EØS-avtalen artikkel 53 nr. 3 ikke skal være anvendelige overfor bestemte foretak i den utstrekning og på de vilkår som EØS-avtalen, Avtale mellom EFTA-statene om opprettelse av et overvåkningsorgan og en domstol og forskrifter gitt i medhold av § 5, fastsetter.

Mener konkurransemyndighetene at en sak bør behandles av et overvåkningsorgan, sendes saken til EFTAs overvåkningsorgan. I slike tilfelle gjelder ikke forvaltningslovens regler for behandling av saker som gjelder enkeltvedtak.

§ 7 *Forholdet mellom norsk konkurranselovgivning og EØS-avtalen artikkel 53 og 54*

Når konkurransemyndighetene eller domstolene anvender norsk konkurranselovgivning på avtaler, beslutninger truffet av sammenslutninger av foretak og samordnet opptreden, som omtalt i EØS-avtalen artikkel 53 nr. 1, som kan påvirke samhandelen mellom EØS-statene som omtalt i nevnte artikkel, skal de også anvende EØS-avtalen artikkel 53 på slike avtaler, beslutninger og samordnet opptreden. Når konkurransemyndighetene eller domstolene anvender norsk konkurranselovgivning på utilbørlig utnyttelse som er forbudt etter EØS-avtalen artikkel 54, skal de også anvende EØS-avtalen artikkel 54.

Anvendelsen av norsk konkurranselovgivning må ikke føre til forbud mot avtaler, beslutninger truffet av sammenslutninger av foretak og samordnet opptreden, som kan påvirke samhandelen mellom EØS-statene, men som ikke begrenser konkurransen som omtalt i EØS-avtalen artikkel 53 nr. 1, eller som oppfyller vilkårene etter EØS-avtalen artikkel 53 nr. 3, eller som er omfattet av et gruppefritak etter EØS-avtalen artikkel 53 nr. 3. Konkurransemyndighetene er ikke etter denne bestemmelse forhindrede fra å anvende mer restriktiv norsk lovgivning som forbyr eller sanksjonerer foretaks ensidige atferd.

Med forbehold for alminnelige prinsipper og andre bestemmelser i EØS-retten, kommer første og annet ledd ikke til anvendelse når konkurransemyndighetene og domstolene anvender norsk lovgivning om kontroll med foretakssammenslutninger, og de utelukker heller ikke anvendelsen av bestemmelser i lovgivningen som hovedsakelig fremmer et annet formål enn det formål som fremmes av EØS-avtalen artikkel 53 og 54.

§ 8 *Domstolenes avgjørelser etter EØS-avtalen artikkel 53 og 54*

Når domstolene treffer avgjørelser i henhold til EØS-avtalen artikkel 53 og 54 om avtaler, beslutninger eller opptreden som allerede er gjenstand for en

beslutning fra EFTAs overvåkningsorgan, kan de ikke treffe avgjørelser som er i strid med den beslutning som EFTAs overvåkningsorgan har truffet. Domstolene skal heller ikke treffe avgjørelser som vil være i strid med en beslutning som EFTAs overvåkningsorgan har til hensikt å treffe når det har innledet saksbehandling. Domstolene kan utsette saken i påvente av en slik beslutning. Disse forpliktelser berører ikke rettighetene og pliktene etter artikkel 34 i Avtale mellom EFTA-statene om opprettelse av et overvåkningsorgan og en domstol.

§ 9 Innleggsrett overfor domstolene

Konkurransetilsynet kan på eget initiativ gi skriftlige innlegg for domstolene i spørsmål om anvendelsen av EØS-avtalen artikkel 53 og 54. Med tillatelse fra den aktuelle domstol kan Konkurransetilsynet også gi muntlige innlegg.

Dersom en ensartet anvendelse av EØS-avtalen artikkel 53 og 54 krever det, kan EFTAs overvåkningsorgan på eget initiativ gi skriftlige innlegg for domstolene. Med tillatelse fra den aktuelle domstol kan EFTAs overvåkningsorgan også gi muntlige innlegg.

Utelukkende for å kunne utarbeide slike innlegg, kan Konkurransetilsynet og EFTAs overvåkningsorgan anmode den aktuelle domstol om å sende dem, eller sørge for at de får tilsendt, alle nødvendige dokumenter for vurdering av saken.

§ 10 Ikrafttredelse

Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer.

Fra samme tidspunkt oppheves lov 27. november 1992 nr. 110 om konkurranseregler i EØS-avtalen mv.

§ 11 Overgangsbestemmelser

Overtredelsesgebyr og straff etter denne lov kommer bare til anvendelse på overtredelser som er begått etter lovens ikrafttredelse.

Forskrifter gitt i medhold av lov av 27. november 1992 nr. 110 om konkurranseregler i EØS-avtalen mv. gjelder fortsatt så langt de passer, inntil Kongen opphever eller endrer disse i medhold av denne loven eller ved særskilt bestemmelse.

§ 12 Endringer i andre lover

Fra den tid loven tretr i kraft gjøres følgende endringer i andre lover:

I lov 26. mai 1995 nr. 25 om gjennomføring av fellesregler om innenlands transport i EØS-avtalen skal § 2 første og annet ledd lyde:

Når EFTAs overvåkningsorgan behandler saker som gjelder EØS-avtalens vedlegg XIII punkt 6 (rådsforordning nr. 11 av 27. juni 1960) om avskaffelse av forskjellsbehandling med hensyn til transportpriser og transportvilkår i EØS, gjelder §§ 2 til 4 i EØS-konkurranseloven tilsvarende. Dersom slike saker bringes inn for EFTA-domstolen til overprøving, gjelder §§ 2 og 4 i den nevnte loven tilsvarende.

Når saker som gjelder bestemmelsene i EØS-avtalen nevnt i første ledd behandles av Europakommisjonen, gjelder § 2 annet, tredje og fjerde ledd i EØS-konkurranseloven tilsvarende. Dersom slike saker bringes inn for EFs førsteinstansdomstol eller EFDomstolen til overprøving, gjelder § 2 første og annet ledd i den nevnte loven.

C

Stortinget ber Regjeringen, i forbindelse med statsbudsjettet for 2005, redegjøre for hvordan regelverket om forenklet melding kan praktiseres slik at det i minst mulig grad blir til byrde for små og mellomstore bedrifter.

Oslo, i familie-, kultur- og administrasjonskomiteen, den 12. februar 2004

Sonja Irene Sjøli

leder

Ulf Erik Knudsen

ordfører

Vedlegg 1**Brev fra Arbeids- og administrasjonsdepartementet v/statsråden til familie-, kultur- og administrasjonskomiteen, datert 1. desember 2003****Spørsmål fra komiteen om Ot.prp. nr. 6 (2003-2004) A) Om lov om konkurranse mellom foretak og kontroll med foretakssammenslutninger B) Lov om gjennomføring og kontroll av EØS-avtalens konkurranseregler m.v.**

Jeg viser til brev av 21. november i år i forbindelse med komiteens behandling av Ot.prp. nr. 6 (2003-2004), der komiteen bl.a. ønsker en oversikt over hvilke land som pr. 1.5.2004 har straff som mulig sanksjon i sin konkurranselov og en oversikt pr. samme dato over mulighetene for kontradiksjon for tiltalte, særlig mht. tilgang til kopi av beslaglagt materiale.

En uttømmende oversikt i forbindelse med de spørsmålene komiteen stiller, forutsetter omfattende informasjonsinnhenting og inngående studier av både eksisterende konkurranselovgivning og prosesslovgivning i alle EØS- og OECD-land, samt eventuelle forslag til nye regler som vil tre i kraft på det aktuelle tidspunkt. Jeg utelukker likevel ikke at det kan la seg gjøre å gi komiteen en mer fullstendig oversikt på et senere tidspunkt enn 1. desember dersom det skulle være ønskelig.

Jeg formidler imidlertid uansett den informasjon som er tilgjengelig på det nåværende tidspunkt. De nedenstående opplysninger og vedlagte oversikter på engelsk antas å gi komiteen et noe bedre faktagrunnlag som utgangspunkt for spørsmål under høringen i Stortinget 1. desember 2003. Jeg har begrenset meg til å gi en oversikt over eksisterende regler om sanksjonsformer og en oversikt over hvilke land som gir adgang til å beslaglegge originaldokumenter samt hvilke land der det bare kan tas med kopier.

Informasjonene er dels basert på opplysninger fra Kommisjonen, dels på oversikter utarbeidet av det europeiske nettverket av nasjonale konkurransemyndigheter og dels på en oversikt over nasjonal kartell- og givning i "Global Competition Review" for 2003.

Spørsmål 1:

Hvilke land har straff som mulig sanksjon i sin konkurranselov, og i hvilke tilfeller er det mulig å bruke straff?

Som bakgrunn for mitt svar gir jeg først en kort oversikt over det forslaget som er lagt fram i Ot.prp. nr. 6.1 proposisjonen foreslås i § 29 en administrativ reaksjon, overtredelsesgebyr, overfor foretak som forsettlig eller uaktsomt overtrer forbudene i loven eller vedtak i medhold av loven. Reaksjonen beteg-

nes som administrativ fordi den ilegges ved vedtak av en administrativ myndighet, Konkurransetilsynet. Etter min mening må imidlertid et overtredelsesgebyr anses som straff etter Den Europeiske Menneskerettskonvensjonens (EMK) artikkel 6. Personer kan ikke ilegges overtredelsesgebyr. Videre foreslås det i § 30 formell straff i form av bøter eller fengsel for foretak eller personer som forsettlig eller grovt uaktsomt overtrer nærmere fastsatte forbud i loven eller vedtak i medhold av loven. Det er etter denne bestemmelsen ikke straffbart å overtre forbudet i § 11 om utilbørlig utnyttelse av dominerende stilling.

Det er mange forhold som har betydning for hvordan en stat utformer sitt sanksjonssystem. Et viktig forhold er blant annet hvordan rettssystemet mer generelt er utformet. Det er også tilfelle for Norge, hvor utgangspunktet er at de alvorligste former for økonomisk kriminalitet er belagt med både personstraff og foretaksstraff. Videre har mange land, på samme måte som Norge, særegenheter basert på egen vurdering av hva som er straffverdig eller ikke. Det vil derfor være vanskelig å gi en oversikt over reaksjonssystemene i andre land som kan brukes til en meningsfull sammenlikning mellom landene.

Med dette forbeholdet og med det forbehold at opplysningene baseres på annenhånds informasjon har *følgende land adgang til disse former for sanksjon:*

Administrative bøter (noen land har slike bøter også for individer)

Australia, Belgia, Brasil, Chile, Finland, Hellas, Irland, Japan, Kypros, Latvia, Litauen, Nederland, New Zealand, Polen, Portugal, Tsjekkia, Tyskland, Slovakia, Slovenia, Spania, Sverige, Sør-Afrika, Ungarn, USA, Østerrike.

Foretaksstraff

Brasil, Estland, Irland, Japan, Malta, Slovakia, Slovenia, USA, Østerrike.

Personstraff

Brasil, Canada, Chile, Estland, Frankrike, Hellas (med begrensninger), Irland, Italia (i helt spesielle saker knyttet til boikott), Japan, Kypros, Luxembourg, Slovakia, Slovenia, Storbritannia, Sveits (med begrensninger), Tyskland (samarbeid om anbud), USA, Østerrike.

Spørsmål 2:

*Komiteen ønsker en kort oversikt over tiltaltes stil-
ling i de ulike land (Spesielt i forhold til kontradik-
sjonsprinsippet) - og særlig at det utdypes hvilken til-
gang tiltalte har til kopi av det beslaglagte materia-
let?*

Kontradiktoriske rettigheter er en grunnleggende del av både forvaltningsretten og strafferetten. Disse rettighetene inneholder mange elementer som inntre på ulike stadier i saksbehandlingen. I forholdet til forslaget til ny konkurranselov har diskusjonen særlig vært knyttet til om Konkurransetilsynet ved bevis- sikring skal kunne ta med originaldokumenter uten å la den kontrollert beholde kopier, eller om den kontrollert skal ha rett til slike kopier. Jeg konsentrer der- for besvarelsen om dette spørsmålet.

I forslaget til ny konkurranselov har Konkurransetilsynet anledning til å ta med originaler uten å etterlate kopier til den undersøkte. Dette er begrunnet i hensyn til effektiviteten i etterforskningen. Ved beslag av originaldokumenter ivaretas den kontrollertes behov for dokumentene ved at originaldokumenter returneres straks Konkurransetilsynet ikke lenger trenger dem, eller det kan skje uten skade eller fare for etterforskningen eller tredjemann. Et avslag på en begjæring om å få adgang til sakens dokumenter kan bringes inn for retten. Spørsmålet er således ikke om det skal gis adgang til kontradiksjon ved at den kontrollerte skal få innsyn i beslaglagte dokumenter, men når slikt innsyn skal gis.

Materialet jeg har funnet om andre land, gir lite informasjon om den kontrollerte har krav på å få kopi av beslag eller ikke. Dette vil særskilt være aktuelt der myndighetene har adgang til å ta med originaler. Det finnes i det hele tatt bare sparsomme opplysninger vedrørende adgangen til partsinnsyn som grunnlag for kontradiksjon. Der partsoffentlighet på etterforskningsstadiet er omtalt er dette bare knyttet til siste fase i etterforskningen, nemlig når myndighetene har kommet frem til at det har skjedd en overtredelse og varsler enten ved anmeldelse eller ved vedtak om sanksjon.

Mitt materiale er ikke tilstrekkelig detaljert til å kunne si noe sikkert om i hvor stor grad det er gitt rom for kontradiksjon på de øvrige stadier i en prosess fra mistanke om overtredelse og frem til en eventuell tiltalebeslutning og påtalebegjæring. Rettighetene til den kontrollerte vil, som nevnt foran, variere etter hvilket trinn i saken man befinner seg på og om vedkommende individ eller foretak kan sies å være mistenkt/siktet. I den grad de enkelte land er folkerettslige forpliktet (der FNs menneskerettskonvensjon og Den Europeiske menneskerettskonvensjon er ratifisert) setter imidlertid disse forpliktelsene et minstekrav til mistenktes rettigheter.

Følgende land gir konkurransemyndighetene rett til å ta med originalen:

Canada, Danmark, Irland (kan beholdes opp til 6 mnd., evt. lengre v/avgjørelse av domstol), Japan, New Zealand, Polen, Portugal, (trolig Spania ("copy and seize")), Sveits (men ransakings- og beslagsretten ikke brukt. Sterkere hjemler vurderes i øyeblikket), Storbritannia (originalene kan beholdes inntil 3 mnd.), Sør-Afrika, Tyskland, USA, Østerrike (noe usikkert- beslagsretten omfatter antakelig også originaler).

Følgende land gir konkurransemyndighetene rett til bare å ta med kopier:

Australia (og/eller gjøre utdrag), Brasil, Finland, Italia, Nederland (inkluderer speil-kopiering av data-servere), Sverige (og/eller gjøre utdrag), Tsjekkia, Østerrike.

For flere land gjelder begrensninger i det materialet som kan tas med, enten som original eller kopi. Dette gjelder som i Norge f.eks. advokatkorrespondanse, men også andre opplysninger kan være unntatt gjennom generelle regler utenom konkurranselov- givningen.

Mer om Storbritannia, Sverige, Danmark og EU/ EØS

Storbritannia

Storbritannia vedtok 7. november 2002 en ny lov som innførte straffesanksjoner for personer som deltar i karteller. Straffebestemmelsen gjelder karteller som driver prissamarbeid, markedsdeling og anbuds- samarbeid. Det er kun horisontale avtaler som vil bli omfattet og ikke vertikale avtaler. Maksimumsstraffen er satt til 5 år. For øvrig kan foretak ilegges administrative bøter.

Det er lagt vekt på at karteller er skadelig for forbrukerne og økonomien generelt og at bøtenivå overfor de som deltar i et kartell må ha tilstrekkelig preventiv effekt.

Dokumenter

Hovedregelen er at Office of Fair Trading kan ta med kopier av dokumenter, men under spesielle om- stendigheter kan det tas originaler som kan beholdes i inntil 3 måneder.

Danmark

Foretaksstraff

Med mindre det kan ilegges høyere straff etter annen lovgivning, er det bøtestraff for forsettlig og grovt uaktsomme overtredelser. Det gjelder bl.a. overtredelse av forbudene mot konkurransebegren- sende avtaler og misbruk av dominerende stilling,

manglende etterlevelse av påbud om opphør og overtredelse av vilkår. Straffereglene er underlagt offentlig påtale, men en sak starter normalt etter anmodning fra Konkurrencestyrelsen. Det ble 6. juni 2002 foretatt endringer i konkurranseloven med sikte på å øke bøtenivået.

Det er ikke adgang til administrative bøter.

Dokumenter

Konkurrencestyrelsen kan etter "retskendelse" og mot behørig legitimasjon på stedet gjøre seg kjent med og ta kopi av dokumenter. I særlige situasjoner kan Konkurrence-styrelsen ta med opplysninger eller lagringsmediet for opplysninger for kopiering. I tilfelle skal materialet returneres tilbake senest tre hverdager etter at kontrollundersøkelsen fant sted. Fristen kan forlenges i særlige tilfeller.

Sverige

Konkurranseskadeavgift

Overtredelser av forbudsbestemmelsene i konkurranseloven ble avkriminalisert i 1993. Begrunnelsen var at straffesanksjoner ikke ble ansett som nødvendige i tillegg til den nye sanksjonen "konkurranseskadeavgift", som er en sivilrettslig reaksjonsform.

Stockholms tingsrätt kan treffe beslutning om at et foretak skal betale konkurranseskadeavgift dersom foretaket eller noen som handler på foretakets vegne forsettlig eller uaktsomt har overtrådt forbudene eller tilsidesatt vedtatte vilkår.

Dokumenter

Når Konkurrenceverket gjennomfører en undersøkelse har verket rett til å ta kopi av eller gjøre utdrag fra bokførings- og forretningsdokumenter.

EU/EØS

Administrative bøter

Både ved brudd på bestemmelser om tilsyn med foretakssammenslutninger og brudd på forbudsbestemmelsene er sanksjonen administrative bøter overfor foretak. Bøtenivået er noe forskjellig, avhengig av hvilke regler som er overtrådt.

Dokumenter

Kommisjonen og EFTAs overvåkingsorgan kan, evt. med bistand av nasjonale konkurransemyndigheter, ta med kopier av dokumenter.

Vedlegg 2

Brev fra Arbeids- og administrasjonsdepartementet v/statsråden til familie-, kultur- og administrasjonskomiteen, datert 13. desember 2003

Ot.prp. nr. 6 (2003 - 2004) Ny konkurranselov og ny EØS-konkurranselov - Spørsmål fra Familie-, kultur- og administrasjonskomiteen (komiteen)

Jeg viser til brev datert 5. desember 2003 med vedlegg fra komiteen.

Komiteen ønsker min vurdering av spørsmål som ble reist i forbindelse med Stortingets åpne høring 1. desember 2003 om Regjeringens forslag til Ot. prp. nr. 6 (2003-2004) om lov om konkurranse mellom foretak og kontroll med foretakssammenslutninger (konkurranseloven) og lov om gjennomføring og kontroll av EØS-avtalens konkurranseregler mv. (EØS-konkurranseloven).

Dette gjelder særlig spørsmål fra Forbrukerrådet, Energibedriftenes Landsforening (EBL) og Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO). I tillegg ønsker komiteen en vurdering av om lovforslaget kan komme i konflikt med samvirkeorganisasjonen, og av at næringene innen landbruket mener at det bør være unntak fra forbudet mot pris- og markedssamarbeid mellom produsenter i primærnæringene.

Nedenfor følger min vurdering av de spørsmålene som er tatt opp. Jeg skissere først i en sammenfattet form de problemstillingene som er reist (satt i kursiv). Deretter gir jeg min vurdering av disse. For detaljer i merknadene fra Forbrukerrådet, EBL og NHO vises til uttalelsene fra disse.

I. Merknader fra Forbrukerrådet

1. Forbrukerrådet mener at et hovedformål med konkurranse er å sikre forbrukerne bedre produkter samt rimelig pris og foreslår derfor at forbrukerhensyn tas inn i lovens formålsbestemmelse.

Det er et mål å utnytte landets ressurser på en måte som skaper størst mulige verdier for innbyggerne. Både erfaring og kunnskap tilsier at konkurranse er det beste virkemiddelet for å oppnå dette målet. Jeg mener på denne bakgrunn at formålet med konkurranseloven bør være å fremme konkurranse for derigjennom å bidra til effektiv bruk av samfunnets ressurser.

Det vil i stor grad være samsvar mellom hensynet til effektiv bruk av samfunnets ressurser og forbrukerhensyn, som bedre utvalg, høyere kvalitet og lave priser. I markeder med konkurranse har forbrukerne valgfrihet og mulighet til å påvirke tilbudet av varer og tjenester. Trusselen om å miste kunder til en konkurrent på grunn av høye priser, dårlig kvalitet eller et mangelfullt utvalg, disiplinere tilbyderne. Å frem-

me konkurranse bidrar dermed i de aller fleste tilfeller til å fremme forbrukerhensyn. Erfaring tilsier også at forbrukerhensyn blir ivaretatt best i markeder med konkurranse. Effektiv bruk av samfunnets ressurser er et gode som alle deler av samfunnet nyter godt av. Selv i de spesielle tilfeller der konkurranse ikke fører til lavere priser, er konkurranse til forbrukernes beste. I slike tilfeller avspeiler de økte prisene produktene virkelige verdi, og for lave priser har ført til et overforbruk som ikke er samfunnsøkonomisk ønskelig. Jeg mener derfor at den enkelte forbruker som en del av samfunnet, er tjent med at samfunnets ressurser brukes effektivt, selv om gevinsten ikke nødvendigvis kommer i forbindelse med rollen som forbruker.

Jeg har på denne bakgrunn kommet til at det ikke er behov for å inkludere forbrukerpolitiske mål i konkurranselovens formålsbestemmelse. Samtidig gjør jeg oppmerksom på at forbrukerhensyn er tatt inn i utkastet til § 10 i ny konkurranselov, noe som vil føre til at forbrukerhensyn blir et vesentlig hensyn ved praktiseringen av konkurranseloven.

2. Forbrukerrådet foreslår en egen utredning av etterspørselssiden i markedet.

Jeg deler Forbrukerrådets syn om at en velfungerende etterspørselsside er sentralt for å oppnå konkurranse, men jeg har ikke ennå tatt stilling til om det bør nedsettes et eget utvalg for å utrede disse spørsmål.

II. Merknader fra EBL

1. EBL fremmer forslag til nytt § 16 fjerde ledd i konkurranseloven med følgende ordlyd:

"Inngrep etter første og annet ledd kan ikke finne sted dersom foretakssammenslutningen eller ervervet etter annet ledd opererer i et marked som oftere er et velfungerende nordisk eller europeisk marked enn et regionalt eller nasjonalt marked."

Jeg tolker EBLs argumentasjon slik at norske konkurransemyndigheter legger til grunn en for snever markedsavgrensning, og at dette svekker norske bedrifters konkurranseevne.

Avgrensningen av det relevante marked er sentral del av konkurranseanalysen i saker etter konkurranseloven og viktig for å kunne analysere de konkurransemessige virkninger av bedriftserverv og andre forhold av konkurransemessig betydning. Kon-

kurransemyndighetenes markedsavgrensning baserer seg på en konkurransefaglig vurdering som nødvendigvis er skjønnsbasert. Det er viktig å merke seg at konkurransemyndighetene benytter samme kriterier for markedsavgrensning uavhengig av om bedriften er norsk eller utenlandsk. Det er etterspørernes alternativer som avgjør størrelsen på det relevante marked.

Videre er utgangspunktet for et eventuelt inngrep at bedriftservivet begrenser konkurransen på en måte som strider med formålet om effektiv ressursbruk. Det er samfunnets interesser som skal ivaretas gjennom konkurranselovgevingen, og ikke interessene til den enkelte bedrift. En praksis som godkjenner bedriftserviv i strid med lovens formål, vil medføre et samfunnsøkonomisk tap, og som hovedregel være til skade for forbrukerne.

I "Statkraftsakene" var markedsavgrensningen et sentralt vurderingstema. Problemstillingene var om flaskehalsene i overføringsnettene førte til at det relevante marked i disse sakene var avgrenset til deler av Norge i deler av året, om konkurransen i disse periodene var eller ville bli vesentlig begrenset i strid med lovens formål om samfunnsøkonomisk effektiv ressursbruk. Både Konkurransetilsynet og jeg, i klagebehandlingen, kom til at dette var tilfellet. I vurderingen av virkningene for den samfunnsøkonomiske ressursbruken ble det tatt hensyn til at flaskehalsene var tidsbegrenset. Problemet var at vekslingen mellom perioder med flaskehals, og perioder med et velfungerende marked var det som gav Statkraft muligheten til å utnytte markedsrett, ved at de kunne dumpe kraft i perioder uten flaskehals. Det ville derfor vært meningsløst å knytte denne vurderingen ensidig opp til hvor stor andel av året som det var flaskehals uten å vurdere hvor store virkninger ervervene hadde for konkurransen og ressursbruken i disse periodene og mer generelt for kraftmarkedet.

Jeg mener på denne bakgrunn at det vil være galt å innføre en regel om at det ikke skal gripes inn i tilfeller der markedet "oftere" er et velfungerende nordisk eller europeisk marked enn et regionalt eller nasjonalt marked. Etter sin ordlyd vil forslaget innebære at en fusjon som er konkurransemessig uheldig i nær halvparten av tiden skal tillates. Dette vil være svært skadelig for norske kunder.

Videre mener jeg at EBLs forslag til § 16 fjerde ledd kun har praktisk relevans for kraftmarkedet. Jeg har - uten at dette er grundig utredet - vanskelig for å se andre områder hvor det relevante marked varierer slik det fremgår av EBLs forslag til bestemmelse. Jeg er av den oppfatning at det vil være uheldig med en slik bransjespesifikk bestemmelse i en generell konkurranselov.

Generelt er heller ikke lemping på konkurranselovgevingen egnet til å bedre norske bedrifters kon-

kurransesevne i forhold til utenlandske aktører. Snarere tvert imot, bedrifter med markedsrett har ikke incentiver til å velge effektive løsninger. Markedsrett vil kunne føre til lavere kostnadseffektivitet og produktutvikling. Lemping på konkurransereglene for å styrke norske bedrifters konkurranseevne kan dermed virke mot sin hensikt ved at konkurranseevnen svekkes på grunn av ineffektiv tilpasning. Følgelig fremstår tiltak for skjerming av norske bedrifter som et lite hensiktsmessig virkemiddel for å bedre norske bedrifters konkurranseevne.

Samlet sett vil jeg sterkt fraråde å endre forslaget til § 16 fjerde ledd i ny konkurranselov slik EBL har foreslått.

2. Som følge av at forslaget til konkurranseloven § 16 annet ledd om minoritetserviv vil bli en særnorsk regel, foreslås denne fjernet og heller regulert av atferdsreglene i §§10 og 11.

Hele konkurranselovutvalget mener at minoritetserviv kan medføre konkurransemessige problemer også i de tilfeller der et erverv av minoritetsandeler ikke fører til overtakelse av kontroll. Imidlertid er det uenighet i utvalget om minoritetserviv som ikke fører til kontroll skal behandles etter fusjonsreglene, atferdsreglene eller i en særbestemmelse.

Erfering og kunnskap viser at det er behov for en inngrepsadgang mot minoritetserviv i en ny konkurranselov. Et selskap med en minoritetspost i en konkurranselov vil kunne ha fordeler av ensidig å tilpasse sin virksomhet slik at konkurransen mellom de to selskaper begrenses. Slik ensidig tilpasning vil neppe omfattes av de foreslåtte forbudene i §§ 10 og 11. Derfor er det i § 16 annet ledd foreslått en egen bestemmelse om inngrep mot minoritetserviv som ikke medfører kontroll, der rasjonell økonomisk opptreden fra erververens side kan føre til en vesentlig begrensning av konkurransen.

På denne bakgrunn vil jeg fraråde forslaget fra EBL om å fjerne bestemmelsen om minoritetserviv. For øvrig viser jeg til omtalen i punkt 7.2.4 i Ot. prp. nr. 6 (2003-2004).

III. Merknader fra NHO

1. NHO mener at regjeringens forslag på flere punkter ikke er drøftet offentlig, verken i Konkurranselovutvalget eller i den etterfølgende høring. Dette gjelder for eksempel spørsmålet om beviskrav ved ileggelse av overtredelsesgebyr, meldeplikt for foretaks-sammenslutninger, godtgjørelse til forvalter og databeslag ved Konkurransetilsynets bevissikring. NHO mener også at flere av forslagene bør utredes bedre før de eventuelt vedtas.

Alle deler av lovforslaget, også der hvor regjeringen har valgt løsninger som avviker fra lovutvalgets,

er blitt tatt opp enten i NOU 2003:12 Ny konkurranselov, i form av flertalls- eller mindretalls- eller i høringsbrevet. I enkelte tilfeller foreslås det imidlertid løsninger som ikke er blitt fremmet av lovutvalget. Det betyr imidlertid ikke at forslagene ikke er utredet eller hørt. I tillegg skal forskrifter til konkurranse-loven, blant annet om nærmere utforming av meldepliktsreglene, på egen høring.

Jeg mener således at kravene til utredning er iva-retatt gjennom de prosesser som er gjennomført i forbindelse med lovarbeidet før fremleggelsen av Ot. prp. nr. 6 (2003- 2004) for Stortinget.

2. NHO mener at det ikke er noen viktig grunn til at ny konkurranselov må tre i kraft 1. mai 2004. Det er viktigere at Stortinget gis tilstrekkelig tid til å behandle lovverket forsvarlig.

Proposisjonen består av forslag til to lover, konkurranse-loven og EØS-konkurranse-loven. EØS-konkurranse-loven inneholder flere bestemmelser som vi, av hensyn til våre EØS-forpliktelser, må gjennomføre innen 1. mai 2004. Dette gjelder særlig kompetansen til EFTAs Overvåkningsorgan (ESA) til å gi innlegg overfor norske domstoler og domstolenes kontroll av ESAs kompetanse til å foreta bevissikring i foretak og private hjem.

EØS-avtalen er isolert sett ikke til hinder for at den norske konkurranse-loven utsettes. Det innebærer imidlertid at norske foretak fortsatt vil være regulert av særnorske regler om forbud og inngrep forskjellig fra resten av Europa. Samlet sett vil dette føre til dårligere rammevilkår og forutberegnlighet for næringslivet og mindre effektiv håndheving av EØS-avtalen artikkel 53 og 54.

På denne bakgrunn mener jeg det er viktig at Stortinget vedtar konkurranse-loven slik at den kan tre i kraft 1. mai 2004.

3. NHO er enig i at de materielle konkurransereglene bør harmoniseres med EUs regler, men mener at det er en forutsetning at også de prosessuelle reglene og sanksjonsreglene harmoniseres tilsvarende.

Det var ikke en forutsetning for lovutvalgets forslag om å harmonisere de materielle konkurransereglene at også de prosessuelle reglene ble harmonisert. Det er heller ingen krav i EU/EØS om at regler om prosess eller sanksjoner skal harmoniseres. Videre er dette, i den grad prosessuelt regelverk og sanksjoner ikke er harmonisert, primært et problem for de foretak som mistenkes for overtredelser både av de særnorske reglene og EØS-reglene. For de lovlidige foretakene har det liten betydning at regler om prosess og sanksjoner i Norge og EØS er ulike. De fordeler disse har av at de materielle reglene blir harmonisert, reduseres ikke av at prosessuelt regelverk og sanksjoner ikke harmoniseres.

Med utgangspunkt i den valgfrihet som Norge således har med hensyn til å innføre EUs regler, mener jeg derfor at det i forslaget til nytt regelverk er gjort en grundig vurdering og avveining med hensyn til hvilke prosessuelle regler og sanksjonsregler som bør innføres i den norske konkurranse-loven.

4. NHO legger til grunn at forslaget til §§ 13 og 21 om prøving i saker av prinsipiell eller stor samfunnsmessig betydning sikrer politisk styring i enkeltsaker. Derfor bør Stortinget kunne vurdere å innføre en uavhengig klagenemnd, som regulær klageinstans med hjemmel til å prøve alle sider ved Konkurransetilsynets vedtak. Dette vil sikre tilstrekkelig forutberegnlighet for næringslivet.

Ved Stortingets behandling av St.meld. nr. 17 Om statlige tilsyn, jf. Innst. S. nr. 222 (2002-2003) ble det enighet om ikke å foreta endringer i ordningen for klagebehandling i inneværende Stortingsperiode. Dette innebærer blant annet at forslaget fra Konkurranselovutvalget om et politisk uavhengig fagorgan i konkurransesaker - Konkurransenemnda - bortfaller, og at departementet fortsatt skal være klageinstans for vedtak fattet av Konkurransetilsynet. Innenfor denne rammen, og for i størst mulig grad å sikre konkurransemyndighetene faglig uavhengighet, er det foreslått å lovfeste at Konkurransetilsynet ikke kan instrueres om avgjørelsen i enkeltsaker. Med samme begrunnelse er det også foreslått at departementet ikke kan omgjøre tilsynets vedtak med mindre dette påklages eller det er ugyldig. Verken Konkurransetilsynet som førsteinstans eller departementet som klageinstans kan vektlegge andre hensyn enn konkurransehensyn i sine vedtak. Alle disse forslagene, kombinert med forslaget om at politisk overprøving ut i fra annet enn konkurransehensyn legges til Kongen i statsråd, innebærer en større grad av faglig uavhengighet for Konkurransetilsynet enn det som er tilfellet i dag. Samtidig er politisk overprøving ut fra andre samfunnshensyn enn konkurranse lagt til Kongen i Statsråd og dermed er de politiske avveininger mer synliggjort i forslaget til ny konkurranselov enn etter systemet i gjeldende lov.

Jeg vil også peke på at alle tyngre sanksjoner i loven, også Konkurransetilsynets vedtak om overtredelsesgebyr, kan prøves direkte for domstolene.

Samlet sett mener jeg derfor at forslaget til ny konkurranselov fører til god forutsigbarhet for næringslivet.

5. NHO foreslår at det tas inn en egen bestemmelse tilsvarende forvaltningsloven § 11 om Konkurransetilsynets veiledningsplikt i den nye konkurranse-loven.

Forvaltningslovens bestemmelser gjelder også i forhold til vedtak som vil bli fattet etter den nye kon-

kurranseloven. Således er det unødvendig å gjenta en slik bestemmelse i forslaget til ny lov. Det er heller ikke hensiktsmessig å forsøke å presisere innholdet i denne plikten nærmere i selve loven. Den bør sees i sammenheng med behovet for veiledning, tilsynets øvrige oppgaver og tilgjengelig ressurser til enhver tid.

6. NHO vil at det i forbindelse med omtalen av vedtak om påbud om opphør i lovforslaget § 12 presiseres at Konkurransetilsynet er underlagt forvaltningsloven § 16 om forhåndsvarsling.

Forvaltningslovens regler gjelder også her, jf. omtalen under punkt 5 ovenfor, og jeg mener således det ikke er behov for en slik presisering som NHO her foreslår.

7. NHO mener det er uklart om foretakenes egne vurderinger om hvilke endringer som er mest hensiktsmessig, bør tillegges vekt ved Konkurransetilsynets påbud om opphør etter lovforslaget § 12.

I Ot.prp. nr. 6 (2003-2004) punkt 6.6.3 er det utrykkelig sagt at departementet er enig i det syn NHO ga uttrykk for i sin høringsuttalelse at dersom det finnes alternative måter å etterleve bestemmelsen på, må foretakene ha stor grad av frihet til å velge hvordan de vil tilpasse seg. Men i konkrete tilfeller kan det være nødvendig for tilsynet å pålegge spesiell atferd for å sikre at bestemmelsene etterleves. Det er imidlertid også presisert at de alminnelige krav til forholdsmessighet vil legge begrensninger på hvilke tiltak som tilsynet kan pålegge foretaket.

Det er således klart at det skal legges vekt på foretakenes egne vurderinger ved valg av tiltak ved påbud om opphør.

8. NHO er av den oppfatning at strukturelle tiltak i forslaget til § 12 ikke bør kunne pålegges foretakene. Subsidiært mener NHO at det bør utformes en forskriftshjemmel for slike regler, og at forskriften lages på et senere tidspunkt etter en bredere høring og med erfaring fra EU-reglene.

Forslaget om at Konkurransetilsynet skal kunne pålegge strukturelle tiltak er begrunnet med at det i enkelte tilfeller ikke er tilstrekkelig å pålegge et foretak å opphøre med den ulovlige atferden. Det vil være tilfelle når de ulovlige forhold er en direkte følge av selskapets struktur, og det vil da være nødvendig å pålegge endringer i denne. Forslaget er nærmere begrunnet i pkt. 6.6.4 i proposisjonen.

Etter EØS-avtalen vil ESA få kompetanse til å ilegge strukturelle tiltak overfor foretakene. Dersom forslaget i § 12 faller bort, vil således ESA og Konkurransetilsynet kunne gi påbud om strukturelle forpliktelser bare i tilfeller der samhandelen er påvirket og EØS-reglene kommer til anvendelse. Det er viktig at pålegg om strukturelle tiltak også kan nyttes overfor foretak i skjermet sektor, dvs. i de tilfeller der EØS-avtalens konkurranseregler ikke gjelder.

Etter min vurdering fører NHOs forslag således ikke til noen god løsning. Jeg kan heller ikke se at det å utsette reguleringen til et senere tidspunkt i form av en forskrift, vil kunne føre til noen endring i dette. Jeg gjør imidlertid oppmerksom på at det i proposisjonen punkt 6.6.4 uttrykkelig er sagt at konkurransemyndighetene vil bruke bestemmelsen med forsiktighet inntil det har utviklet seg en praksis i EU/EØS.

9. NHO mener forslaget til § 14 om at adgang til å gi forskrift om konkurransefremmende tiltak bør fjernes av hensyn til forutberegnlighet for næringslivet.

Som anført i punkt 6.6.8 i Ot. prp. nr. 6 (2003-2004) vil forbudene i utkastet til §§ 10 og 11 omfatte de fleste tilfeller som det har vært aktuelt å gripe inn overfor etter gjeldende konkurranselov § 3-10. Det kan likevel ikke utelukkes at det kan forekomme atferd som faller utenfor de nye forbudene, men som det av hensyn til konkurransen i markedet likevel vil være ønskelig å forby. Således er det behov for en forskriftshjemmel som åpner opp for regulering av de generelle rammebetingelsene i et marked med mangelfull konkurranse, hvis dette skulle vise seg nødvendig ut fra lovens formål.

Bestemmelsen er en forskriftshjemmel. Det innebærer at det ikke kan gripes inn direkte imot konkurranseskadelig atferd i enkelttilfeller, slik NHO synes å mene. En forskrift må på vanlig måte høres, og det er således vanskelig å forstå at den er en trussel mot forutberegnligheten for næringslivet.

10. NHO mener at foretakene selv må kunne velge forvalter i forslaget til § 16, og at loven bør utvides til å omfatte forvalters godtgjørelse slik at systemet ikke gir insentiver til "rovfakturering."

Konkurransetilsynet bør oppnevnte forvalter av hensyn til størst mulig grad av nøytralitet. Videre mener jeg det ikke er hensiktsmessig å regulere forvalters godtgjørelse nærmere i selve loven. Det vil medføre at endringer her må forelegges Stortinget hver gang. Spørsmålet om hvorvidt det bør fastsettes konkrete krav til forvalters godtgjørelse vil bli vurdere nærmere i forbindelse med varslede forskrifter om forvalter.

11. NHO foreslår at den generelle meldeplikten i forslaget til § 18 fjernes. Subsidiært anmoder NHO Stortinget om ikke å behandle de nye fusjonskontrollbestemmelsene før man har sett hvordan meldepliktspørsmålet er tenkt utformet i forskrift.

Jeg vil her kort vise til at begrunnelsen for forslaget er konkurransemyndighetenes behov for å kunne oppdage foretakssammenslutninger som har konkurranseskadelige virkninger i lokale og smale markeder, se punkt 7.5.4 i Ot. prp. nr. 6 (2003-2004). Disse kan bare oppdages i tide ved at det fastsettes en generell meldeplikt. Videre vises det til det vil bli utarbeidet en forskrift for å begrense den alminnelige meldeplikten. På den måten vil foretakssammenslutninger som åpenbart ikke vil føre til en vesentlig begrensning av konkurransen, bli unntatt fra meldeplikten.

Jeg minner videre om uttalelsene i Ot. prp. nr. 6 (2003-2004) om at det vil legges til rette for at melding skal kunne foretas elektronisk.???

12. For å sikre foretakenes rett til kontradiksjon vil NHO ha regler i forslaget til § 25 som gir bedriftene rett til å beholde kopier av dokumenter som er beslaglagt ved bevissikring. NHO understreker at når ESA håndhever EØS-avtalen artikkel 53 og 54, har norske foretak rett til å beholde originaldokumentene.

I den nye konkurranseloven er det foretatt en avveining mellom hensynet til etterforskningen og hensynet til kontradiksjon. Denne har resultert i at det av etterforskningmessige grunner er åpnet opp for at Konkurransetilsynet kan ta med seg originaldokumenter uten at foretaket får beholde en kopi. Imidlertid må tilsynet foreta en vurdering av om det vil være et uforholdsmessig inngrep for foretaket om de tar med seg originaldokumenter. Videre har også det kontrollerte foretak rett til innsyn i de dokumenter som tilsynet har innhentet eller beslaglagt, dersom dette kan skje uten skade eller fare for etterforskningen eller tredjemenn. Et avslag på innsyn kan bringes inn for retten. Forslaget er således en klar forbedring i forhold til dagens regelverk, der den kontrollerte ikke får innsyn sakens dokumenter før saken er ferdigbehandlet.

Videre er bestemmelsen om bevissikring i ny konkurranselov foreslått å gjelde tilsvarende i forslaget til ny EØS-konkurranselov. Mer generelt foreslås like saksbehandlingsregler uansett om Konkurransetilsynet håndhever nasjonal konkurranselov eller EØS-avtalen artikkel 53 og 54. Med andre ord er det bare i de tilfeller hvor ESA håndhever EØS-avtalen artikkel 53 og 54 overfor norske foretak at det vil være ulikheter i reglene om bevissikring.

13. NHO foreslår at Konkurransetilsynets adgang til databeslag reguleres direkte i loven.

I punkt 9.3.4 (Nærmere om databeslag) i Ot. prp. nr. 6 (2003-2004) gis det uttrykk for at forslaget til § 25 om bevissikring må tolkes på samme måte som den tilsvarende bestemmelsen i straffeprosessloven § 203, og videre omtales i hvilke tilfelle tilsynets kan gjøre beslag. Det er således etter min oppfatning verken hensiktsmessig eller behov for å regulere Konkurransetilsynets adgang til å gjøre databeslag nærmere i selve lovteksten.

14. For i tilstrekkelig grad å ivareta rettsikkerheten til bedriftene foreslår NHO en bestemmelse om at bevissikring normalt ikke bør begynne før foretakets advokat er kommet til stedet.

Jeg er enig med NHO på dette punkt, og viser til at heller ikke forvaltningsloven gir partene rett til å kreve granskingen utsatt til advokaten er kommet til stedet. En advokat har ingen selvstendig funksjon under bevissikringen som ikke kan ivaretas på et senere tidspunkt. Videre er det liten grunn til å ha andre regler i konkurranseloven enn de som følger av forvaltningsloven.

15. NHO advarer Stortinget mot å vedta regjeringens forslag til beviskrav i saker om overtredelsesgebyr jf. § 29. NHO mener at overtredelsesgebyr er å anse som straff og at det derfor må være tilsvarende beviskrav som i en straffesak. NHO "reiser spørsmål" i forhold til Den Europeiske Menneskerettighetskonvensjon (EMK), uten at dette presiseres ytterligere. Det vises også til en dom fra Høyesterett, hvor det ble lagt til grunn et krav om klar sannsynlighetsovervekt i forbindelse med en administrativ inndragning.

Beviskravet for ileggelse overtredelsesgebyr etter forslaget til ny konkurranselov vil være i samsvar med de alminnelige bevisregler som gjelder i sivile saker, og vil bli praktisert i tråd med iht Høyesteretts praksis. Dette bør således være tilstrekkelig i forhold til EMK. Beviskravet vil gjøre det lettere å få ilagt et overtredelsesgebyr og dermed øke forbudenes avskrekkende virkning. Det er viktig i konkurransesaker der det i utgangspunktet er vanskelig å bevise overtredelser.

16. NHO er av den oppfatning at forslaget i § 30 om straff som sanksjonsmiddel ved brudd på konkurransereglene bør fjernes, eventuelt reserveres for de alvorligste overtredelsene.

Jeg vil på dette punkt vise til omtalen i punkt 8.4.3 i Ot. prp. nr. 6 (2003-2004) hvor betydningen av å beholde straffeansvaret som sanksjon mot alvorlige brudd på konkurranselovreguleringen fremheves. På den annen side vil forslaget om overtredelsesge-

byr overfor foretak i praksis kunne føre til at det ordinære straffeansvaret vil få en mer tilbaketrasket rolle.

IV. Spørsmål fra komiteen

Det er reist påstand om at forslaget til ny lov kan komme i konflikt med samvirkeorganisering. Videre mener næringen innen landbruket at det bør være unntak fra forbud mot pris- og markedssamarbeid mellom produsenter i primærnæringene.

Forslagene til forbudsbestemmelser i ny konkurranselov er ment å ramme konkurranseskadelige handlinger av, eller samarbeid mellom, foretak. Det er uten betydning om vedkommende foretak er organisert som samvirkeforetak eller antar andre former, for eksempel aksjeselskap.

Utgangspunktet i Ot.prp. nr. 6 (2003-2004) er at norsk landbruks- og fiskeripolitikk ikke skal endres gjennom endringer i konkurranselovgivningen. Det er derfor foreslått å lovfeste i § 3 annet ledd en plikt for Kongen til å fastsette de unntak som er nødvendige for å gjennomføre landbruks- og fiskeripolitikken.

Den nye loven innebærer mer omfattende en forbudene i dagen lov. Det er ikke gitt at det er nødvendig med unntak fra de "nye" områdene for å gjennomføre landbruks- og fiskeripolitikken. Dette gjel-

der for eksempel forbudet mot innkjøpssamarbeid og forbudet mot utilbørlig utnyttelse av dominerende stilling. Den generelle inngrepsfullmakten til Konkurransetilsynet, någjeldende lov § 3-10, er ikke videreført i forslaget til ny konkurranselov. Etter den nye loven vil en derfor ikke kunne gripe inn mot uønsket atferd som ikke er nødvendig for å gjennomføre landbruks- og fiskeripolitikken, men som likevel ville vært unntatt gjennom brede unntak. Det er derfor viktig etter den nye loven at unntakene for landbruk og fiske er presist utformet.

Dette viser også at det er hensiktsmessig at unntakene fastsettes i forskrifter og ikke i selve loven. På den måten kan en fastsette tilstrekkelig presise unntak som samtidig er fleksible nok til å tilpasses utviklingen i landbruks- og fiskeripolitikken.

Arbeidet med utforming av et forslag til høringsutkast til unntaksforskrifter som nevnt pågår for tiden i interdepartementale arbeidsgrupper med deltakelse fra Arbeids- og administrasjonsdepartementet, Landbruksdepartementet og Fiskeridepartementet. Målet med arbeidet er å få sendt et forslag på høring i vinter slik at unntaksforskriften kan være ferdig ved lovens ikrafttredelse 1. mai 2004.

For øvrig vises til omtale i punkt 4.4. i Ot. prp. nr. 6 (2003-2004) av spørsmålet om unntak for markeder eller grupper av næringsdrivende.

Vedlegg 3

Brev fra Arbeids- og administrasjonsdepartementet v/statsråden til Stortingets presidentskap, datert 21. januar 2004

Ot.prp. nr. 6 (2003-2004) - Behov for redaksjonelle endringer i forslaget til ny konkurranselov

I arbeidet med oppfølgingen av ovennevnte odelstingsproposisjon har jeg funnet noen feil som bør rettes opp i utkastet til ny konkurranselov. Endringene omfatter ikke utkastet til ny EØS-konkurranselov. Forandringene er av teknisk karakter og innebærer oppretting av trykkfeil og språklige feil.

Endringene, som gjelder utkastet §§ 12, 25, 27 og 29, er som følger:

- § 12 fjerde ledd bokstav a: Formuleringen "§§ 10 og 11" bør erstattes med "§§ 10 eller 11".
- § 25 første ledd bokstav b: Det mangler "å" før "anta".
- § 27 annet ledd første punktum: Formuleringen "§§ 10, 11 og 12" bør erstattes med "§§ 10, 11 eller 12".
- § 29 femte ledd første punktum: Formuleringen "§§ 10 og 11" bør erstattes med "§§ 10 eller 11".

For oversiktens skyld følger vedlegg med bestemmelsene i rettemal.

A) Forslag til lov om konkurranse mellom foretak og kontroll med foretakssammenslutninger (konkurranseloven)

§ 12 Pålegg om å bringe en ulovlig atferd til opphør mv.

Konkurransetilsynet kan pålegge foretak eller sammenslutninger av foretak som overtrer forbudene i §§ 10 eller 11, å bringe overtredelsen til opphør. Pålegget kan omfatte ethvert tiltak som er nødvendig for å bringe overtredelsen til opphør. Strukturelle tiltak kan bare pålegges dersom det ikke finnes like effektive atferdsregulerende tiltak, eller dersom et atferdsregulerende tiltak vil være mer byrdefullt for foretaket.

Pålegg etter første ledd kan gis selv om Konkurransetilsynet vedtar overtredelsesgebyr mot foretaket etter § 29 eller anmelder overtredelsen.

Konkurransetilsynet skal begrunne avslag på anmodning om å gi pålegg etter første ledd. Avslag kan påklages til departementet.

Konkurransetilsynet kan dersom det er

- a) rimelig grunn til å anta at §§ 10 og eller 11 er overtrådt og
- b) fare for at konkurransen utsettes for varig og uopprettelig skade,

treffe midlertidig vedtak om pålegg etter første ledd. Dette gjelder likevel ikke dersom den vedtaket retter seg mot, påføres skade eller ulempe som står i åpenbart misforhold til de hensyn vedtaket skal ivareta. Midlertidig vedtak skal treffes for et begrenset tidsrom, men kan forlenges dersom faren for konkurransen består.

§ 25 Bevissikring

For å søke etter bevis kan Konkurransetilsynet, når det er rimelig grunn til å anta at loven eller vedtak i medhold av loven er overtrådt, eller det er nødvendig for å kunne oppfylle Norges avtaleforpliktelser overfor en fremmed stat eller en internasjonal organisasjon, kreve

- a) å få adgang til lokaler, eiendommer, transportmidler og andre oppbevaringssteder hvor det kan finnes bevis for overtredelse,
- b) å få adgang til bolig dersom det er særlig grunn til å anta at bevis oppbevares der,
- c) å ta med ting som kan ha betydning som bevis for nærmere gransking og
- d) å forsegle forretningslokaler, bøker eller forretningspapirer så lenge undersøkelsen varer og dette anses nødvendig.

Begjæring om adgang til bevissikring framsettes av Konkurransetilsynet for tingretten på det sted hvor det mest praktisk kan skje. Retten treffer sin avgjørelse ved beslutning før bevissikringen settes i verk. Den begjæringen retter seg mot, skal ikke varsles om begjæringen eller beslutningen. Kjæremål over beslutningen har ikke oppsettende virkning. Straffeprosessloven §§ 200, 201 første ledd, §§ 117 til 120, jf. §§ 204, 207, 208, 209, 213 og kapittel 26 samt forvaltningsloven § 15 annet ledd gjelder så langt de passer.

Konkurransetilsynet kan kreve bistand av politiet til å iverksette beslutningen om bevissikring.

Dersom det ikke er tid til å avvente rettens beslutning, kan Konkurransetilsynet kreve at politiet avstenger områder der bevisene kan være inntil rettens beslutning foreligger.

Kongen kan ved forskrift fastsette nærmere regler om bevissikring og behandling av overskuddsinformasjon.

§ 27 Innsyn i dokumenter hos konkurransemyndighetene

Foretak eller personer som Konkurransetilsynet etterforsker for overtredelse av konkurranseloven,

skal på begjæring gis adgang til å gjøre seg kjent med sakens dokumenter, såfremt det kan skje uten skade eller fare for etterforskningen eller tredjemann. Forvaltningsloven § 19 får tilsvarende anvendelse. Blir begjæringen avslått, kan spørsmålet kreves avgjort av retten ved kjennelse. Dersom etterforskningen omfatter flere foretak eller personer, gjelder innsynsretten ikke dokumenter som bare gjelder andre foretak eller personer.

Enhver med rettslig interesse kan kreve innsyn i dokumenter hos konkurransemyndighetene i en avsluttet sak om overtredelse av §§ 10, 11 og *eller* 12. For at innsynsretten skal kunne omfatte opplysninger som er undergitt lovbestemt taushetsplikt, kreves det at innsyn ikke vil virke urimelig overfor den opplysningene gjelder. Blir det begjært innsyn i taushetsbelagte opplysninger etter denne bestemmelse, skal de som har krav på taushet varsles og gis en frist til å uttale seg om spørsmålet. Avslag på begjæring om innsyn kan påklages til departementet. Reglene i forvaltningsloven kapittel VI gjelder tilsvarende.

§ 29 Overtredelsesgebyr

Et foretak kan ilegges overtredelsesgebyr dersom foretaket eller noen som handler på vegne av foretaket, forsettlig eller uaktsomt

- a) overtrer §§ 10, 11, 18 første ledd eller 19 første ledd,
- b) overtrer vedtak etter §§ 12, 16, 19 tredje ledd eller 23,

- c) unnlater å etterkomme pålegg etter §§ 24 eller 25,
- d) gir uriktige eller ufullstendige opplysninger til konkurransemyndighetene,
- e) bryter forsegling foretatt i medhold av § 25,
- f) overtrer forskrift i medhold av §§ 14 eller 23, eller
- g) medvirker til overtredelser av bokstav a til f.

Gebyr kommer ikke til anvendelse ved overtredelse av § 18 tredje ledd.

Konkurransetilsynet vedtar overtredelsesgebyr. Ved fastsettelse av gebyrets størrelse, skal det særlig legges vekt på foretakets omsetning, overtredelsens grovhet og varighet, samt lempning etter § 31.

Vedtak om overtredelsesgebyr kan ikke påklages. Overtredelsesgebyret forfaller til betaling to måneder etter at vedtaket er fattet. Vedtak om overtredelsesgebyr er tvangsgrunnlag for utlegg. Dersom foretaket går til søksmål mot staten for å prøve vedtaket, suspenderes tvangskraften. Retten kan prøve alle sider av saken. Tvistemålsloven gjelder så langt den passer.

Adgangen til å ilegge gebyr foreldes etter 10 år ved overtredelse av §§ 10 og *eller* 11 i denne loven. Andre overtredelser foreldes etter 5 år. Fristen avbrytes ved at Konkurransetilsynet tar skritt til sikring av bevis etter lovens § 25 eller meddeler et foretak at det er mistenkt for overtredelse av loven eller et vedtak truffet i medhold av loven.

Kongen kan ved forskrift gi nærmere regler om beretning av overtredelsesgebyr.

Vedlegg 4

Brev fra Arbeids- og administrasjonsdepartementet v/statsråden til familie-, kultur- og administrasjonskomiteen, datert 12. februar 2004

Ot.prp. nr. 6 (2003-2004) - forslag ta ny § 10 tredje ledd - lovteknisk vurdering

Jeg viser til to brev fra Familie-, kultur- og administrasjonskomiteen datert 11. februar 2004, hvor det bes om min vurdering og lovteknisk gjennomgang av følgende forslag til nytt tredje ledd i konkurranseloven § 10:

"Bestemmelsene i første og annet ledd får ikke anvendelse på avtaler, beslutninger og samordnet opptreden mellom produsenter eller produsentorganisasjoner i jordbruk, skogbruk eller fiske i tilknytning til:

- a) salg eller levering av norske jordbruks-, skogbruks- eller fiskeriprodukter
- b) innkjøp av innsatsfaktorer til produksjon av produkter som nevnte i bokstav a."

Jeg vil først peke på noen forhold som gjør at forslaget ikke vil oppfylle formålet sitt - at dagens landbruks- og fiskeripolitikk skal kunne gjennomføres. Samtidig har forslaget uheldige konkurransemessige virkninger. Dernest vil jeg peke på noen tekniske svakheter ved forslaget.

Forslaget unntar samarbeid som rammes av § 10, og er tydelig inspirert av gjeldende lovs § 3-8. Forslaget innebærer imidlertid at unntaket utvides på flere måter. For det første gir ikke gjeldende lovs § 3-8 unntak for anbudssamarbeid, mens forslaget til nytt tredje ledd i § 10 er helt generelt, og således også omfatter denne typen ulovlig samarbeid. Videre er forbudet i forslag til ny konkurranselov mer omfattende enn etter gjeldende lov, Dermed vil også unntaket slik det er utformet, bli mer omfattende. Dette kan få

alvorlige konsekvenser fordi forslaget til ny konkurranselov ikke inneholder noen adgang til å gripe inn i enkelttilfeller (tilsvarende § 3-10 i gjeldende lov). Produsenter og produsentorganisasjoner vil altså i ly av det foreslåtte unntaket kunne foreta skadelige konkurranseregulerende handlinger som ikke er forankret i landbruks- eller fiskeripolitikken, og som myndighetene ikke har hjemmel til å gripe inn mot. Ettersom forslaget er helt generelt utformet, vil dette også gjelde de aller mest alvorlige formene for konkurransebegrensende samarbeid, herunder priskarteller og markedsdeling. Dette vil i siste instans gå ut over forbrukerne.

På den annen side går unntaket for kort fordi det ikke inneholder unntak fra forbudet i § 11 om utilbørlig utnyttelse av dominerende stilling (misbruk av markedsrett). Flere av tiltakene som norsk landbruks- og fiskeripolitikk forutsetter at markedsregulator kan gjennomføre, vil falle inn under forbudet. Det å holde varer borte fra markedet i den hensikt å øke markedsprisen vil for eksempel normalt være i strid med § 11, se oppstillingen i paragrafens annet ledd bokstav b. Dermed vil ikke samvirkeorganisasjonene lenger kunne utføre viktige deler av den markedsregulering som er forutsatt i landbruks- og fiskeripolitikken uten å komme i konflikt med konkurranselovreguleringen.

Dersom unntaket utvides til også å gjelde handlinger i strid med § 11, vil det føre til at produsenter og produsentorganisasjoner uhindret kan misbruke sin markedsrett på områder og på måter som ikke er en del av landbruks- og fiskeripolitikken. Dette viser tydelig at det ikke er mulig å videreføre i den nye loven et unntak som bygger på helt andre forutsetninger med hensyn til lovens oppbygning av forbud og inngrepshjemler. Unntaket for landbruks- og fiskeriprodukter må tilpasses systemet i den nye loven.

Unntaket som foreslås videreført er etter min mening også for lite presist. Det gir for eksempel liten

veiledning med hensyn til hvem som skal nyte godt av unntaket, hva som skal regnes som et landbruks-, skogbruks- eller fiskeriprodukt og hva det innebærer at produktet skal være norsk. Gjeldende unntak skriver seg fra 1960-tallet, og er utdatert i forhold til dagens virkelighet.

Unntaket som departementet har sendt på høring ivaretar fullt ut de landbruks- og fiskeripolitiske hensyn, uten at det har konkurransemessig uheldige sider. Høringsforslaget medfører at sektormyndighetene fastlegger det reelle omfanget og innholdet av unntaket gjennom de lover og forskrifter, samt avtaler mellom staten og næringsorganisasjoner, som til enhver tid er gjeldende. Atferd som ikke er regulert av sektormyndighetene omfattes av konkurranselovens bestemmelser på samme måte som for andre næringer og markedsaktører. Jeg gjør også oppmerksom på at utkastet til unntaksforskrift er utarbeidet i samarbeid med Landbruks- og Fiskeridepartementet.

Tilslutt vil jeg peke på noen rent tekniske svakheter ved forslaget:

- Det er tilstrekkelig å gjøre unntak fra første ledd i § 10, "og annet" kan derfor strykes. Annet ledd fastslår bare virkningen av at et forhold kommer inn under første ledd.
- Forslaget nevner bare "salg eller levering" og "innkjøp", mens § 10 ikke er begrenset til denne typer avtaler. Det kan derfor tenkes at det vil oppstå uklarhet med hensyn til unntakets rekkevidde ved leieforhold og lignende.
- Under bokstav b) skal det stå "som nevnt i bokstav a)".
- Unntaket bør eventuelt tas inn som nytt fjerde ledd, slik at det ikke forrykker bestemmelsen unødvendig i forhold til EU/EØS-retten hvor hovedunntaket er i bestemmelsens tredje ledd.